

XXV. évfolyam, 2. szám

2018. április 15.

PRİETENIA

PRZYJAŹNÍ

ПРІЯТЕЛЬСТВО

URTÁSÍJÉ

PRİJATELSTVA

PRİATELSTVO

ДРУЖБА

PRİJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРІЯТЕЛЬСТВО

ԲԱՐԱԿԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

AMALIPE

ПРІЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcsönös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.

Alapította 1994-ben:
Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:

Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

A kiadásért felel:
Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:
Mayer Éva

Olvasószerkesztő:
Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:
Szélpál Éva

A szerkesztőség postacíme:

Barátság szerkesztősége
1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:

baratsag@upcmail.hu
eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149

Előfizethető az Országos Nemzetiségi

Önkormányzatok Szövetségénél
Barátság folyóirat számlaszámán:

11743057-26413457

OTP Bank Dél-dunántúli Régió,
7570 Barcs, Séta tér 5.

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft

Terjeszti az ONÖSZ
és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:

Croatia Nonprofit Kft.

Felelős vezető:

Horváth Csaba ügyvezető igazgató

www.croatika.hu

Online szerkesztő:

Domainsector Kft.

<http://nemzetisegek.hu>

E lapszámunk megjelenését
az Emberi Erőforrások Minisztériuma,
Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi
Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága,
a Közhasznú Hermann-Niermann Alapítvány,
az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő,
az Országos Horvát Önkormányzat
támogatta.

EMBERI ERŐFORRÁS
TÁMOGATÁSKEZELŐ

Kiss Adél művei Gyula híres művészeiről

Erkel Ferenc

Halmos Béla

Koszta Rozália

Kohán György

Címlapunkon: Németh Ottó: Szentendre
(Bajtai László felvétele)

Horvátország képekben

Kiállítás az Aranytíz Kultúrházban

A Lipótvárosi Horvát Önkormányzat szervezésében és a Belváros-Lipótváros V. kerületi Önkormányzat támogatásával az Aranytíz Átrium Galériájában kiállítás nyílt Horvátország képekben címmel. A kiállítást a Lipótvárosi Horvát Önkormányzat elnöke *Lukács Mária* és a Horvát Köztársaság magyarországi nagykövete *Mladen Andrić* nyitották meg. A pályázati kiírásra 93 szerzőtől 737 alkotás érkezett. A zsűri javaslatára 27 szerző 75 alkotása került kiállításra és jelenik meg a kiállítást követően fotóalbumban.

Gohér Krisztina

Dr. Vranka Zsolt:
Adria gyöngye

Mátrai Sándor:
Adria gyöngye

Pádár Piroska: Búcsúzik a nyár

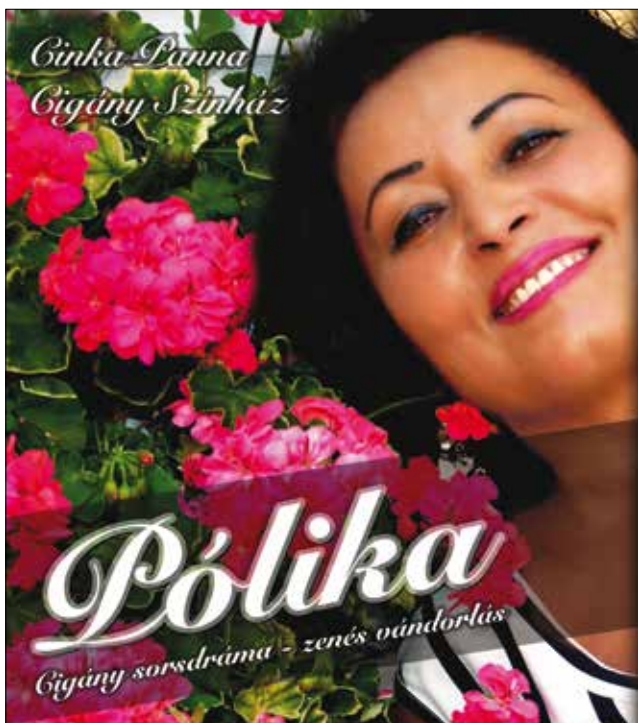

Dr. Simán László: Tél

Bartus Dávid: Színek és fények

A fesztiválról készült összeállításunk
a 9264. oldalon olvasható.

A MAGYARORSZÁGI NEMZETISÉGI SZÍNHÁZAK
JELÉN/LÉT 2018
FESZTIVÁLJA MÁRCIUS 20-27.

A MAGYARORSZÁGI NEMZETISÉGI SZÍNHÁZI SZÖVETSÉG
ÉS A MAGYARORSZÁGI SZERB SZÍNHÁZ SZERVEZÉSÉBEN
A NEMZETI SZÍNHÁZBAN ÉS A MAGYARORSZÁGI SZERB SZÍNHÁZBAN

MENNYEI SZÍNHÁZ
KISVÁRMI SZÍNHÁZ

NEMZETI SZÍNHÁZ

- 03.20. TESSZÁRI MEGYÉNYI GÁLLANÓSOR
- 03.21. MILKAI TERTIR
- 03.22. KISVÁRMI SZÍNHÁZ
- 03.22. BAYZSARI (BÁNYAI) NEMZETISÉGI SZÍNHÁZ
- 03.23. PÉCSI BAYZSARI SZÍNHÁZ
- 03.23. KISTÓTI AKÉPFA GYÖRGI SZÍNHÁZ
- 03.24. GINKA PANNAI GYŐRGI SZÍNHÁZ
- 03.24. VERTIGO SZÉLVÁRI SZÍNHÁZ
- 03.25. MAGYARORSZÁGI SZERB SZÍNHÁZ
- 03.26. MAGYARORSZÁGI NEMZETI SZÍNHÁZ
- 03.26. CERVINUS TERTIRUM

MAGYARORSZÁGI SZERB SZÍNHÁZ

- 03.21. ANKOLA TESTLA SZERB ISKOLA
- 03.23. LAKATOS NEMZETI ÁLL. ISK. ÉS GYM.
- 03.23. VERTIGO SZÉLVÁRI SZÍNHÁZ
- 03.24. KISVÁRMI TERTIR
- 03.24. ÁNYI - BAYZSARI (BÁNYAI) SZÍNHÁZ

nkf

AZ EREDETI TÁRSULAT AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÉS A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP

Ára: 300 Ft

Szöttes, vagy tarka rét?

Azt mondják, a modern kor embere bokros teendői és az őt körülvevő rohanó világ közepette elvesztette azt a képességét, hogy rácsodálkozzon a természet szépségére, az ember alkotta világ értékeire és embertársai teljesítményeire. Igaz ez – véleményem szerint – társadalmi léptékben is. Mondják, Magyarország kultúrája olyan, mint egy színes virágokkal teli tarka rét. Egyik virág nagyobb, élénkebb színű, a másik kisebb, szerényebb virágzatú, csodálatos illattal. Én talán mégis inkább szötteshez hasonlítanám hazánk kultúráját, amelyben a többségi nemzet és az évszázadok óta itt élő tizenhárom nemzetiség együtt, egymást formálva, befolyásolva alkotja az összetett mintát.

Ahhoz persze, hogy mindezt a közönséges halandó is észrevegye, tudatosítsa magában, nagy szükség van olyan folyóiratokra, mint a BARÁTSÁG. E lap alapítói és alakítói – az idén huszonötödik esztendeje – azt a célt tűzték ki maguk elé, hogy bemutassák, megmutassák a nemzetiségi kultúrák színes és sokrétű világát a többségi nemzet tagjainak, ezzel egyfajta kulturális küldetést teljesítve. A nemzetiségek életének minden tere és vetülete hihetetlenül változatos, érdekes – legyen szó önkormányzatok, egyesületek, iskolák, személyiségek szerepéről a szellemi és tárgyi kultúra ápolásában. A folyóirat a nemzetiségi kultúrák közötti párbeszéd előmozdítója, és megmutatja a kormányzat ez irányú törekvéseit is. A Filantróp Társaság Barátság Egyesületének és a lap készítőinek különösen értékes kezdeményezése, hogy – a düsseldorfi Közhasznú Hermann-Niermann Alapítvány támogatásának köszönhetően – 500 magyarországi nemzetiségi iskolába ingyenesen eljuttatják a BARÁTSÁG-ot, hiszen már gyerekkorban fontos a többséghez tartozók „érzékenyítése” a nemzetiségek iránt.

E gazdag, és társadalmi szempontból is rendkívül fontos kezdeményezés hosszú távú megőrzése iránti elkötelezettség vezette az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetségét, amikor 2017 végén a kormány támogatásának tudatában úgy határozott, hogy átveszi a lap kiadásával járó felelősséget és feladatokat. A BARÁTSÁG „arcának” megőrzése érdekében az ONÖSZ megállapodott Mayer Éva felelős szerkesztővel, hogy továbbviszi a lap készítésével összefüggő feladatokat. Az új kiadó nevében kérem a tisztelt olvasókat, hogy amennyiben lehetőségük van rá, fizessék elő, de főképp: olvassák a BARÁTSÁG-ot!

Hollerné Racskó Erzsébet
elnök

Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

TARTALOM

NÉPEK HÚSVÉTJA

A Húsvét neve 9244

KÖZÖS EURÓPÁNK

Ünnep a Parlamentben: Kiegészítő támogatás oktatási és kulturális intézményeknek 9248
Horvát kitüntetések 9250
Nemzetiségek és törvényhozás
Magyarországon 9252
20 éve hunyt el Koch Valéria 9255
Arany Pánt-díjas Jónás Tímea 9258
Klarinétos DJ Palotabozsokon 9260
Horvát Házat avattak Pécsen 9262
Orgonát épített Szár 9263

SZÍNHÁZ

JELEN/LÉT 2018, Magyarországi Nemzetiségi Színházak Fesztiválja (összeállítás) 9264

A KÖLTÉSZET NAPJÁRA

Kjoszeva Svetla, Korb Angéla, Nagy Gusztáv, Milosevits Péter, Rózsa Dezső, Hartay Csaba, Papucsek Gregor, France Prešeren, Josef Michelis és Berényi Mária versei (összeállítás) 9276

KÖNYV

Magyarországi német néprajzi kötetek 9289
Zalán innen, Murán túl 9291

KIÁLLÍTÁS

Anna – változatok székely asszonysorsra 9292
Az ínyesmester sikorsorozata 9294

HÁZAINK TÁJA

Ünnepi receptek – hétköznapiakra 9296

INHALT, CONTENTS 9298

A Húsvét neve

Az evangéliumok-béli utolsó vacsora, a zsidó húsvétként is emlegetett pészah, esti ünnepi étkezés volt. A hág hápeszáh, az elkerülés ünnepe, amit a rabszolgasorból való szabadulást hozó egyiptomi tizedik csapás emlékére tartanak meg évről évre. Az első fiúszülöttek halálát hozó végzetet a zsidók akként kerülték el, hogy isteni utasításra egy bárány vérével jelölték meg otthonaik bejáratát.

A világ számos nyelvén (görögül, oroszul és az új-latin nyelvcsalád nyelvein, köztük a románon) erre az eredetre utal a keresztény húsvét megnevezése is (paszha, pasty, pasqua stb.). A szláv nyelveken vagy a Nagynap vagy a Nagyéjszaka (a Velikgyen, Velikanoacs) saját változata jelzi a megváltás ünnepét. A Balkánon akadnak délszláv kivételek: a szerbek és horvátok uskrs, vaskrs megnevezése feltámadást jelent. Angol és német nyelvterületen viszont az ősi indogermán tavaszistennő, Ostara nevének említik (Easter, Ostern). Márpedig, ha a pogány istennő neve békésen megfér a jeruzsálemi nagy éjszaka és nagy nap eseményeivel, azon is kár megütközni, hogy a magyar ember látszólag a hasán keresztül értékeli az világot. Elvégre az is fontos jelentőségű, hogy végre lejárnak a húshagyókedd óta tartó táplálkozási tiltások, s újra lehet húst venni a szájba. Talán némi felmentést adhat az is, hogy a világon van másik nép is (egyetlen egy), amelyik ugyanígy jár el. Balti nyelvrokainak, az észtek nyelvén a „liha” szó a húst a „vött” a vételt jelenti, s náluk bizony lihavött, azaz szintén húsvét ez az ünnep.

Tojás-ügyek

A tojások már az ógörögök hitvilágában is kitüntetett szerepet töltöttek be: abból jöttek világra az istenek. A finn eredetmondák még erre is ráfejelnek: szerintük az egész világ egy kacsatojásból pattant elő. A hétköznapok megfigyelései is az örök újjászületés jelképévé avatták, hisz a tojásból tyúk lesz, majd tojásából újabb tyúk... a végtelenségig (vagy a leveses fazékig). Nem csoda, ha a téli halálból tavaszra ébredő természet után Krisztus feltámadásának is csodás szimbóluma, s minden húsvéti népszokás központi elemévé lett. Az ételszenteléstől, a böjttöréstől a jókívánság-mondásokig, locsolkodásig minden eseményben szerepet kap. Persze, akad, ahol meglehetősen sajátosat...

Örményországban nagyszombat reggelén fejezik be a böjtöt, mégpedig egy pirosra festett főtt tojás elfogyasztásával. Bulgária több vidékén az éjféle mise után törlik fel az első húsvéti tojást, rögtön a templomból kijövet, az épület falához koccantva. Hazatérve aztán ezt eszik meg először. A lengyeleknél a húsvét vasár-

napi reggeli előtt a család minden tagja egészséget és boldogságot kíván a többieknek, majd a tálban kivett egyik tojást a maga tányérján elnegyedeli. Ha ezt már mindenki megtette – hogy a jókívánságot nyomatékosítsák – egy-egy részt vidáman körbecserélgetnek egymással.

Minden országban szokás a gyerekeknek tojásadászatot tartani. A szülők az igazi és csoki tojásokat, kisebb-nagyobb ajándékokat rejtjenek el udvaron, kertben, szobákban, s az izgatott kicsik gyűjtik össze azokat a kosárkáikban. Amerika azonban nem lenne az, ami, ha nem tenné ezt is „ipar méretűvé”. A nagyobb városok közterületein versenyeket rendeznek a gyerekeknek, a győztes az lesz, aki a legtöbb tojást zsákmányolja. A legnevezetesebb ilyen tojásadászatnak San Francisco Golden Gate Parkja ad otthont. Másutt az evőkanállal üzött tojáskergetés járja. Még a Fehér Ház parkjában is rendeznek ilyet. Angliában viszont másként használják a kanalat. A tojásfutás során végig kézben kell tartani, s a benne levő tojást ügyesen egyensúlyozva minél gyorsabban célba juttatni. Feljegyzések szerint már az 1800-as években is közkedvelt volt. Még hivatalos rekordjait is jegyzik. Az eddigi csúcstartó 19.39 másodperc alatt futotta le a 100 méteres távot.

A franciák tojásgörgetéssel emlékeznek a feltámadás okán üresen talált Szent Sír elől elgörgetett köre. Kisebb dombocskákról engedik útjára a „versenyzőket”, s minden megállásuknál újabb lendületre bírva juttatják el a lenti célba.

Német és dán területről terjedt el az a szokás, hogy kifújt tojások épen maradt, sok színre festett héjait tarka szalagokra fűzik, majd fákra, faágakra aggatják húsvét köszöntéseként. Ilyen tojásfákat már gyakran lehet látni mifelénk is. Svédországban is készítenek hasonlókat ott nem tojást, hanem madártollakat kötöznek a rügyefakadt ágacskákra. Ezeket a tollakat az aprónép gyűjti egész évben, s velük is festetik gyönyörű színekre a családok.

Görögországban a gyerekek és ifjak köszöntőikért kapott jutalmukkal felfegyverkezve rendeznek párbajt, előre megfontolt héjrepestési szándékkal úgy ütve a kezükben tartott piros tojást az ellenfelük markában levőhöz, hogy az minél nagyobb kárt szenvedjen. A végső diadalhoz az összes ellentojás roncsain visz keresztül az út. Efféle tojástörő gyerekjáték Horvátországban, Szerbiában és mifelénk is ismert. Lettországon zsinórral gondosan körbekötött festett tojások pörgetésével zajlik a viadal, azzal igyekeznek tönkrezúzni a mások által pörgetetteket. Mindezt úgy, hogy, ha az ellenfél testét érve csorbul meg a maguké, kiesnek a versenyből. Svájcban megint csak másként intézik

mindezt. Zürichben ugyanis a gyerekek hímes tojással a kezükben várják a felnőtteket, aki pénzérméket dobhatnak feléjük. Ha sikerül megrepeszteni a héját, elnyerik a tojást, ha sikertelenek maradnak (márpedig többnyire szándékosan azok), a gyermeké lesz minden pénzkorong.

Belgiumban a templomtornyokból nagyméretű – és különböző pontértékű – papírtojásokat hullajtanak alá, amit az egybegyűlteknél kell eltalálni igazi tojással. A győztesek jutalmakat, több helyen még pénzt is kapnak. Dán paraszti környezetben még furcsább szokás dívik, mégpedig az, hogy nyers tojást dobnak át a házak felett. Ugy hiszik, hogy, ha a másik oldalon úgy ér földet (homokot, fűvet) a tojás, hogy töretlenül megmarad, az abban a házban élők jó egy évig mind egészségesek lesznek, s a szerencsés hajítónak legfőbb vágya teljesül. Nem csoda, ha valóságos tojászapornak lehetünk szemtanúi.

A húsvéti tojás szerepe az ünnep elültével is jelentős maradhat. Szlovéniában például a legfontosabb hímes tojásokat a húsvét kimenetele után tartott táncos mulatságon adják át a lányok. Ezekon ugyanis kis szerelmes üzeneteket, biztató sorokat is olvashatnak a megajándékozott fiúk. A bolgárok pedig egy festett tojást mindig eltesznek és megőriznek a következő évig, mert szent meggyőződésük, hogy szerencsét hoz.

Nyuszi és társai

A nyuszi valójában csak egy nyelvi félrehallásnak köszönheti kitüntetett tojáshozó szerepét. Munkakörét német nyelvterületen ragadta magához, ahol a hasel-huhn a gyöngytyúk neve, amit néhol röviden haselként emlegettek. Húsvétkor ennek érdes-foltos tojásaival kedveskedtek egymásnak. Eladdig amíg valaki hase-nek nem hallotta-vélte a derék tojó nevét, ami viszont nyulat jelent. A mókás képtelenség a XVIII. század végén aztán futótűzként terjedt el, hisz a nyulacska egyedivé, különlegesebbé tette kíváncsiskodó gyerekek számára az ünnepi ajándékozást.

Nem a nyúl azonban az egyetlen, akire a felnőttek ez ügyben hivatkozni szoktak. Az ausztrál keresztények már csak azért sem foghatják rá jó szívvvel a tettet, mert az államszövetség egyik legjelentősebb mezőgazdasági kártevőjeként arrafelé általános ellenszenv övezi. Az ötödik földrész gyerekeinek ezért immár egy évtizede az őshonos, hosszúfűlű és hegyes orrú rovar-evő bilby, azaz az erszéyes nyúl viszi a húsvéti meglepetéseket. Európai szaktársának helyi trónfosztása oly tökéletesre sikerült, hogy már a boltok polcain is ét- és tejcsooki-bilbyk sorakoznak.

Egy másik kontinensen, Amerikában viszont a tojásfronton rendíthetetlen a nyúl hatalma. Az Egyesült Államok áruházaiban és utcáin nyúljelmezbe öltözött felnőttek várják a gyerekeket egy-egy közös fényképfelvételre, ölbe ülős kívánságmondásra.

Belgiumban és – szinte teljes – Franciaországba évről évre Itáliából érkeznek a húsvéti tojások, ajándékok. A nagycsüttörtökön elnémuló harangokra szokás mondanivalót, hogy „Rómába mentek”, s ottjártuk során szerzik be,

s viszik haza a meglepetéseket. (Legalábbis a felnőttek szerint.) Franciahon kivétele Elzász, melynek egy részén még ragaszkodnak a régi hagyományhoz, hogy a golya hozza mindezeket. (Húsvét napjaiban nyilván kevesebb csecsemőt kell arrafelé házhoz szállítaniuk... Bár ha jobban belegondolunk: ők a legfőbb ajándékok.)

Megtisztulás

A húsvétot megelőző negyven napos nagyböjt egyszerre szolgálja a teljes testi és lelki megtisztulást. (Az egyiptomi kopt egyház hívei ennél is szigorúbb elvárással, ötvenöt napig böjtölnek.) Az általános ünnepi előkészületek a környezet megtisztítására is kiterjedtek. A piliscsabai cigány szegkovácsoknál például – Rézműves Melinda megfigyelései szerint – nagycsüttörtökön hajnaltól csak reggel nyolcig dolgoztak, akkor sorra lemosták a szerszámaikat, megmosdottak, és egy hétig ünnepi munkaszünetet tartottak. A legtöbb magyar faluban frissre meszelték az épületeket. Erdély és Baranya falvaiban ez a munka, és a falak újratapasztása is a cigányok alkalmi munkája volt, amelynek bevételei biztosították családjaik számára a szokásosnál gazdagabb húsvéti étkezést.

Az ukránok a nagyhét szerdáján tartanak nagytakarítást a házban, mindent kimosnak, megmosnak, kivásznak. Csak ezután állhatnak neki a sütésnek, főzésnek, tojásfestésnek, hiszen hagyományaik szerint másnap „Istent várták vendégségbe”. A Korfu szigetén hagyományos húsvéti „edénykidobálás” is a megtisztulást idéző jelképes cselekedet. Az ablakon-ajtón kihajított cserépedényekkel, poharakkal a bajokat is házon kívül tudják.

Németországban húsvétra lemossák a kutak külsejét, a szökőkutakat kívül-belül, majd pompázatosan feldíszítik (élő virággal, tojásfa ágakkal, szalagokkal). Idegenforgalmi látványosságnak számítanak, számos csoportkép készül előttük.

Locsolkodás

E népszokás a víz megtisztító, megújító erejébe vetett hiten alapul. (A keresztelő víz szentelése is a húsvéti vigília liturgiájában történik meg.) Magyarországi, erdélyi, szlovákiai és csehországi hagyomány, de néprajzosok Szlavóniában, sőt Kárpátokon túli román közösségekben is rögzítették. Kezdetben vödörrel loccsintották nyakon a szebbik nem eladó sorba került leányait, majd ez szelídült szagosvizes, kölnivizes locsolkodássá. Mivel úgy hírllett, hogy akit sokan locsolnak meg, hamarabb megy férjhez, tovább lesz fiatal (nem hervad el), a szegény áldozatok viszonylag boldogan túrték-túrik a bőrig áztatást és makacsul ragaszkodó illataradatok is. A komlóscai ruszin legény mindössze három csepp vizet cseppent egy-egy lányra, miközben nem versikéssel, hanem a „Feltámadt Krisztus! Valóban feltámadt!” – kijelentéssel idézi fel az ünnep lényegét. Romániában még a lányok is szoktak kölnivel locsolkodni: ők „öntözik” meg a rokonság idős nőtagjait. Sok helyen még őrzik a vízbevető, vízbehányó keddek

Húsvéti locsolás Acsán

A képeket Korniss Péter *Elindultam világ útján...* című albumából (Corvina Kiadó, 1975) válogattuk.

emlékét, amikor a lányok már nem piros tojással kedveskedtek, hanem bosszút álltak a legényeken az előző napi túllocsolásért.

Más tisztító eljárások

A Dunántúlon sibálásnak nevezték azt a cselekményt, amelynek egy 60-80 cm hosszú, fűzavesszőkből négy-szögletesre font korbács volt a főszereplője. Húsvéthétfőn ezzel csapkodták meg a lányokat, akik hálából színes szalagokat kötöttek a sibákra, sőt még piros tojást is adtak érte, mert – ha nem durvult el a dolog – örültek neki, hisz megtisztító erejűnek tartották. Olyan rítusnak, ami kívánatosabbá, egészségesebbé teszi őket.

Csehországban, Szlovákiában és Ukrajnában még ma is él – és az asszonyokra is kiterjedt – a vesszőzés szokása (nálunk viszont csaknem teljesen kihalt). Úgy járnak házról házra, mint mifelénk a locsolók, de nem megfont, hanem csak összekötött, s eleve szalagokkal díszített fűzfaágnyalábbal. Az asszonyok úgy keveredtek az ügybe, hogy az alkalmi csapkodó eszközre a termékenység varázslásának híre is rávetült. Szerbiában a gyerekeket csapkodják meg húsvét alkalmából, a következő kívánságot mondva: „Nőjél meg, mint a fűzfa, hízzál meg, mint a malacka.” A lengyel körmenetek résztvevői is csapkodnak. Vallási indíttatásból, Jézus kínszenvedéseire emlékezve suhintják meg jelképesen egymást az egészséghez tartott fűzfagallyakkal.

Az észak-középkorban is szokás volt a falvakban húsvét alkalmából hintákat ácsolni. Ezt az ünnep megnevezésének egyik tájnyelvi változata, a „hintáünnep” (kiigepühad) is bizonyítja. Náluk és az ukrán falvakban még a múlt század utolsó harmadában is húsvéti hintákat, körhintákat állítottak, amelyen aztán szinte mindenki megfordult. Úgy hitték, hogy a levegő így minden rossztól alaposan megtisztítja őket.

Egyéb furcsa cselekmények

A húsvéti dobálózás szokása ragadós, még felszentelt személyek is kedvet kapnak hozzá. Portugáliában a körmenet befejeztekor a papok mandulával dobálják meg a résztvevőket, hogy a helyi néphitnek eleget és engedelmet téve, gyarapodást s termékenységet idézzenek elő a körükben. Nagy szerencsájuk, hogy lelki atyáik hajjigálhatnékjuk tárgyát illetően nem Itália felé vetették tekintetüket. Firenzében ugyanis húsvétvasárnap a Piazza del Duomón egy feldíszített ökrösszekeret dobna a levegőbe, így ünnepelve Jézus feltámadását.

Oroszországban az egyik szokás szerint a feltámadás örömét három csókkal illik megpecsételni. Ilyenkor azon sem lehet megsértődni, ha az egyik-másik épp a szájon csattan. Görögország egyes vidékein azonban a látogatóktól a piros tojásért cserébe elvárás a csókadás.

Baszkföldön egyebek mellett a székemelés szokása kapcsolódik húsvét hétfőjéhez. Az ifjú baszkok ketten-hárman feldíszített székekkel mennek a házakhoz, majd erre ültetve emelik magasba a fiatalabb és korosabb hölgyeket. Teljesítményükért cserébe csókot vagy pénzt választhatnak. Egy nappal később női csapatok

járnak házról házra visszakérni a csókot, ha kedves volt, vagy pénzkéréssel jelezni, hogy aki minap vitte, ne reménykedjen, nincs esélye.

Az angliai Hungerford húsvéti fesztiváljának jeles pillanata annak a két férfiúnak megválasztása, akik hivatalos narancskínálóként vonulhatnak az utcákon, és a nőktől a gyümölcsért cserébe csókokat is kérhetnek.

Nagycsütörtök este svéd gyerekek húsvéti boszorkánynak öltöznek, és teáskannával vagy „boszorkányseprűvel” a kezeikben kopogtatnak be a kapukon, boldogságban töltött ünnepeket kívánva. Ezért aztán sok-sok édességet zsebelhetnek be. Finn kortársaik is előszeretettel bújnak álöltözetekbe – többnyire öregembernek, idős asszonynak álcázva magukat, kifestett és bekormozott arccal járnak végig gyűjtőtűjüket. Húsvéti kártyákat, jókívánságokat osztogatnak édesség és hímes tojás reményében. Mindkét országban a húsvétját megszaporodni vélt valódi boszorkányok elbizonytalanítása, megriasztása fűti a résztvevőket. Húsvét vasárnapján a finnek épp azért raknak hatalmas máglyatüzet is, hogy elűzzék őket.

Körmenetek – vonulások

A szenvedéstörténetet felidéző húsvéti körmeneteket nagyszombaton estefelé, az ortodox keresztény egyházakban húsvét vasárnap reggelén tartják. A ruszin falvakban viszont többnyire már éjfélkor útjukra indulnak. Rómában a Colosseumnál maga a pápa viszi egy darabon a keresztet a vállán. A legnagyobb zarándoklat a jeruzsálem-óvárosi körmenetre érkezik. Évről évre három-ötezen járnak végig a Via Dolorosát (a szenvedések útját), amelyről úgy gondolják, hogy Jézus ott vitte a keresztet a Golgota felé.

Szicíliában Jézus Krisztus és a tizenkét apostol szobrát hordják körbe, s a templomok előtt feltámadási színi-játékkal emlékeznek. Spanyolország szerte más-más színű csuklyás lepelbe öltözött hívek viszik vállukon a keresztet, Sevillában még súlyos vasláncokat is. Madridban a maguk templomának húsvétot idéző szoborkompozícióját közös körmenetre is elviszik a katolikus hívek. A ciprusiak fáklyás felvonulást rendeznek.

Görögországban a templomokban felállítják Jézus jelképes ravatalát, amit nők és gyerekek díszítenek fel virágokkal. E ravatalt és a feszületet hordják magukkal a körmeneten, amely náluk a temetőt is érinti.

A belgák olyan felvonulásokat is tartanak, amelyek a környék kastélyaihoz vezetnek, ahol kulturális rendezvények várják az érkezőket. Az angolok a hagyományaikhoz való ragaszkodásukról híresek..., legyenek azok bármik is. Erről húsvéthétfőn is tanúságot tesznek. Valamikor az 1870-es években élt egy londoni dáma, aki arra használta fel az ünnepet, hogy naponta többször is öltözetet váltva, ruháival közfeltűnést keltve korzózzon a partnerével. Ezért aztán 1962 óta a Battersea Parkban látványos felvonulásokat rendeznek, amelyben ki-ki a legfigyelemreméltóbb öltözetében jelenik meg, így az esemény mindig egy igazi divatbemutató élményével ajándékozza meg a nézőket és a masírozókat.

HS.

Kiegészítő támogatás nemzetiségi oktatási és kulturális intézményeknek

A nemzetiségi iskolák és óvodák 330 millió forint kiegészítő támogatást kapnak 2018-ra – jelentette be az Emberi Erőforrások Minisztériumának (Emmi) egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkára szerdán Budapesten, a támogató okiratok átadásakor a Parlamentben. Soltész Miklós közölte, 305 millió forintot 54 nemzetiségi önkormányzat által fenntartott intézmény között osztanak szét, 25 millió forintot pedig – idén először – hat nemzetiségi kulturális intézmény kap. Az elnyert összeget a nemzetiségi önkormányzatok beruházásokra és intézményeik működtetésére fordíthatják – tette hozzá.

Az államtitkár arról beszélt, hogy 2010 óta nagy változások történtek a nemzetiségek életében. 2014-től például a 13 őshonos nemzetiség parlamenti szószólót jelölhet és küldhet a parlamentbe, hét év alatt pedig a háromszorosára nőtt a nemzetiségek támogatására fordított összeg.

Az elmúlt hét és fél évben csaknem meghétszereződött a nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott nevelési-oktatási intézmények száma: míg 2010-ben még csak 12 volt, ma már 82 van, a gyermeklétszám pedig a korábbi 3 ezer-ről 15 ezerre nőtt – közölte Soltész Miklós.

Úgy fogalmazott, a nemzetiségekre a kormány nem „teherként” tekint, hanem minden tekintetben számít és támaszkodik rájuk, mivel ők az összmagyarságot erősítik és támogatják.

Ritter Imre, az Országgyűlés német nemzetiségi szószólója örömet fejezte ki amiatt, hogy az előző évhez képest új intézményekkel és fenntartókkal bővíthetett a támogatottak köre. Azt mondta, a támogatás eszköz ahhoz, hogy „több anyanyelven nevelkedhessenek a gyerekek”, majd az iskolából kikerülve összetartozó közösségként tovább tudják vinni a nemzetiségi tradíciót és kultúrát.

Csoportkép a Parlamentben a kiegészítő támogatások átvétele után

Bajtai László felvétele

A támogatott intézmények:

ÁGFALVI NAPSUGÁR ÓVODA
ÁGFALVI VÁCI MIHÁLY ÁLTALÁNOS ISKOLA
BAJI SZENT ISTVÁN NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
BAKONYNÁNAI NÉMET NEMZETISÉGI NYELVOKTATÓ ÁLTALÁNOS ISKOLA
NIVEGY-VÖLGYI NÉMET NEMZETISÉGI NYELVOKTATÓ ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETI ISKOLA
BÓLYI ÓVODA ÉS BÖLCSŐDE
BÓLYI ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETI ISKOLA
TARKABARKA-KUNTERBUNT ÓVODA
CSÁSZÁRTÖLTÉSI BÁNÁTI MIKLÓS NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
CSÁSZÁRTÖLTÉSI NÉMET NEMZETISÉGI ÓVODA
CSOLNOKI NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
PUMUKLI NÉMET NEMZETISÉGI ÓVODA
NÉMETVÁROSI ÓVODA
HAJÓSI ÓVODA ÉS BÖLCSŐDE
HAJÓSI SZENT IMRE ÁLTALÁNOS ISKOLA
HARTAI HÉTSZÍN VIRÁG ÓVODA ÉS EGYSÉGES ÓVODA-BÖLCSŐDE
HARTAI RÁDAY PÁL ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETI ISKOLA
KOMLÓSKAI RUSZIN NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
NAKOVICH MIHÁLY ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ÓVODA
BARANYA ALAPFOKÚ MŰVÉSZETI ISKOLA
MAGYARPOLÁNYI HOSSZÚ-HEGYI NÉMET NEMZETISÉGI ÓVODA ÉS EGYSÉGES ÓVODA-BÖLCSŐDE
MÉHKERÉKI ROMÁN NEMZETISÉGI ÓVODA
MOSONMAGYARÓVÁRI MÓRA FERENC ÁLTALÁNOS ISKOLA
MÁRKÓI NÉMET NEMZETISÉGI ÓVODA
LUSTIGE ZWERGE NÉMET NEMZETISÉGI ÓVODA
TAKSONYI NÉMET NEMZETISÉGI ÓVODA
TAKSONY VEZÉR NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
„GYERMEKVÁR” NÉMET NEMZETISÉGI ÓVODA ÉS EGYSÉGES ÓVODA-BÖLCSŐDE ÚJHARTYÁN
ÚJHARTYÁNI NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
FERTŐRÁKOSI ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETI ISKOLA
MECSEKNÁDASDI SCHLOSSGARTEN ÓVODA ÉS BÖLCSŐDE
NEMESNÁDUDVARI NÉMET NEMZETISÉGI ÓVODA
NEMESNÁDUDVAR-ÉRSEKHALMA NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
TÖRÖKBÁLINTI CSUPASZÍV KÉTNYELVŰ ÓVODA
NÉZSAI MIKSZÁTH KÁLMÁN SZLOVÁK NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
PÉCSVÁRADI SZIVÁRVÁNY NÉMET NEMZETISÉGI ÓVODA ÉS BÖLCSŐDE
HAUCK JÁNOS NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
PILISVÖRÖSVÁRI NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
PUSZTAVÁMI SZIVÁRVÁNY ÓVODA EGYSÉGES ÓVODA-BÖLCSŐDE
BÉKEFI ERNŐ ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETI ISKOLA
RÁTKAI GYERMEKKERT EGYSÉGES ÓVODA-BÖLCSŐDE ÉS KONYHA
ÓFALUI NÉMET NEMZETISÉGI KÉTNYELVŰ EGYSÉGES ÓVODA-BÖLCSŐDE
SOPRONI NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA – DEUTSCHE NATIONALITATENSCHULE ÖDENBURG
SZAJKI ÓVODA
WUNDERLAND KINDERGARTEN A SZEKSZÁRDI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT ÓVODÁJA
SZENDEHELYI NÉMET NEMZETISÉGI MESERÉT ÓVODA
SZENDEHELYI NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
FELSŐ-MÁTRAI ZAKUPSZKY LÁSZLÓ ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ÓVODA
SZOMBATHELYI REGULY ANTAL NYELVOKTATÓ NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
FELSŐGALLAI SZÉCHENYI ISTVÁN ÁLTALÁNOS ISKOLA
VASKÚT-BÁTMONOSTOR NÉMET NEMZETISÉGI ÓVODA
VASKÚTI NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA
GRASSALKOVICH ANTAL NÉMET NEMZETISÉGI ÉS KÉTNYELVŰ ÁLTALÁNOS ISKOLA
VÉMÉNDI ÓVODA

Horvát kitüntetések magyar állampolgároknak

A Horvát Köztársaság Nagykövetségén Magyarország, valamint a magyarországi horvátok társadalmi és kulturális életének jeles képviselői meghívásával február 7-én bensőséges kitüntetési ünnepséget tartottak. **Kalmár Ferenc** Magyarország szomszédságpolitikájának fejlesztéséért felelős miniszteri biztos, **Hepp Mihály** horvát nemzetiségi szószóló és – **Kolinda Grabar-Kitarović** asszony, a Horvát Köztársaság elnöke megbízásából – **Mladen Andrić**, Horvátország budapesti nagykövete adott át elismeréseket magyar állampolgároknak.

Kolinda Grabar-Kitarović horvát köztársasági elnök magas rangú kitüntetéseket adományozott azoknak a kiváló magyar állampolgároknak, tekintélyes értelmiségieknek, akik tevékenységükkel jelentős mértékben építették a Horvát- és Magyarország, illetve a horvátok s a magyarok közötti politikai, kulturális és tudományos kapcsolatokat. **Veszely Jelena** képzőművész, **Firtl Máttyás** országgyűlési képviselő, **prof. dr. Gadányi Károly** nyugalmazott rektor, **dr. Hóvári János** nagykövet és **dr. Kiss Gy. Csaba** irodalomtörténész a Hrvatski Pleter (Horvát Hármason) Érdemrendet vehette át. **Lőkös István** akadémikusnak a kultúra művelésének és ápolásának elismeréséért járó legmagasabb horvát állami kitüntetést, a **Marko Marulić** arcképével díszített Hajnalcsillag Érdemrendet ítéltek oda, ő azonban egészségi állapota miatt nem tudott megjelenni, így azt egy későbbi alkalommal veszi majd át.

Lőkös István

Magyar irodalomtörténész, szlavista, nyugalmazott egyetemi tanár, az irodalomtudomány doktora. A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Bizottságának tagja, a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia levelező tagja. Horvát és magyar nyelven harminc műve jelent meg. Tudományos munkásságának túlnyomó részét a horvát és a magyar irodalom szövevényes kapcsolatainak szentelte, írásait tanulmányok, kritikák, esszék, cikkek, szerzői kötetek és fordítások formájában tette közzé. Ő volt az első, aki magyar nyelven megírta a horvát irodalom történetét, s magyarra fordította **Marko Marulić** Judita és Suzana című műveit. Írt a horvát irodalom nagyjairól, **Miroslav Krležáról**, **Ksaver Sandor Đalskiről** és **Anton Gustav Matošról** is. Három ízben ítéltek neki a Horvát Írószövetség **Davidias-díját**, 2003-ban pedig a horvát kultúra nemzetközi népszerűsítéséért az **INA Díjat** is elnyerte.

Veszely Jelena

Horvát és szlovák gyökerekkel is rendelkező magyar képzőművész, **Ivan Meštrović** horvát szobrászművész legidősebb élő tanítványa. Habár 1948-ban végleg elhagyta Horvátországot, továbbra is eleven emlékeket őriz a múlt század 30-as és 40-es éveinek horvát művészeiről és közéleti személyiségeiről. Hosszú és gazdag pályafutása során számos nagyméretű szobrot alkotott, amelyek Magyarország szerte a köztéren díszítik. Később a kisplasztikák

váltak kedvenceivé, melyek témája legtöbbször a család. Különleges művészi alkotásai az 1970-es években varrógéppel készített cernagrafikák, de portréi révén is közismert. Jeles személyiségekről készített akvarelleket és bronz domborműveket. Művészete, kiállításai és egész élete hidat képez a két ország s a két nép kultúrája között.

(A BARÁTSÁG 2017/6. számában mutattuk be őt és munkásságát – a szerk.)

Firtl Máttyás

Több éve a Magyar Országgyűlés képviselője. Jelenleg az Interparlamentáris Unió Magyar Nemzeti Csoportján belül a Magyar-Horvát Baráti Tagozat, valamint a Magyar-Délkelet-Európai Baráti Tagozatok csoportjának elnöke. Burgenlandi (gradistyei horvátként) eddigi politikai és társadalmi munkája során folyamatosan a horvát-magyar kétoldalú kapcsolatok előmozdítása érdekében tevékenykedett. A magyar törvényhozás egyedüli horvát származású, szavazati joggal rendelkező képviselője.

Prof. dr. Gadányi Károly

Pályafutása során több mint kétszáz szlavisztikai-kroatisztikai tudományos cikket és munkát jelentetett meg, egyike a legkiemelkedőbb magyarországi kroatisztáknak. Több évig volt a szombathelyi szlavisztikai tanszék vezetője, valamint más magyarországi és horvátországi egyetemeken állandó illetve vendégtanára. Nyugdíjba vonulása előtt a Szarva Egyetemi Központ rektora, majd elnök-rektorhelyettese volt. A Magyar Tudományos Akadémia doktora. Tagja volt a Zágrábi Egyetem Hungarológiai Tanszéke alapító bizottságának. Jótékonyági tevékenységet is folytat: szülőhelyén a nevét viselő alapítvánnyal tehetséges diákoknak nyújt anyagi segítséget. Aktívan részt vesz Zrínyi Miklós örökségének ápolásában.

Dr. Hóvári János

Sikeres diplomata és tudós, a nemzetközi kapcsolatok kiváló ismerője. 2016 elején nevezték ki a Zrínyi Miklós – Szigetvár 1566 Emlékév Emlékbizottság elnökévé. Az említett esztendő folyamán teljesen ennek a projektnek szentelte magát. Nagyban hozzájárult az emlékévk keretében szervezett programok rendkívül sikeres megvalósításához, valamint a horvát és a magyar nép között, a közös történelmen és kulturális örökségen alapuló baráti, jószomszédi

A díjazottak Mladen Andrić, Kalmár Ferenc és Hepp Mihály társaságában

A szerző felvételei

viszonyok további elmélyítéséhez. Az emlékv szigetvári központi rendezvényének fő szervezője volt. Jelentős segítséget nyújtott az Eszéki Nemzeti Színház vendégszerepléséhez a Magyar Állami Operaházban, ahol Nikola Šubić Zrinski című horvát nemzeti operáját mutatták be.

Dr. Kiss Gy. Csaba

József Attila-díjas irodalom- és művelődéstörténész, az MTA doktora, a Magyar Írószövetség tagja. Egyéb felsőoktatási intézmények mellett a Zágrábi Egyetem Bölcsészettudományi Kara Hungarológiai Tanszékén volt vendégtanár. Több, a horvát-magyar kapcsolatokkal foglalkozó nemzetközi szimpózium szervezője és résztvevője volt. A magyar-horvát kapcsolatok elkötelezett híve és kutatója. Önálló művei közül kiemeljük a Közép-Európa, nemzetek, kisebbségek; Nálunk és szomszéd nemzeteknél; Ariadne avagy bolyongások könyve; Nemzetek és előítéletek; Esszék, tanulmányok az Adriától a Balti-tengerig és a Budapest – Zágráb. Oda-vissza című köteteket. Fontos kötetek szerkesztésében is részt vett, ilyen például a Croato-Hungarica (Évkönyv: a

magyar-horvát államközösség 900 éve alkalmából), illetve az önállóan szerkesztett Fiume és a magyar kultúra, Magyar írók az Adrián, valamint az Adriai képek című gyűjtemény. A Zágrábi Egyetem Hungarológiai Tanszékének tanáraként megtanult, s folyékonyan beszél horvátul. Írásaival és tevékenységével jelentősen hozzájárult a két nép kulturális közeledéséhez.

Gohér Krisztina

Nemzetiségek és törvényhozás Magyarországon

A magyar Országgyűlés 150 éve fogadta el az 1868. évi XLIV. törvénycikket – a történeti emlékezetünkben nemzetiségi törvényként számon tartott –, a nemzetiségi egyenjogúságról szóló jogszabályt. S majd három évtizede fogadta el a Parlament a Nemzetiségi Törvényt. A jeles évforduló kapcsán a magyarországi nemzetiségek országgyűlési bizottsága az Országgyűlés Hivatala Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóság közreműködésével 2018. március 19-én tudományos konferenciát szervezett *Nemzetiségek és törvényhozás Magyarországon* címmel az Országház felsőházi üléstermében. Kövér László, a Magyar Országgyűlés elnöke köszöntő beszédét követően Soltész Miklós egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkár nyitotta meg a rendezvényt. Melkovics Tamás, Hermann Róbert, Szarka László, Cieger András, Kovács Kálmán Árpád, Doncsev Toso és Lásztity Péter, valamint Szalayné Sándor Erzsébet egyetemi tanár, a Magyarországon élő nemzetiségekért felelős ombudsmanhelyettes tartott előadást. E számunkban ez utóbbit adjuk közre.

Szalayné Sándor Erzsébet

Az 1993-as nemzetiségi törvény létrejöttének a körülményei, visszaemlékezések

Közel harminc éve annak, hogy 1989 decemberében, az ún. nemzetiségi jogi kollégiumon először volt alkalom – Kovács Péter, egykor alkotmánybíróként, ma a Nemzetközi Büntetőbíróság bírájaként működő kollégámmal együtt – véleményt nyilvánítani a kisebbségvédelem (az akkori magyar szóhasználat is így említette) nemzetközi jogi dimenzióiról. Erre az informális alapon szervezett ún. nemzetiségi jogi kollégiumra mindketten nemzetközi jogász egyetemi oktatóként, a témában korábban megjelent írásaink alapján kaptunk meghívást. A kollégium akkori ülésén a Magyarországon élő kisebbségi közösségeink képviselői mellett számos olyan jogász szakember vett részt, akik később aktív szerepet játszottak az 1993-as kisebbségi törvény tartalmi elemeinek kialakításában, így többek között Bíró Gáspár nevét szeretném említeni.

Magyarország európai szinten is példaértékű kisebbségvédelmi rendszert vezetett be az 1993-as törvénnyel – azok a szakmai és politikai viták, amelyek a „Ki a kisebbség Magyarországon?” kérdéstől a biztosítandó jogok körén át, az egyes jogokhoz kapcsolódó védelem szintjéig és a kisebbségi öngazgatás formái körül zajlottak mintegy négy éven át – hol erőteljesebb, hol csendesebb módon –, azt eredményezték, hogy egy új modell született. Az európai államok és kisebbségeik nagy érdeklődéssel figyelték a folyamatot, és kíváncsian várták az 1993-as törvénnyel bevezetett újfajta modell alkalmazásának hatásait.

A már létező és az elvárható nemzetközi jogi kötelezettségvállalások az európai államokban, s hazánkban – akkor és most is – csak akkor tudnak külön-külön, illetve együttesen is hatékony, érdemi védelmet nyújtani a kisebbségek számára:

- ha az emberi jogok szélesebb körű és erősebb védelme is megvalósul – beleértve a védelemre érdemes kisebbségi jogokat;

- ha a védelem megkülönböztetés nélkül érvényesül mindenkire;
- ha lényegesen több erőfeszítést tesz minden érintett az inkluzív társadalomépités érdekében – anélkül, hogy a döntésre jogosultak pusztán azon vitatkoznának, hogy kit, milyen jogok illessenek meg, illetve milyen jogok kit, miért ne illessenek meg;
- ha a sokszínűség menedzselése – a diversity management –, mint egyfajta horizontális államszervezési felfogás általánosan elfogadott és követett gyakorlat lesz az európai államok körében, és nem úgy tekintenek rá (persze hibásan), mint felesleges pénzkidobásra, amely a társadalomnak csak egy szűk rétegét részesíti előnyben;
- ugyanakkor minden említett feltétel teljesülése esetén is csak az esetben lehet tényleges védelmet remélni a már létező és elvárható nemzetközi jogi kisebbségvédelmi mechanizmusoktól, ha annak alapja a kisebbségek érdemi részvétele legalább az őket érintő döntések meghozatalában.

Pontosan ugyanilyen felismerések vezettek a rendszerváltozás után, az 1990-es évek első felében az európai szintű kisebbségvédelmi mechanizmusok kialakulásához, annak elfogadásához, hogy

nem pusztán az emberi jogok, de a kisebbségi jogok államon belüli rendszerei is igénylik a külső, vagyis a nemzetközi kontrollt – még ha azok nem is helyettesítik az állam védelmi kötelezettségét az állampolgáraival, és bizonyos mértékig a területén tartózkodó egyéb személyekkel szemben. A kialakított nemzetközi jogvédelmi mechanizmusok ezéért szubszidiárius jellegűek, ráépülnek az államokon belül létező kisebbségvédelmi célú jog- és intézményrendszerre és egyidejűleg feltételezik az államok nemzetközi szerződés szerű magatartását, tevéleges fellépését is a kisebbségek jogainak védelme érdekében. A kisebbségvédelmi célú nemzetközi monitoring eljárások erőteljes mankóként szolgálhatnak a szerződő államok számára, furkósbotnak viszont nem alkalmasak. A védelem fő terepe, vitán felül, az államok belső joga.

Annak ellenére, hogy a kisebbségvédelem terén az európai államok megmaradtak a bírósági jogérvényesítést nélkülöző, puha megoldások mellett, mégis jóformán minden nagyobb, az európai szintű nemzetközi munkamegosztásban meghatározó szerepet játszó nemzetközi szervezet – így például az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet és az Európa Tanács – keretében is megjelent a kisebbségek védelmének igénye. Az eltérő intenzitású nemzetközi jogi és nem-jogi jellegű kisebbségvédelmi dokumentumokat a szakirodalom, de maguk az állami szereplők is időnként mozaikszerű dokumentum-kavalkádnak minősítik. Megjegyzendő azonban, hogy a nemzetközi jog húsz-harminc évvel ezelőtti és mai adottságai mellett, valamint a kisebbségvédelem erőteljes politikai meghatározottsága mellett a létező nemzetközi kisebbségvédelem pontosan annyira mozaikszerű, amennyire mozaikszerű az Európa államaiban élő kisebbségek tényleges helyzete.

Az 1993-as magyar kisebbségi törvény megszületésének időszakában Európában kedvező hangulat, sőt sok esetben rokonszenv uralkodott a kisebbségvédelmi célú jogalkotási törekvésekkel kapcsolatban. Ennek hatására a közép-kelet-európai térség államaiban többirányú folyamat zajlott, melynek egyes elemei egymást generáló hatásúak is voltak. Így például az erőteljes magyarországi kisebbségvédelmi törekvések és a modellértékű megoldások ösztönzőn hatottak a nemzetközi kisebbségvédelmi törekvésekre is. Az államokon belüli kisebbségvédelmi célú jogfejlődés párhuzamosan zajlott a nemzetközi szervezeteken belüli jogalkotási törekvésekkel. Egymás mellett futó, időnként egymást keresztező folyamatokon, szakmai vitákon át jutott oda az európai jogközösség, hogy a nemzetiségek érdekében képes volt „kivitatkozni”, „kidiplomáciázni” egymásból a többszintű védelem rendszereit. A jogalkotási kedv persze nem minden államban volt egyforma intenzitású. Hazánkban is összetett folyamatok eredményeképp indulhatott meg az ex-

tenzív szakmai munka. A korábbi évtizedek vegyes tapasztalatai, majd az államberendezkedés átalakulása, a nemzetiségek szélesebb körű társadalmi részvételének az igénye, a nemzetiségi oktatás és nemzetiségi nyelvhasználat identitásmegőrző szerepének egyértelmű magasra értékelése és elismerése, valamint a nemzetközi viszonylatban tapasztalható párhuzamos folyamatok vezettek Magyarországon az 1993-as törvény megszületéséhez.

Az 1990-as évek első felében ez ügyben meghatározó nemzetközi egyezmények közül kettőt emelek ki: a *Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Kartáját*, és a *Kisebbségi Keretegyezményt*, amelyek tartalmukat, valamint a választott kontrollmechanizmusukat illetően tükrözték az európai államok korabeli politikai kötelezettségvállalásainak mértékét, létrehozásuk pedig a maguk idejében diplomáciai bravúrnak számított. A kisebbségek érdekei felől közelítve, 25 év távlatából gondolhatnánk azt is, hogy ez a két szerződés csak mérsékelt módon tudott hozzájárulni a kisebbségi jogok tényleges és érdemi védelméhez, hiszen – bár nemzetközi jogi kötőerővel bíró okmányokról van szó, amelyeket több tucat európai állam írt alá és ratifikált – mégsem tartalmaznak nemzetközi bírósági szintű jogérvényesítési lehetőséget. Ezzel együtt mindkét szerződés bizonyos értelemben túlteljesítette a kortársi várakozásokat, mivel a szerződő államoknak a végrehajtásra biztosított eléggé széles, rugalmas mozgástér ellenére – alkalmasak voltak arra, hogy sztenderdekét és értelmezési keretet adjanak a bennük foglalt kisebbségi jogoknak. E mozgástéren belül a szerződések hatályba lépése óta eltelt húsz év alatt a magyar jogalkotás a rendszerváltást közvetlenül megelőző évtizedekhez képest – és más európai állammal összevetve is – jóformán a legkomplexebb kisebbségi jogszabályt és nemzetiségi intézményrendszert volt képes létrehozni. Az 1993-as törvény megszületésekor a hazai és nemzetközi szakmai közvélemény kérdőjelektől sem volt mentes, kíváncsisággal fogadta a választott újfajta jogvédelmi modell működését.

A kisebbségi kerekasztaltól, mint a törvény kezdeményezésében, előkészítésében meghatározó szerepet játszó tényezőről az előttem szólók már részletesen beszámoltak. Én ezért inkább visszautalok arra a 2013 decemberében megtartott, és a törvény húsz éves évfordulója alkalmából szervezett konferenciára, amelynek anyaga, az ott elhangzott visszatekintések és előadások a *Barátság* című folyóirat 2014. évi első számában, annak mellékleteként olvashatóak.

Az 1993-as törvény hatálybalépését követő másfél évtizedben a létrejött és fokozatosan megerősödő országos nemzetiségi önkormányzatok, valamint oktatási, kulturális és társadalmi szervezetek játszották a központi szerepet a törvény valódi tartalmának kibontásában. Így éppen ők voltak azok, akik a jogszabály ellentmondásaival, koherenciazavarai-

val és gyakorlati alkalmazási nehézségeivel először szembesültek. Ebben az időszakban váltak láthatóvá a törvény azon részei, amelyek menetközbeni kiigazításra szorultak.

A 2010. évi változások a nemzetiségi jogterületet is mélységében érintették: új Alaptörvény, új nemzetiségi és új ombudsmani törvény született, amely számos ponton átalakította az intézményrendszert – figyelemmel a kisebbségi ombudsman joggyakorlatában megjelent megállapításokra és az Alkotmánybíróság szakmai véleményére is.

Így többek között: az Alkotmánybíróság a 12/2004. (IV. 7.) AB határozatában korábbi döntéseire hivatkozva hangsúlyozta: „Az állam kötelessége az alapvető jogok »tiszteletben tartására és védelmére« a szubjektív alapjogokkal kapcsolatban nem merül ki abban, hogy tartózkodnia kell megsértésüktől, hanem magában foglalja azt is, hogy gondoskodnia kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről. Ennek érdekében a jogalkotó köteles olyan szabályozást alkotni, amely a lehető legnagyobb mértékben biztosítja az alapjogok érvényesülését.” Amint arra az Alkotmánybíróság már a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatában is rámutatott: „Az Alkotmány egyes esetekben nevesíti az intézményvédelmi kötelességeket, másutt nem, előfordul az is, hogy éppen az alanyi jogi oldal marad háttérben; a megfogalmazás és a hangsúlybeli különbségek nem változtatnak azon, hogy az alapjogok egyaránt tartalmazzák a szubjektív jogokat és az objektív, ennél szélesebb állami kötelességeket is”. A nemzetiségek kultúrájának, önazonosságának megőrzésére irányuló szabályok megalkotásánál a törvényhozó széles döntési jogosultsággal rendelkezik, ennek a döntési szabadságnak a korlátait azonban az Alaptörvény rendelkezései, így különösen az alapjogokra vonatkozó szabályok határozzák meg [45/2005. (XII. 14.) AB határozat].

A jogalkotó a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvényt kifejezetten az Alaptörvény magyarországi nemzetiségek ügye iránt kinyilvánított felelősségvállalására figyelemmel alkotta meg

azzal a céllal, hogy a nemzetiségek sajátos, az Alaptörvényben alapvető szabadságjogokként általánosságban megfogalmazott egyéni és közösségi jogait részletezze, s széles körben biztosítsa.

Huszonöt évvel az 1993-as kisebbségi törvény elfogadása után, a jelenleg hatályos nemzetiségi törvény s a nemzetiségi biztoshelyettesi feladat- és hatáskört rendező jogszabály együttes olvasata kedvező képet mutat. A jelzett jogszabályok alapján működő nemzetiségi jogvédelem egyre hatékonyabban tud hozzájárulni a hazai nemzetiségi közösségek jogainak érvényesítéséhez. Nem elégedhetünk meg azonban a pusztá adatokkal. Bár a számok és tények makacs dolgok, a lényeg mégis az emberi tényező. A nemzetiségi közösségek érdekében végzett növekvő mennyiségű és változó szerkezetű munka mögött emberek vannak. A nemzetiségi közösségek tagjai, akik magyar állampolgárként egyrészt a nemzetiségi identitásukat kívánják megélni és megerősíteni a kapcsolódó jogokat zökkenőmentesen gyakorolva, másrészt viszont esetenként a származásukkal is összefüggésbe hozható hátrányos megkülönböztetést is kénytelenek elszenvedni. Emellett és emiatt fontos a szakemberek, a nemzetiségi szószólók és a nemzetiségi önkormányzatok s szervezetek vezetőinek szerepe is, akik a nemzetiségi jogvédelemben magasfokú beleéléssel, nagy szakmai igényességgel járnak el.

A bármely alapon történő megkülönböztetés eleni fellépés, a nemzetiségi oktatás, a nemzetiségi önkormányzás, a nemzetiségi média, a nemzetiségi élethelyzeteket érintő döntéshozatalban való részvétel igényével kiegészülve, több célt szolgál, de ezek eredőjében nem állhat más, mint a nemzetiségi közösségek felnövekvő ifjú nemzedékeinek felkészítése egy sokszínű és inkluzív társadalomban való hasznos és érdemi részvételre. Ehhez a saját nemzetiségi jogok és a kapcsolódó jogvédelmi rendszer, illetve eszközök ismerete, az ezekről való tájékozódás igénye és a tájékoztatás szükségessége egyaránt hozzátartozik.

Török Tamás felvételei

Húsz éve hunyt el Koch Valéria

Megemlékezés a felejthetetlen költőről

Koch Valéria halálának huszadik évfordulóján, 2018. február 28-án a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ és Könyvtár (Zentrum) volt a házigazdája a Magyarországi Németek Házában rendezett budapesti emlékestnek. Ez az esemény egyben a költőnő életművét méltató országos rendezvénysorozatnak is első állomása volt.

A nagyszámú közönséget a Zentrum igazgatónője, Ambach Mónika köszöntötte, aki arról az élményéről is beszámolt, amikor – még diákként – egy szavalóversenyen találkozott Koch Valériával. Az eredmény szereplésért egy dedikált könyvet kapott tőle jutalmul. Mély benyomást tett rá a költőnő, akinek erős kisugárzásáról barátai és kollégái is beszéltek az esten.

Wolfart-Stang Mária a pécsi Leőwey Klára Gimnáziumban ismerte meg a költőt és életre szóló barátságot kötöttek. Mesélt arról, hogy Koch Valériának milyen sokat jelentett a családja, és őt is mindig szeretettel fogadták a Baranya megyei Szederkényben. Koch Valéria tanulmányait a középiskola után Pécsen, majd Szegeden folytatta, ahol a József Attila Tudományegyetem magyar-német szakán szerzett diplomát, és végül Budapesten, az ELTE filozófia szakán Martin Heidegger filozófus műveinek elemzéséből doktorált.

Dr. Erb Mária, az ELTE Germanisztikai Intézetének docense a költőnő fővárosi életéről beszélt. 1973-ban költözött Budapestre, nyolc éven át a Neue Zeitung munkatársa volt. Hangsúlyozta sokoldalúságát, hiszen az irodalom mellett a fényképezés és a rajzolás is kedvenc elfoglaltságai közé tartozott. Egy pipacsot ábrázoló képét magával is hozta. Szerinte a virág kiváló szimbóluma Koch érzékeny és törekeny, mégis túlélő lényének. Méltatta a gyermekeknek szóló műveit is. Mesélt arról, hogy Pamacska nevű cicájával gyakran járt hozzájuk és lányainak felolvasta legújabb gyerekverseit.

Schuth János a Neue Zeitungnál (NZ) volt a költő kollégája, de a Magyarországi Német Írók és Művészek Szövetségében (VUdAK) is együtt tevé-

Bajtai László felvételei

kenykedtek. Koch Valéria a VUdAK irodalmi szekciójának alapítója és első elnöke volt. Az NZ főszerkesztője egyaránt komoly elismeréssel nyilatkozott a költőnő irodalmi és újságírói munkásságáról.

Bradean-Ebinger Nelu saját, a költőnő halálakor írt versét olvasta fel németül és magyarul, Áts Erika fordításában. A visszaemlékezések között Koch Valéria-díjasok (a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának díja, kiemelkedő középiskolai illetve egyetemi tanulmányi eredményekért) verseket adtak elő, a SVUNG csapata pedig a költőnő tiszteletére készített animációs kisfilmet mutatott be.

Az ELTE Magyarországi Németek Kutatóközpontjának, a Magyarországi Német Írók és Művészek Szövetségének és a költőnő hagyatéka gondozóinak együttműködésével egy emlékkiállítás is megnyílt. Ezen fényképek, a költő életműből merített és a szerzőt méltató idézetek, valamint tárgyi emlékek segítségével tárják a látogató elé az életpálya állomásait. A kiállítás a maga sokoldalúságában mutatja be Koch Valéria érdeklődését, munkásságát, és sikerrel idézi meg érzékeny, sziporkázó személyiségét. Németül írt verseit Ember Mária, Áts Erika és Kalász Márton fordították magyarra.

A rendezvény és a kiállítás ez évben Baján, Pécsen, Pilisvörösváron és Veszprémben lesz még látható. Köszönet a támogatóknak: az Emberi Erőforrások Támogatáskezelőjének, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatnak és a VUdAKnak.

Forrás: Zentrum

Koch Valéria versei

Missa Solemnis

Tengerszemtükör
isten-hűvös
csöndjén
emberkín-rebbenés

mielőtt

mielőtt elmúlik a szerelem
hagyd hogy legyen

Ziháló viasz

Ziháló viasz vagy
mívesen végleges
csönddé a szorgos
halál formál

Csönd-szó

A szó
arra való
hogy a csöndre
felkészítsen

a csönd
ha beköszönt
azzá lesz a szó
aki nincsen

Csak semmi pánik

Csak semmi pánik
semmi pánik
az élet veled
kesztyűs kézzel bánik

tudod jól rosszabb is lehetne
képzeld magad gerillának
a hegyekbe
vagy afrikai éhezőnek
narkósnak leprásnak utcanőnek
lehetnél árvízkárosult
csernobili sugárbeteg
anya ki egyedül nevel
öt gyereket
képzeld diszkriminált
nemzetiség vagy
rákkutató
kiben sorvad az agy

csak semmi pánik
semmi pánik
az élet veled
kesztyűs kézzel bánik

tudod jól rosszabb is lehetne
ha elképzelnéd magad
például – a helyedbe

Torzók

Nem a kezdet, ami nehéz –
a befejezés,
a tökéletesítés.
Félúton veszik el minden.

Torzók vagyunk mindannyian
leglényegünkben.

Széljegyzet Heideggerhez

Haladva létezünk
és létezve haladunk
az Úton
mely vargabetűk tévutak
és keskeny ösvények
eredője

s mely elvezet végül is
valahová

Pannónia anno

Dús termését
s önnön vérét
ezeréve ontja már
a tékozló pannon táj

milyen átok üli meg
mért sújtják az istenek

minden halma aranyalma
minden nedve nagy jókedve
megáldatott bőséggel
önpusztító készséggel
minden hőse kárhozott
aki fényt az kárt hozott
a legnagyobb veszedelme
Duna-völgynek a lángelme gondolata kinek ép
szelleme akinek szép
sorsa végül egyre megy
börtön bitó örület
jó volna tán megtanulni
nem kigyúlni nem lehullni
adni mindig eleget
óvó fészekmeleget

A nyelv mostohagyermek

Valeria Kochot egyszer egy felolvasóesten arra kérték, hogy fordítsa le magyarra *Elegie* című versének egy sorát („umgeben von den Fliesen gleichgültig-blankes Gaffen im Spital”) A vállalkozás reménytelen volt. Valeria Koch és Koch Valéria ugyanis nem beszéltek egymás nyelvét.

Koch a „nyelv mostohagyermeké” 1949-ben egy dél-magyarországi német családban jött a világra, s ahogy nyelve, identitása is kettős. Német nyelven fogalmazó költészete az új német irodalom büszkesége, mindemellett élete végéig kettős nyelvi kötődéssel, kétnyelvű költőként alkotott. A *Stiefkind der Sprache* című posztumusz kötet Valeria Koch német nyelvű műveiből a teljesség igénye nélkül válogat. A *Zuversicht*, a *Sub rosa* és a *Wandlung* ciklus lírája, az 1994 utáni versek, valamint Koch esszéi egy kötetben önálló kompozícióvá rögzítik a tíz éve elhunyt költő életművének német nyelvű felét. A VUDAK (Magyarországi Német Alkotók és Művészek Szövetségének) gondozásában megjelent kétszáz oldalas könyv egyszerű tipográfiája jó stílusérzékkel materializálja a Koch-verseket. Szemfényvesztésnek nyoma sincs, a szerény külső pedig kíméletlenül szögeli oda a lecsupaszított versmondásokat. Visszafogott, határozott, letisztult és mégis világokat nyit meg a Koch-líra. Nemzetiségi és nemzetek fölött álló egyszerre, német-magyar, magyar-német: európai. A származástudat, a kisebbségi lét, a szülőföld távolsága Koch költészetének is alapélménye, sajátos intellektualizmusa, a modern német nyelvű költészet és filozófia iránti érzékenysége azonban kiemeli kortársai közül. A magyarországi német költészetben divatos tájnyelv nála alig-alig bukkan fel, perspektívája inkább metafizikus, a lét és a kor nagy kérdéseinek személyes újrafogalmazása foglalkoztatja. *Wandlung* versciklusában a rendszerváltásra is mint egzisztenciális problémára tekint: az 1989-es *Mein Jahrgang* című verse a pusztai vándorlás biblikus toposza köré szerveződik, ahol a nép felszabadulása után menthetetlenül szembe kerül az önazonosság kérdésével („Müssten auch wir unsere inneren Mauern abbauen und suchen / nach Identität...”). Hasonló gondolat fogalmazódik meg egyik leghíresebb, *Permanenz* című versében. Az állandóság biztonságát itt a belsővé tett korlátok biztosítják: „Die Mauer in uns / befestigt unsere bestehende / gemeinsame Einsamkeit.” A *Wandlung* 1992-ben írt versei már le is számolnak a rendszerváltás eszményképével. A *Satzanalyse* és a *Phantom der Freiheit* című versekben a szabadság, amely legyőzi a kommunizmus kísértetét: álomkép.

Mіндеzt Valeria Koch a ciklus címadó versében az emberi lét időlegességének heideggeri* gondolatával húzza alá: „was war sei wahr / was wird leicht

irrt / allein das Jetzt noch nicht verletzt.” A költőt a gyermekkor is inkább csak mint a jelen ellenpontja érdekli, az üveggolyó-gyermeklét tisztasága a felnőttkor borújával szemben. *Perlen* című versében már-már József Attila-i vágyakozással idézi fel „az elveszett gyermekkor sparherd-melegét”, ahová még nem tette be lábát a halál. Apjának tragikus elvesztése korán ismerős közelségbe hozta az elmúlás gondolatát, s ez, ha később ironikus-intellektuális távolságtartással is, de alapvetően meghatározó költői létélményévé vált: „jenseits / des Jenseits / im perlenden Nu / rundet sich Ruhe / zum bleibenden Du” vagy: „Nicht nur du wächst / auch der Tod in dir.”

Koch szűkszavú, nyelvileg pontosan megformált mondatai nagy műgondról vallanak, versei hosszan csiszolt ékszerek, melyekből újabb és újabb jelentések csillannak fel. Elejtett félszavaiban éppúgy ott a vallásos, mint a szerelmes vonulat. Majdnem önrónia tehát, ahogy a rébuszai között elővillan egy-egy valódi szójáték. Az *Alle meine Freunde* című versének minden sorából egy nagy szellemi előd neve bukkan elő, s az összefüggés nélküli elemekből különös egység szerveződik. Thomas Mann, Heidegger, Wittgenstein, Hölderlin, Rilke, Kant árnyai kísértének itt, s ezt gondolatban kiegészíthetnénk akár Pilinszky, József Attila vagy Ingeborg Bachmann nevével is. Ők Valeria Koch „baratai”, elődei, példaképei. Az ő identitásukból meríti a sajátját, az ő nyelvükből a költészetét, a tiszta dalformától a szabad versen át az epigrammáig. A modernség igényét követi, európai akar lenni, s ezt nehezen látja összeegyeztethetőnek a kisközösségekben lelt témákkal. Költészete – melyben nemzetiségi hovatartozását egyes szám első személyben próbálja meghatározni – híd az érzelmezőpontú nemzetiségi és az intellektuális irodalom között. A kötet címadó versében, az 1987-ben Budapesten írt *Stiefkind der Sprache*-ben azonban éppen e költői szerep vállalhatatlanságáról ír. A mű megrázó szembeállítás az egymásnak feszülő két identitás egyént felmorzsoló mechanizmusával, a hézagosan illeszkedő nyelvi rendszerek réseiben eltűnő költő kilátástalanságával: „Takte bring dein Lied / du bist ein fremdes Glied / geworden und geblieben / hier kein Grund dich zu lieben / dort kein zu achten / leer sind die Frachten.” A senki földjére hullott költemények azóta önálló világgá érettek, s ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a 2008-ban másodszer megjelent *Stiefkind der Sprache* kötet pusztá tényle.

Jenei Miklós
napkut.hu

* A filozófus hatása nem véletlen, Koch Heideggerből írta a doktori disszertációját.

Szorgalmas és alázatos

Arany Pánt-díjas Jónás Tímea

Mosolyogva fogadtak bennünket a Nyíró Gyula Kórházban dolgozó ápolók. Amikor megmondtuk, hogy újságírók vagyunk, már jól tudták, hogy mi járatban, és mutatták is az utat Jónás Tímea szobája felé. Az osztályvezető főnővér is úgy kínált helyet, mintha mindig is ismertük volna egymást. Kollégái kávéval kedveskedtek.

Folyamatosan keresnek még mindig a különböző újságoktól, tévéktől, internetes portáloktól – magyarázta Jónás Tímea, aki 2016 áprilisában megkapta az Arany Pánt-díjat. A kitüntetett főnővér a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Tuzséréről származik, a középiskola befejezéséig ebben a faluban élt.

– Az első négy évben a telepen jártam iskolába, egy cigány osztályba, csak negyedikes koromtól kerültem át a vegyesbe. Valóban így volt, külön-külön voltak a cigány és a nem cigány gyerekek. Vágytam át a vegyes osztályba. Fényes osztálynak hívtam, mert ott minden színesebb és érdekesebb volt. Mi még a tankönyveinket sem vihettük haza. Megkérdeztem a tanítót, hogyan kerülhetnék át oda. Azt mondta, ha továbbra is jól tanulok (mert mindig jól tanultam), akkor át fogok kerülni egyszer, és ez így is történt. Ott volt egy emlékezetes jelenet az egyik új osztálytársammal. Egy kislány mellé ültettek, aki az egyik nap még odaült mellém, a rákövetkezően viszont már nem. Amikor megkérdeztem, azt felelte, azért, mert anyukája azt mondta, hogy nem ülhet cigány mellé. Akkor tudomásul vettem ezt, de elhatároztam: majd én megmutatom, hogy nem úgy van ez, amint az anyukája gondolja! Mert én egy nagyon rendes és jó ember vagyok, és ezt be is fogom bizonyítani!

A negyvenkét éves ápolónő elmondta, hogy ez a gyermekkori élménye, ez a mondat megváltoztatta az életét, mert arra motiválta, hogy bizonyítson. Ahogy átkerült a vegyes osztályba, hamarosan ott is kitűnt a többiek közül, mivel nagyon szorgalmas volt és még többet tanult.

– Nagyon szegények voltunk. A cigánytelepen éltünk, heten vagyunk testvérek, én vagyok a negyedik. A szüleim a vasútnál dolgoztak, keményen és becsületesen, mégis nagyon sokat nélkülöztünk. Lepusztult környezetben éltünk, nem volt fürdőszobánk. A folyóvizet akkor ismertem meg, amikor az édesanyám egyszer elvitt a munkahelyére, s ott tudtam meg, mi az a zuhany... A már említett, igencsak emlékezetes mondat mellett a szüleim példája motivált az életben. Rengeteget dolgoztak azért, hogy ne éhezünk, de sokszor még így sem volt mit ennünk. Egymás ruháját hordtuk, anyukám folyton varrt és foltozott, hogy legyen mit felvennünk. Amíg a szüleim dolgoztak, a nővéreim végezték a házimunkát. Amikor kiderült, hogy jól tanulok, akkor az én feladataimat is átvették, és mindig azt mondták, hogy én csak tanuljak!

Cigánytelepről egy parasztházba

Tímea szülei végül meg tudtak venni egy parasztházat, így kikerültek el a cigánytelepről.

– Onnantól kezdve minden megváltozott. Mindig is dolgozó család voltunk, mindenki segített a ház körül. A szüleim tudtak jószágokat venni, a ház körül alma-, körte- és barackfák voltak. Akkor ismerkedtem meg a gyümölcssel, tíz-tizenéves koromban. Az udvar elején volt egy ke-rekeskút, előtte olyat sem láttam soha, de fürdőszoba még itt sem volt. Volt viszont egy nagy pléh teknőnk. A vizet a nap melegítette föl, télen meg a konyhában forraltuk, ám mindezek ellenére mindig nagyon tisztán jártunk iskolába.

Tímea gyerekkorában sokat járt orvosi rendelőkben az édesanyjával. Számos betegségen esett át.

– Otthon is mindig nagy tisztaság volt, a rendelőkben is a nagy tisztaság fogott meg, valamint az a tudat, hogy az orvos segített rajtam, emellett kedves is volt. Ekkor döntöttem el, hogy ápoló szeretnék lenni. És annyira erős volt az elhatározás, hogy nem volt kérdés, mit fogok csinálni. Egy percre sem inogtam meg, hogy más pálya felé orientálódjak.

A ma már osztályvezető főnővér tanulmányai szempontjából a középiskola volt a meghatározóbb.

– Kisvárdára jártam gimnáziumba. Nagyon jó osztályfőnököm volt Bacsó Ferencné, Emi néni személyében. Ő volt a biológiatanárom is: remekül tanított, így megszerettem a tantárgyat. Tudta, hogy egészségügyi pályára készülök, és mindenben segített nekem. A szüleim nem tudták, hogy egy budapesti egészségügyi szakközépiskolába készülök. Majd megmondom nekik, ha felvettek! És így is lett. Az anyukám örült is, de félt is, hogy a fővárosba költözöm, és mi lesz majd ott velem. Azt kértem, hogy bízzanak bennem. Elvégeztem ezt az iskolát is. Nagyon jól tanultam. Az első évben a szüleim még képesek voltak valamennyire

segíteni, de később már nem tudták fedezni a tanulmányaimat. Az egyik előadóm felajánlotta, hogy menjek a Hajnal Imre Egészségtudományi Egyetemre segédápolónak. Napal iskolában voltam, délután vagy éjszaka pedig mentem dolgozni. Hamar elfogadtak, és ott aztán mindent megtanultam. Azonnal bedobtak a mélyvízbe. Az első valódi feladatomban természetesen az volt, hogy vigyem ki az ágytálcát. Számomra az is nagyon nagy élmény volt, hisz fehér köpenyben tehettem. Vittem is alázattal.

Munka mellett egyetemre is jár, szeptemberben kezdte meg a negyedik évét diplomás ápoló szakon. Tímeát 2015 júliusában a Semmelweis-nap alkalmából polgármesteri elismerésben részesítették a munkája és eredményei miatt. Mint elmondta, nagyon büszke rá, hogy elismerik a munkáját. Azóta még nagyobb erőbedobással dolgozik, mert szerinte ez egy jó értelemben vett teher. Úgy érzi, még többet kell dolgozni, nem szabad leállni, mert elvárások vannak felé. Az élete a munkája. Miután bezárták az intézményt, Tímea a Nyíró Gyula Kórházban próbált szerencsét.

– Mivel korábban a belgyógyászatban dolgoztam, itt is ezen az osztályon kezdtem. Hamar kiderült, hogy több mindenhez értek. Rövid idő alatt megkedveltek a többiek. Egy ideig én voltam a részlegvezető nővér. Mivel ezzel egy időben már a pszichiátrián is gondolkodtam, amikor üresedés lett, megkérdeztem, hogy átjöhetnek-e ide, és átvettek. Egyszer jelezték, hogy a helyettesíteni kéne a központi szubintenzívnek nevezett figyelő részlegen (korábban zárt osztálynak nevezték – a szerk.). Ez a legveszélyesebb hely a pszichiátrián. Olyanok kerülnek ide, akik ön- és közveszélyesek. Ahogy beléptem, azt éreztem, hogy megérkeztem, ez az én helyem, és kértem az áthelyezésemet. A munka nagyon izgalmas volt, sokat tanultam ott. Közben pszichiátriai szakképzésen vettem részt, majd a vezetőség felvette, hogy mi lenne, ha én lennék a szubintenzív részlegvezető főnővére. Elvállaltam...

Híd a roma és a nem roma társadalom között

Tímea elmesélte, hogy új beosztásában nagyon sokat kellett bizonyítania, hiszen munkatársai közül választották ki.

– Szerencsére hamar elfogadtak. Lehetőségem volt arra, hogy megváltoztassam a figyelő belső szerkezetét, felújításokat végeztek, társalgót alakítottunk ki a betegek számára. Komfortosabb, élhetőbb lett a környezetük és a kollégák is jobban érezték magukat. A részlegvezető főorvossal nagyszerűen együtt dolgoztunk. Nagyon jó híre lett a szubintenzív részlegnek. A betegek is annyira megszerették, hogy ki sem akarnak kerülni onnan.

Később újabb lehetőség következett: megürült a pszichiátriai osztály főnővéri tiszte, s a vezetőség azt mondta Tímeának, hogy ő, aki annyi mindent letett már az asztalra, annyit bizonyított, az egész osztály főnővéreként is minden bizonnyal helytállna.

– A férjem és a lányom is támogatott, biztattak, hogy vállaljam el. Végül elfogadtam a felkérést: osztályvezető főnővér lettem. Megtaláltam önmagam.

Jónás Tímea azt mondta, nem ismer Magyarországon még egy olyan kórházat, ahol egy cigány származású főnővérnek olyan sokat segítenének, támogatnák a munkáját, mint ahogyan vele teszik.

– Dr. Németh Attila főigazgató karolt fel engem. Ő egy nagyon jó ember, okos, kedves és természetesen nagyon jó a szakmájában. Sokat tanulok tőle minden egyes alkalommal, amikor reggelente együtt vizitálunk. Ő az az ember, akire feltétel nélkül fel tudok nézni. Mindig ott volt mellettem és segített ott, ahol csak tudott.

Az Arany Pánt-díj jelentéséről ezt mondja: „két aranypánt van, az egyik a cigányságom, a másik a magyarságom, és egyikről sem vagyok hajlandó lemondani”. Erre a díjra is a főigazgató jelölte, mert úgy gondolta, ha valaki, akkor Tímea megérdemli az elismerést.

– Még a szubintenzívben dolgoztam, amikor szóltak a Roma Sajtóközpontból, hogy bekerültem az első tíz közé. Nem hittem el. A főigazgató úr – aki csak utólag szólt arról, hogy jelölt – azt mondta, már ez is nagy teljesítmény, ne aggódjak a szavazás kimenetele miatt. Aztán mindenki megmozdult, a főigazgató is mellettem kampányolt és természetesen a szabolcsiak is. A díjátadón, amikor kint ültem a dobogón a többiek között, úgy éreztem, mindenki esélyes, csak én nem. És egyszer csak kimondták a nevemet! Leblokkoltam, azt hittem, hogy rosszul hallottam. Kiment az erő a lábamból, alig bírtam felállni. Álva tapsolt mindenki. Végül összeszedtem magam és mindenkinek megköszöntem a segítséget, a támogatást.

Tímeát ezután megrohamozták az újságírók, heteken, sőt hónapokon keresztül hívogatták, interjúkat kértek tőle, különböző rádiós és televíziós műsorok vendége volt.

– A lányom nagyon büszke rám. Tizenöt éves, ő is jó tanuló, nyolc éven keresztül kitűnő volt. Orvosi pályára készül gyerekkora óta. Szerencsére nagyon jó a kapcsolatom vele, mindent megbeszélünk egymással. Egyszer azt mondta: „Anyá, a legnagyobb példaképem te vagy!”

Kérdésünkre Tímea elmondta, sok mindenki példaképévé vált. Egy híd szeretne lenni a roma és a nem roma társadalom között. Ezt azért tartja fontosnak, mert mindkettőt tudja motiválni. Sok visszajelzést kapott már cigány származású gyerekektől, szülőktől, akik arról kérdezik, hogy mit csináljanak, ha tehetségesek, de a lehetőségek hiánya miatt egyelőre nem tudnak kitörni. Tímea mindig azt feleli nekik, hogy az út, amit kijelöltek maguknak, ahogyan ő is tette, nem lesz könnyű, ám azt kell végigjárni nagyon kitartóan és nagy szorgalommal. Amit elterveztek, attól ne térjenek el, mert csak így érnek célba. Ha negatív dolgok történnek az emberrel, amik visszahúzzhatják, azokon át kell lépni és haladni tovább előre.

– Szerintem a legnagyobb érték a könyv. Nincs más fegyverünk, mert zenélni és énekelni tudunk, de ahhoz, hogy az élet különböző területein is érvényesülhessünk, ahhoz tanulni kell...

A Ridikul.hu nyomán közreadta JDJ

„Dinamikus, lüktető, színes, olykor selymesen dübörgő”

Egy klarinétos lemezlovas hitvallása

A Palotabozsokról származó **Kerner Ágnes** a Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kara gyógytornász-fizioterapeuta szakán végzett, s választott pályáját a legteljesebb értelemben vett hivatásának tekinti. Egészségügyi menedzser mesterképzését követően kezdte meg doktori tanulmányait. Készülő disszertációjának témája: „A hazai és a kínai egészségügyi rendszerek összehasonlítása”. A tudomány mellett régóta fontos szerepet tölt be életében a zene. Klarinétosként több zenekarnak is tagja, de Nash K néven lemezlovasként (disc-jockey-ként, dj-ként) pécsi klubok gyakori fellépője. Zenéről, klubokról, hitvallásról beszélgettünk.

– Mi volt az, ami gyerekként megragadott Palotabozsokon?

– A sváb zene és annak a közösség összetartó ereje, hagyományörző jellege. Ha jól emlékszem, már két éves koromban végigtáncoltam a sváb lakodalmakat. Később pedig a sváb bálók során még közelebb kerülhettem a sváb táncokhoz és zenéhez.

– Mikortól kapcsolódtál be a GJU-s (a magyarországi német ifjúsági szervezet) rendezvények révén a közösségbe?

– Tizennégy éves koromtól részt vettem több focikupán, biciklitúrán, előszilveszteren, országos találkozón, melyek a GJU szinte évente ismétlődő programjai.

– Milyen formációkban játszol?

– Az elektronikus zenei műfajban dj-ként a BET-WIXT nevezetű DJ Squadban. Klarinétosként a pécsi Érbányász Koncertfúvós Zenekar oszlopos tagja vagyok. Időnként az „Alte Kameraden” nevezetű német nemzetiségi fúvószenekarban is játszom.

– Hogy jött a lemezlovasság?

– Gimnáziumi éveim elején „fertőzött meg” az elektronikus zene. Az első komolyabb elektronikus zenei fesztiválokon, illetve összejöveteleken szerzett betekintést követően tudtam, hogy ezzel is foglalkoznom kell. Ma már elképzelni sem tudom nélküle az életem.

– A dj-neved mire utal?

– Roppant egyszerűen – kissé nemzetközisítve – a Nash az ÁgNash-ből fakad, a nagy K pedig a Kerner kezdőbetűje.

– Milyen klubokban lépsz fel?

– Jellegét tekintve elektronikus zenei klubokban, azon belül is inkább a techno, tech-house, minimal stílust képviselőkhöz. Fő lelőhelyem a pécsi Amper Klub, a Szoba és a kaposvári E-café.

– Dj-ként jól jön a zenei képzettséged?

– Határozottan igen, hiszen a képzett ütemérzék, a jó zenei ízlés és hallás, továbbá a kreativitás itt is elengedhetetlen. Megkönnyíti az új technológiák elsajátítását és a zenei ihletben való elmerülést is. Igyekszem az elektronikus zenei világ széles spektrumon mozgó változatait, életérzését átadni, amelyet áthat a szavak nélküli pozitív energia, az elfogadás és a lendület.

– Vannak német nyeloterületen is olyan klubok, amik számodra ösztönzők?

– Természetesen! Berlin az elektronikus zene, azon belül is a techno fellegetője, de talán már kijelenthető, hogy történelmi állomása is. Az ihlető klubok között említeném a Watergate-et, a Berghaint, de a Ritter Butzke, a Club der Visionäre, a Tresor Club is az. A végtelenségig tudnám sorolni, és akkor még csak Berlint gondoltam át. Számos helyet kéne még említeni. Például a fantasztikus Mannheim. Nemcsak az ottani klubok, hanem a fesztiválok (pl. a Time Warp) okán is.

– Mondják, hogy Mozart a maga korának könnyű-, illetve popzenészenének számított. Szerinted ma hol a helye a komoly-, illetve a könnyűzenének?

– Szép korszak lehetett, de szerencsére Mozart halhatatlan. Több elektronikus producer használ komolyzenei darabokat a trackek szerkesztése során. Az osztrák és német klasszikusok sosem mennek ki a divatból. Ez jó része annak, hogy hol áll ma a komoly-, illetve a könnyűzene. Aki mindkettő után érdeklődik – vagy legalább csak élvezi azokat –, hamar rátalál például a német SuperFlu nevű dj-páros elektronikus zenei kompozícióira, amelyeket például teljes szimfonikus zenekar követett. Másfelől mind a színvonalas elektronikus zene, mind a komolyzene perifériára szorult, szubkultúrának minősül több tekintetben is. Borzasztóan széles az a fősodor, a népszerű zenei választék, amely kielégíti az emberek mindennapi, illetve klubigényeit. Gyakran megfigyelhető, hogy fontosabb akár a képi élmény, vagy a klub berendezése, mint zenei tartalma. A fejlett technológia világában pedig elmondható, hogy egyre nehezebb szociokulturális tevékenységekre kimosztani az embereket. De azért mindig meg fog maradni a kultúrára, minőségi zenére mindig szomjas, de szűkebb réteg, amely éltet bennünket, zenészeket.

– Egy dj eljár a dj-kollégák partijaira is?

– Kedvező esetben igen, hisz nagyon sokat lehet egymástól, akár a példaképeinktől tanulni. A kreatív, elvont gondolkodáshoz elengedhetetlen, hogy ötleteket, technikákat lessünk el egymástól. Ezen kívül nagyon fontos a kölcsönös támogatás is. Úgy vélem, minden dj-nek nagyon jólesik, amikor meglát egy-két kollégát, sőt még jobban is izgul ilyenkor az ember, hogy vajon milyen kritikával él majd a beavatott látogató és a jelenlévő közönség.

– A mai hanghordozók világában miért fontos a bakelit második virágkora?

– Mondhatnám, hogy a bakelit, az bakelit, de nem teszem, mert ennél sokkal többet jelent. Tudni kell, hogy aki bakeliten megtanul keverni (laptop nélkül!), az a dj minden lejátszón képes lesz rá, hiszen a bakelitlemezekhez kapcsolódó technika rengeteg gyakorlást, pontos ütemérzést, fegyelmzettiséget – már, ha csak a túvel való bánásmódot vesszük alapul –, és nagyon jó füleket követel. Ezen kívül a bakelit illata, az analóg, ropogós hangzás, igazából semmihez nem fogható.

A bakelitgyűjtő kultúra is különös világ, nem hasonlítható ahhoz, amikor az ezerötszáz darab trackünket bedugjuk USB-n egy 2000-es Pioneer-CDJ-be, holott azok is fantasztikus lejátszók. A gyorsan fejlődő, leegyszerűsödő zenei technológia nagyon sok olyan résztvevőt teremtett főként a klubok életében, akik nem feltétlenül jó zenei alapokkal, vagy felkészültséggel uralják a dj-pultot. Így több hely, fesztivál is visszatért az úgynevezett „bakelit barbársághoz”, miszerint kizárólag bakeliten lovagló művészeket várnak.

Tudni kell, hogy van egy köztes megoldás is, amikor lemezjátszókat controllerrel használják, amikor teljesen nyers bakelitkeverést és számítógép segítségével összehangolt mixelést is lehet végezni. Hitvallásom szerint, sem a módszer, sem a technika nem fontos mindaddig, amíg minőségi zene hallható, jó keveréssel, amibe a dj beleéli magát, teljesen meztelenre vetközteti a lelkét és táplálja vele a tömeget.

A. Korb

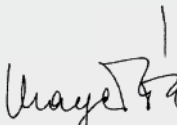
Kedves Barátunk!

Köszönjük, hogy a Filantróp Társaságnak – mely eddig a BARÁTSÁG című folyóirat kiadója volt – juttatta személyi jövedelemadójának 1%-át: **59 901 Ft-ot**. A pénzt a lap megjelentetésére fordítottuk. Kérjük, gondoljon ránk ismét, amikor 2017. évi személyi jövedelemadójának 1 százalékáról rendelkezik és kedvezményezettként a Filantróp Társaság adószámát:

18037511-1-43

tüntesse fel. Zárt borítékban, adóbevallásával együtt küldje meg az Adóhivatalnak. Fontos, hogy Ön a borítékon megadja nevét, lakcímét és adóazonosító jelét is.

Köszönettel és tisztelettel:

Mayer Éva
elnök

Horvát házat adtak át Pécsen

Az Országos Horvát Önkormányzat dél-dunántúli központjának otthont adó házat adtak át hétfőn Pécsen. Az ünnepségen **Soltész Miklós**, az Emberi Erőforrások Minisztériumának (EMMI) egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkára egymás kultúrájának erősítéséről beszélt.

A Pécs városközpontjában 80 millió forintos kormányzati támogatással kialakított ház átadásán Soltész Miklós úgy fogalmazott: „Ebben a térségben akkor tudunk megmaradni horvátnak, magyarnak (...), ha egymás kultúráját, oktatását és hitét erősítjük.” Elmondta: a magyar kormány mintegy 70 millió forinttal járult hozzá az épület felújításához és további 10 millió forintot ad a berendezés megvásárlásához. Soltész Miklós kitért arra is, hogy a nemzetiségek támogatása az elmúlt években háromszorosára nőtt az országban. Példaként említette a baranyai megyeszékhelyen működő horvát nyelvű iskolaközpontban már megvalósult fejlesztéseket, és bejelentette, hogy hamarosan átadják a Pécsi Horvát Színház új épületét.

Gugán János, az Országos Horvát Önkormányzat elnöke közölte: az 500 négyzetméteres horvát ház a nemzetiségi önkormányzat irodájának és a magyarországi horvátok tudományos intézetének lesz az otthona. A tervek között az is szerepel, hogy Horvátország pécsi főkonzulátusa a házba költözik – mondta. A XXI. században, a globalizáció idején a kisebbségek az „intézményesülésen keresztül” való-

Sóki Tamás (MTI) felvétele

síthatják meg céljaikat – vélekedett **Gugán János** az ünnepségen, amelyen mások mellett **Páva Zsolt** polgármester és **Zvonko Milas**, a zágrábi kormány határon túli horvátokért felelős államtitkára is méltatta a horvát ház létrehozását.

Hoppál Péter, az Emmi kultúráért felelős államtitkára a helyszínen az MTI-nek nyilatkozva bejelentette, hogy 130 millió forintos beruházással a Pécshez közeli Szemely községben horvát-magyar kulturális központot hoznak létre. Megvalósításához a tárca 80 millió forintot biztosít, 50 milliót pedig a helyi önkormányzat ad. A kulturális központ várhatóan másfél év múlva készülhet el. A több száz négyzetméter alapterületű intézmény létrehozását húsz éve tervezi az önkormányzat – idézte fel a térség, újraválasztásáért induló, országgyűlési képviselője.

Frankovics emléktáblát avattak

Olvasóink sok tanulmányát, meséjét, gyűjtését olvashatták az elmúlt években a Barátságban. Február 23-án a pécsi August Senoa Klub kórusának közreműködésével emléktáblát avattak a hazai horvátok néprajztudósának, Frankovics Györgynek. Az Országos Horvát Önkormányzat elnöke, **Gugán János** a család, a barátok és pályatársak jelenlétében leplezte le az emléktáblát. Frankovics Kata, a néprajztudós felesége gondoskodik szereteágazó, több évtizedes gyűjtésének, kutatásainak, írásainak, teljes hagyatékának rendezéséről. A BARÁTSÁG is emlékezik Frankovics Györgyre.

Hrvatski Glasnik

Branka Pavlic Blazsetin felvételei

Orgonát épített Szár

Jelentős mérföldkőhöz érkezett a Fejér megyei község, Szár római katolikus templomának XXI. századi története: újjászületett a templom „ékszerdoboz”, a második világháborúban elpusztult orgona. Az új hangszer – adományok és közösségi összefogás eredményeként – történelmi minták alapján, a lőcsei evangélikus templomban álló XVII. századi hangszer mintájára építették a több mint fél évszázada üresen álló karzatra.

2007 októberében egy elektromos zárlat következtében tűzkárt szenvedett a szári templom. Óriási társadalmi összefogás és négyévnyi megfeszített munka után 2011 decemberére sikerült befejezni a templom teljes külső-belső tatarozását. A felújítás utolsó lépcsőfoka volt a templomtorony helyreállítása, ami új rézsisakot kapott. Ennek anyagi forrását Frank Hasenfratz, szári születésű, Kanadában élő üzletember biztosította nagylelkű, 13,4 millió forintos adományával. A közösség ekkor még nem sejtette, hogy a felújítás után egy újabb álom is valóra válik. 2015 februárjában Frank Hasenfratz testvérünkötől ismét segítséget kaptunk: 15 millió forint adományt ajánlott fel egy új orgona építésére.

Az új orgona építéséhez szükséges önerő előteremtése érdekében a közösség gyűjtést szervezett. Az új hangszer érkezése sok előkészítő munkát és kiegészítő fejlesztést igényelt. A karzat, a fúvósoba és a templom hangrendszere teljesen megújult. A településen több mint tizenöt éve működő ifjúsági táncsoport, a *Saarer Tanzgruppe* fiatal, lelkes tagjaitól kezdve az idősebb, nyugdíjas nemzedékekig bezárólag – vallási hovatartozástól függetlenül – szinte mindenki kivette részét a munkából. Külön öröme volt a száriaknak, hogy nemcsak a helyi közösség tagjai, hanem faluból elszármazottak is segítségükre voltak.

Két nemzetközi hírű orgonaszakértő, dr. Kormos Gyula és Homolya Dávid vezetésével olyan hangszer készült, ami a XVII. századi Magyarország legkiválóbb orgonaépítő mestereinek hagyományát követi, így az elveszett egykori szári orgonát is visszaidézi a jelenkorba. Fontos megjegyezni, hogy a korszakban a történelmi Magyarország, valamint az egész közép-európai régió orgonaépítői jellemzően a németiség soraiból kerültek ki. Német közösségek voltak a korszak legjelentősebb hangszereinek megrendelői is.

Nyugat-európai mintára az utóbbi években hazánkban is egyre több ún. historizáló, azaz régi hangszerek mintájára tervezett új orgonát építettek. Noha eddig is szép hangszerekkel gazdagodtunk, a szakma eddig távoli tájak (Olasz-, Francia-, Német- és Spanyolország) történelmi hangszertípusait tekintette mintának, míg a magyarországi történelmi orgonahagyomány sajnos látóköriükön kívül maradt. A szári orgonaprojekt legfőbb kulturális ho-

zadéka, hogy hazai vonatkozású: a történelmi Magyarország orgonavilágát idézi. További érdekesség, hogy a szári hangszer és eredetije a szakma számára még alig felfedezett, napjainkban kutatott orgonatípus, a lengyel reneszánsz jegyeit hordozza. Az ozmán hódítást megelőzően a Magyar Királyságban, majd a százötven éves török hódoltságon kívül eső Felvidék és Erdély orgonaépítészetében ez a stílusirányzat volt a meghatározó.

A szári orgona eredetije a történelmi Magyarország egyik legjelentősebb német városában, Lőcsén, az evangélikus templomban áll, melynek egyházközsége egészen 1945-ig német ajkú maradt. Az új orgonával Száron, ezen a magyarországi német nemzetiségű településen, hazánk jellemzően német nemzetiségi mesterségének és a magyar történelmi orgonaépítésnek is szeretnénk méltó emléket állítani.

A hangszer a Paulus Orgonaépítő Műhelyben készült Budaörsön, mely Magyarország egyik legregébbi, ma is működő hangszerész vállalkozása, s három nemzedékre visszatekintve, 1977-től áll az egyházzene és az orgonaművészek szolgálatában.

A szári hangszer a liturgikus használaton túl a reneszánsz és a barokk zeneirodalmát „beszéli majd anyanyelvi szinten”. Ezzel – egyfajta kultúrmissziót is betöltve – igazi csemegét kínál majd a közönségnek és a muzikusoknak is. Úgy bájos, ódon hangzásával, mint díszes, historizáló külsejével a templom és a falu igazi ékköve lesz. Ráadásul, mivel egy Budapesthez elég közel eső településen épült meg, a fővárosból is biztos nagyon szívesen ellátogatnak majd a faluba, hogy megszólaltathassák vagy meghallgassák. Ez nem csak a település, hanem egész térségének kulturális életére is üdítő hatással lehet.

A főként barokk mintájú hangszereink után szintén újdonság, hogy a szári orgona leginkább reneszánsz és a kora barokk zeneirodalom megszólaltatására lesz alkalmas. A repertóriumot lényegesen nem korlátozzák ugyan a hangszer adottságai, véleményeink szerint azonban leginkább mégis a régi zeneirodalom kutatására és előadására, valamint a reneszánsz és kora barokk orgonazene felfedezésére hat majd ösztönzőleg.

Laub János

JELLEN/LÉT 2018

Magyarországi Nemzetiségi Színházak Fesztiválja

A magyarországi nemzetiségi színházak korábban hagyományos, idén újjáéledt találkozóján, a március 20. és 27. között megrendezett budapesti Jelen/Lét Fesztiválon a Nemzeti Színházban és a Szerb Színházban tizennyolc előadás volt látható.

A Szerb Színház kezdeményezésére, a Magyarországi Nemzetiségi Színházi Szövetséggel közös szervezésben megvalósult fesztiválon a nézők szerb, bolgár, horvát, cigány, örmény, szlovák és német előadásokat láthattak nagyrészt anyanyelven, magyar felirattal.

Soltész Miklós, az Emberi Erőforrások Minisztériumának egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkára hangsúlyozta: a fesztivál pozitív üzenetet hordoz a magyarországi nemzetiségek mellett a határon túli magyarok számára is, hiszen példát mutatunk azzal, ahogyan a nemzetiségek felé fordulunk. A nemzetiségi kulturális intézmények, színházak megerősítéséről kiemelte a 2016-ra elkészült szekszárdi német színház kétszázmillió forintos támogatását. Fontos lépésként említette a pécsi horvát színház átadását, a mintegy hatszázötvennégy millió forintos hozzájárulással megvalósult beruházást. Kiemelte a szerb közösség Nagymező utcai színházának bővítésére adott hatvanmillió forintos támogatást, amelynek segítségével a fesztiválnak otthont adó teátrum befogadó színházként is működhet más nemzetiségek számára.

Rusz Milán, a Magyarországi Szerb Színház igazgatója, a fesztivál főszervezője a március 20-án a Nemzeti Színházban megrendezett nyitógalára is emlékeztetett. Az anyanyelven előadott műsorban egyszerre több nemzetiség vonult fel, megmutatva ezzel a nemzetiségi színjátszás sokszínűségét.

Vidnyánszky Attila, a Nemzeti Színház igazgatója szerint alapfeladatukhoz tartozik, hogy felvállalják a nemzetiségi színházak ügyét és elősegítsék erősödésüket. Mint mondta, büszke arra, hogy a Nemzeti Színház otthont adhatott a fesztiválnak.

Fuzik János, az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottságának elnöke, szlovák nemzetiségi szószóló arról beszélt, hogy a nemzetiségek mennyire sokat köszönhetnek színházaiknak. A nemzetiségek támogatásán belül a színházakra fordítható összeg is nőtt: az idei költségvetésben – egyéb kulturális feladatok megvalósítása mellett – százharminc millió forint áll rendelkezésre a működésükhöz való hozzájáruláshoz. Ma több mint húsz nemzetiségi színház működik, s az általuk évente színre vitt új darabok száma szintén meghaladja a húszat. Tevékenységük szerteágazó, az anyanyelv ápolásában túl, nemzetközi kapcsolataik révén is fontos szerepet töltenek be.

Alexov Lyubomir, az országgyűlés szerb nemzetiségi szószólója köszönetet mondott azért, hogy a 2014-ben még összesen kilencvenmillió forintos nemzetiségi színházi támogatást sikerült több mint kétszerezésére emelni, 2015 óta pedig további számillió forint működési támogatás áll rendelkezésre. A fesztivál is a minisztérium támogatásával valósult meg. A fesztivál egy hete alatt csaknem százötven színész lépett fel, és a rendezvény alkalmat teremtett arra, hogy egymás munkáját is megismerjék.

Rusz Milán, a korábbi években már működő fesztivál újraéledéséről elmondta: a fesztivált 2014-ben rendezték meg legutóbb, az idén az Nemzeti Kulturális Alap ötmillió és az Emberi Erőforrások Minisztériuma tízmillió forintos támogatásával valósult meg.

Csasztvan András, a Magyarországi Nemzetiségi Színházi Szövetség elnöke elmondta: egyik alapvető céljuk a színházi törvényben meghatározott módon működő, regisztrált nemzetiségi színházak szakmai érdekpviselete, találkozási lehetőségeik megteremtése.

Illyés Tibor/MTI felvétele

Levesben

Össz nemzetiségi színháték

Egyelőre ízlelgetni kell még az új fogalmat: „össz nemzetiségi színháték”, az azonban már az első benyomások hatására kimondható róla, hogy nem nélkülözi sem a humort, sem az iróniát, és hogy cselekményteliség teli, miközben időszerű és elgondolkodtató.

A Jelen/Lét Nemzetiségi Színházak Fesztiválját, néhány év kihagyás után, idén újra megrendezték. A március 20-án kezdődött programsorozat februári előjátéka egy olyan szlovák színdarab bemutatása volt, ami a női sokszínűségre építette mondanivalóját. Ennek a nem mindennapi kezdeményezésnek a főszereplői és alkotói a magyarországi nemzetiségi színházak meghatározó és közkedvelt művészei.

Igazi különlegességként találták elének első közös – a Mom's the World című színházi előadás ihlette – produkciójukat, s ez úgy tűnik, alapkötetetele egy hosszú távú, inspirációval teli együttműködésnek.

„Komoly dolgokra hívjuk fel a figyelmet, és közben ez egy ízig-vérig női előadás. Kicsit zenés, kicsit dalos, kicsit táncos, kicsit könnyed hangvétellel, de igazán mai problémákkal foglalkozunk” – mondja Erdélyi Dániel a darab rendezője. Ezt az előadást, amely nőkről, de nem csak nőknek szól, Jurkovits Zorica, Álmosd Phaedra, Trojan Tünde, Keller Linda, Frank Ildikó, Koncz Eszter, és – mivel a női lét, de a színház sem lehet teljes férfi nélkül – Kollatos Fotios játékeval állította színpadra.

A színmű egy mélyen gyökerező, időszerű társadalmi jelenséget boncolgat őszintén és szemtelenül, tabuk s gátlások nélkül. A hazánkban élő örmény, görög, német, szerb, lengyel s magyar nők helyzetét és társadalmi viszonyait taglalja.

Milyen ma Magyarországon nemzetiségi identitással nőnek lenni? Mi tulajdonképpen a nő igazi feladata? Otthon a tűzhely melegét őrizve sütni, főzni? Feleségként tartozni valakihez, száz százalékban csak a háztartásvezetésre és arra figyelni, hogy ki ne fusson a leves? Vagy csak anyának lenni, gyermekeket, legjobb esetben fiút szülni férjüknek?

Az előadás célja az, hogy választ adjon ezekre a felmerült kérdésekre, és egyfajta kapaszkodót nyújtson saját nemzedékünknek. A készítőik úgy gondolják, hogy a megjelenített női szerepekkel való küzdelem nem egyszemélyes ütközet, hanem egy sokakat érintő, többretegű probléma. Mert a huszonegyedik

századi nők önmegvalósítása nem csupán a házimunkák szakszerű ellátásában csúcsosodik ki.

A színmű első perceiben egy élő főzóműsorba csöppenünk, ami toposzként a darab végén visszatérve keretes szerkezetet teremt. A történet eltérő korosztályú, élethelyzetű, szociális háttérű, de – amint említettük – különböző nemzetiségű nők történeteit dolgozza fel. Abba enged betekintést, hogy egyes nemzetiségek asszonyai, miként élik meg nőiségüket, milyen szerepekben és mi módon teljesednek ki, valamint hogy férfi társaik mint hordozzák a tenyerükön, vagy nyomják el őket.

A kicsiny színpad egyetlen díszlete, egy stílusosan kialakított konyhapult. A kultikus hely, ahol a hölgyek összegyűlnek. Jelképezi persze az otthon melegét is, amit csak a női gondoskodás tud megteremteni. Ám, ez a konyhapult időnként szerepet vált az előadás alatt: szülőágyként, színpadként, de kifutóként is szolgál. Ezzel is utalva arra, hogy a konyhai serénykedéstől sokkal szerteágazóbb feladat nőnek lenni, s az élet szinte minden területén adódik lehetősége képességeik megmutatására. Mert képesek vagyunk bármire, és az esetek nagy százalékában ma már lehetőségünk is van az önmegvalósításra. Legyen az egy hegy megmásítása, egy főzőegylet vezetése, éneklés az operában, színházigazgatás, modellkedés, vagy csak egy magyaros gulyásleves elkészítése.

Az előadás során ugyan teljes a nőuralom, de Kollatos Fotios – a Kritikai Gondolkodók Görög Nemzetiségi Művészeti Csoport alapítója – a színpadon megjelenő összes férfikarakter bőrébe belebújhat. Ő a fiatal szerető, a vízvezeték-szerelő, a gyermekét váró apa, a szénát szedő gazda, vagy a hűgát féltő örmény báty. Fotios, a színésznőkhöz hasonlóan, helyzetről helyzetre gyors átszellemüléssel, remekül hozza a kívánt figurát. A húsbavágón felkavaró és néha torokszorítóan fájó témákat feszegető darab, humorral és önjóniával próbálja oldani a felmerülő feszültséget.

A közönség a darab premierjét a Jelen/Lét Nemzetiségi Színházak Fesztiválja keretein belül, 2018. március 22-én a Nemzeti Színház Kaszás Attila Termében tekinthette meg.

Bécsi Éva

A résztvevő színházak

Artashat Örmény Nemzetiségi Színház

Levesben

(magyar nyelvű előadás, anyanyelvű dalokkal)

E nem mindennapi kezdeményezés főszereplői és alkotói a magyarországi nemzetiségi színházi élet meghatározó, közkedvelt és méltán elismert emblematis alakjai.

Az igencsak húsbavágó, s oly sokszor torokszorítóan fájó problémák feszegetése közben a színdarab a humort, az öniróniát hívja segítségül. Steel drummal (fémhomordobbal – a szerk.) kísért anyanyelvű songok teszik az előadást még kifejezőbbé. A színdarab időszerűségét egy mélyen gyökerező társadalmi jelenség adja, mely gátlás nélkül, őszintén és szemtelenül boncolgatja a hazánkban élő örmény, görög, német, szerb, lengyel és magyar nemzetiségű nők mai helyzetét és társadalmi viszonyát. És azt, hogy milyen ma Magyarországon nemzetiségi identitással nőnek lenni? Mi a nő dolga? Az otthoni tűzhely melegét őrizni? Tartozni valakihez, gyereket szülni? Ennyi csupán? A nők önmegvalósításának csúcsa szerintünk nem csupán a gyermekszülés. Annál sokkal több! Vagy mégsem?

Szereplők:

Jurkovits Zorica

Álmosd Phaedra

Trojan Tünde

Tóth G.-Keller Linda

Frank Ildikó

Koncz Eszter

Kollatos Fotios

Írta: Trojan Tünde és a társulat

Rendezte: Erdélyi Dániel

Zene: Ágoston Béla

ANI Budavári Örmény Színház

Keresztút

(örmény-magyar kétnyelvű előadás)

Nelly Shahnazarjan monodrámájában örmény sárgánok (egyházi énekek – a szerk.) zengenek fel, míg a cselekményét lendítő szöveg magyarul hangzik el.

Éljen a Szabadság! A Keresztút hősei igazi vesztesek. A rendszerváltozás vesztesei. A régi-új világ gátlástalan urai: a legalizált privatizációban meggazdagodott tolvajok és erkölcstelen senkiháziak csúrhéje. A tovább masírozni akaró birodalom bankocsszegei. De hát az széthullott: az a birodalom. Lesz-e új? Jereván körterét új tankok övezik. „Védik” e lelakott, nyomorba döntött szegény kis országot. Elvtársak nincsenek, igaz, urak még úgyse! De új a Bank és új a Tank.

Hősünk férje hazájából menekül Oroszországba. Halott anyja kutyák martaléka lenne, ha menyé, Teréz el nem temeti. Kölcsönpénzből, a saját házában. Mi vár még ránk és Rátok, Teréz, ott a „meszsiségben”. Miben bízatsz, kinek hihetsz Teréz, te Örmény Anyácska? Népedben és önmagadban, azt mondom én. Higgy népednek ősi erkölcsében, múltjában és jövőjében!

Előadja: Várady Mária

Fordító: Sárközy Elga

Díszlet: Kerényi József †, (Kossuth-díjas)

Jelmez: Fekete Mária

Zene: Aram Hacsaturján és Snétberger Ferenc műveiből szerkesztette: Szőke István †

Rendező: Szőke István †, (Jászai Mari-díjas)

Asszisztens: Máté Krisztián

Cervinus Teater

Szigorúan tilos!

(magyar nyelvű előadás)

Peter Karvaš, a szlovák drámairodalom nagymestereinek, a szlovák abszurd dráma meghatározó alakjának művéből készült vérbő, tragikomikus színmű, két felvonásban. Története egy képtelen intézkedéssel veszi kezdetét. A legfelsőbb vezető rendeletet ad ki: mától szigorúan tilos kinézni az ablakon – ami a szabadság teljes betiltásának metaforája. A szerző megmutatja a panelház lakóinak reakcióit.

Az emberek lehajtott fejjel közlekednek, és meg sem közelítik az ablakokat. Tiltakozás helyett magyarázatokat konstruálnak – bűdös van ott kint, a jövőben a házakat úgy is a föld alatt építik.... A többség inkább alkalmazkodik, aki pedig nem, azt elviszi a Fekete Autó. Az egyik ellenőrzés alkalmával egy nőt rajta kapnak az ablaknál. A család védelmébe veszi, hiszen mint kiderül vak, de a nő felvállalja tettét. Ő az egyetlen, aki megérti, mennyire esztelen és képtelen mindez. A valódi vakság nem őt, hanem környezetét sújtja, a társadalmat mely nem látja a rend-

szer következményeit és negyven évig alkalmazkodik. Nem véletlen, hogy Karvaš e műve is tiltólistán szerepelt a rendszerváltásig.

Az előadás humorral és kellő önironiával tekint vissza a múlt legabszurdabb helyzeteire.

Szereplők:

Dósa Zsuzsa

Nádházy Péter

Maróti Attila

Szemerédi Bernadett

Polák Ferenc

Timkó János

Ragány Misa

Fordította: *Dósa Zsuzsa*

Díszlet: *Jakub Branický*

Jelmez: *Nagy Szilvia*

Rendező: *Varga Viktor*

Rendezőasszisztens, sűgő: *Hadadiné Faragó Erika*

Cinka Panna Cigány Színház

Pólika

(magyar nyelvű előadás)

Az egyrészes zenés cigány sorsdráma a földi létből nemrég távozott Kovács Apollóniát, a magyar és a cigány dal koronázatlan királynőjét idézi meg. A budakalászi idősek otthonába jöttek el érte odaátrol barátai: Sárközi, Romugró meg a Zsiga, hogy az örök fénybe kísérik a „Gelem, gelem” dalával.

Az idős, Kossuth-díjas művészről még gondolói sem tudják, hogy ki is ő valójában, hiszen férjezett nevén mutatkozott be, és szobájából nem lehet kicsalogatni. A nappaliból csak annyit hallani, hogy egyfolytában énekel, pedig ennél többről van szó: azzal tölti utolsó hónapjait, hogy újra átéljen bizonyos élethelyzeteket, és megértse mi is történt az elmúlt évtizedekben valójában. Elsősorban nem a saját életét éli újra és újra, hanem a magyarországi cigányság sorsdrámáját görgeti egyre magasabb és magasabb csúcsokra, ahol még az avatatlan, vagy akár az elfogult is láthatja, micsoda mulasztásokat követett el a többség velük szemben. Elsősorban azok a honfitársaink, akik bűnös előítéletekkel terhelten kezelték őket. Emberi és művészi nagysága a végső megbocsátásban csúcsonylik ki, amikor magyar és cigány anyanyelvén mindenkit

megáld és a roma eredetmonda madárszárnyain, pillékönyvedén elillan oda, ahonnan a dalai idejöttek mihozzánk.

Az előadás java részét dalok alkotják. A cigány folklór csodatévő hatású, ezt mindnyájan tapasztaltuk. A szerb és magyar cigányok zenéje egyaránt világhírű. A magyar cigányzenét az operettek, a szerbet Emir *Kusturica* filmjei tették végtelenül népszerűvé mind az öt kontinensen.

Szereplők:

Jónás Judit (Domján Edit-díjas)

Rusz Milán

Lakatos Mihály

Gyorgyev Bránnimír

Írta, rendezte: *Rusz Milán*

Rendezőasszisztens: *Kabódi Szilvia*

Hang, fény: *Szabó Bogdán Árpád*

Díszlet: *Prágai Tibor*

Deutsche Bühne Ungarn

Die 39 Stufen

(német nyelvű előadás)

Amikor John *Buchan* 1915-ben megírta „A 39 lépcsőfok” című kémregényét, még csak nem is álmodott arról, hogy művét húsz évvel később megfilmesítik, s hogy ezt pont Alfred *Hitchcock*, a világ egyik legbefolyásosabb rendezője, a „borzongás mestere” fogja megtenni.

Az 1935-ös fekete-fehér filmklasszikus a színpadon a temérdek vicc és a változatos cselekménynek köszönhetően fergeteges show-vá válik, ami egyben kém-thriller és tiszteletadás a filmnek, de mindenképp előtt egy rendkívül mulatságos színpadi élmény. Már az első lövéstől kezdve kiderül, mi a lényeg: ügynökök, kalandok és szép nők. A hitchcocki feszültséget és az angol humort ötvöző mű közepontjában két szerelmes áll, akik az elején még nem is tudják, hogy szeretik egymást, de a cselekmény során sok veszélyt legyőznek együtt: sziklahasadékokat, legelőkerítéseket és gyilkossági kísérleteket.

Amikor Patrick *Barlow* négyszemélyes színpadi művét (*The 39 Steps*) 2005-ben bemutatták, az író nem tudhatta, mekkora sikersztorit alkotott, ám a 2008-as broadwayi bemutató óta a világ színpadai elképzelhetetlenek e krimikomédia nélkül. Barlow a négy színészből hármát számtalan szerepen keresztül hajszol és ez biztosítéka annak, hogy – ugyanúgy, mint korábbi darabjaiban (*A Messias*, illetve a *Bizony mondom nektek*) – szem nem marad szárazon. E színművét, 2006-ban a legjobb új komédia kategóriában Olivier Award-díjjal ismerték el.

Für die Bühne bearbeitet von Patrick Barlow/színpadra átdolgozta Patrick Barlow

Deutsch von/német szöveg: Bernd Weitmar

© 2008, *Gustav Kiepenheuer Bühnenvertriebs-GmbH*

Szereplők:

Melissa Hermann

Tamás Boglári

Dezső Horgász

Andrzej Jaslikowski

Rendezte: Johannes Lang

Színpad és jelmez: Johannes Lang

Rendezőasszisztens: Kirsch Veronika

Súgó, ügyelő: Kirsch Veronika

Öltöztető: Palánki Zsuzsanna

Kellék: Horgász-Csáki Dóra

Fény: Imre Tibor

Hang: Antal Viktor

Műszak: Kovács Krisztián

Magyar szöveg: Móra Viktória

Karaván Színház és Művészeti Alapítvány

I'm online

(magyar nyelvű előadás)

Ez az ifjúsági kamaradarab – sajátos műfaji meghatározása szerint „csesztetés egy felvonásban” – nagyon kényes és egyre égetőbb kérdésekkel szembesíti a nézőket. A felkavaró előadás témája az iskolai és az internetes zaklatás. A darab főszereplője Palma, a 15 éves roma kamaszlány. Nemcsak életkora, hanem széthulló családja, a származásával kapcsolatban soha el nem kezdett és be nem fejezett beszélgetések miatt is rendkívül sérülékeny. Amikor a család új helyre költözik, Pálmát váratlanul egyre durvább, fokozódó iskolai, és internetes zaklatássorozat éri. Régi barátai, megszokott környezete, családi erőforrásai híján nemcsak ő lesz áldozat, hanem a vele szolidáris egyetlen új ismerőse is. A darab szereplői a mai magyar társadalom különösen érzékeny csoportjait reprezentálják, a bántalmazást elszenvedők, a támadóként aktívan vagy tanúként passzívan részt vevők is jellegzetes, ikonikus figurák. A színpadkép fojtogatóan szűkös, sivár, szürke szoba, a világra az egyetlen ablakot a tablet, és a mobiltelefon kínálja, valódi kapcsolatok helyett egyre inkább a virtuális tér szereplői veszik körül a teljesen elmagányosodott, tehetetlen lányt. Az érzések nyersnek, a kiszolgáltatottság testközelben, a nézőket saját komfortzónájuk elhagyására kényszeríti. Az I'm online a határsértések darabja, a nézők afféle kukkolóként részei Palma életének, és néma tanúi elszenvedett sérelmeinek. Akár be is léphetnek a darab valóságába, az előadás alatt ugyanis a produkció saját chatszobájában megoszt-

hatják egymással érzéseiket. Az előadást a Karaván Színház által szervezett beszélgetés követi, mely segíti a darab keltette érzelmek feldolgozását. Az előadás főszereplői a Karaván Színház és Művészeti Alapítvány tandíjmentes színészképző stúdiójának növendékei. Az előadás elsődleges célcsoportja a zaklatásoknak leginkább kitett középiskolás korosztály. A Karaván Színház és Művészeti Alapítvány nem titkolt célja megszólítani, párbeszédet kezdeményezni a potenciális támadókkal, és a kamasz gyerekekkel kapcsolatban tehetetlen, problémáikon segíteni akaró, de nem tudó szülőkkal, pedagógusokkal.

Rendező: Tóth Géza

Dramaturg: Selmeczi Bea

Díszlet: Somogyi Zoltán

Fény: Kalóz István

Hang, digitális látvány: Lázár Gábor

Fotószerkesztés: Hajdu Gáspár

Operatőr: Simara László

Zene: Színész Bob (Horváth Kristóf)

Rendezőasszisztens: Bozóki Anita

Produkciós vezető: Nyári Oszkár

Prah

(magyar nyelvű előadás)

Spiró György komédiája 2015-től – a Karaván Szobaszínház kis színpadán történt bemutató óta – szerepel a társulat repertoárjában.

A kétszereplős darab egy házaspárról szól, akik nyernek a lottón 600 000 000, azaz hatszázmillió forintot. A Nő és a Férfi egyszerű, gürizős kisemberek az élet minden nyűgével, akiknek a feje felett és a bőrére rendszert váltott az ország. Tudnának tartalmasan és gazdagabban élni, anyagilag is, szellemileg is, ha ezt normális munkával el lehetne érni. Nem lehet. A régi sérelmek gyógyulatlan sebeként szakadnak fel. Most azonban eljött az életükben az a csoda, amire a legtöbb ember vágyik: „ha nyernék, kinek adnék belőle, mire költeném, hogyan fektetném be, hogyan lennék boldog.” Van ennél nagyobb boldogság? Megijednek, mert a hirtelen jött gazdagság által kézzel fogható valósággá válik az álom, ami megváltoztatja az életüket és őket magukat. Örülni is csak pillanatokra tudnak...

Álmodozni könnyű, örülni viszont nehéz. Kakaó-Prahos dobozba dugják az öttalalatos szelvényt. A félelmetes fecni felszakítja bennük a mérgező múltat. A házaspár nem tud mit kezdeni az ölébe hullott lehetőséggel: hisz már nem vásárolhatják vissza az elmúlt éveket, és már nem válthatják meg a közös jövőjüket sem.

Szereplők:

Nyári Szilvia

Nyári Oszkár

Rendezte: Tóth Géza

Zene: Szirtes Edina Mókus, Rozs Tamás

Kritiki Skepsi Görög Színház

Út (Δρόμος)

(görög nyelvű előadás)

„A Magyarországon élő közel négyezer görög nemzetiségű fejében átsuhant már a gondolat, hogy jobb-e vagy rosszabb-e görögnek lenni Magyarországon, mint magyarnak lenni ugyanitt? Sem jobb, sem rosszabb. Más. A saját kultúráddal, a saját nyelveddel, a saját identitásoddal megtalálni önmagadat és helyedet a világban. A balansz Magyarországon az emberben magában van, mert Magyarország többször tett tanúbizonyságot arról, hogy befogadott bennünket. Ezt az utat mutatja meg a darab.”

A performance jellegű zenés, táncos darab, egyfajta „retrospektív anamnézis” modern dramaturgiai eszköztár felhasználásával, amely a magyarországi görögség hetven évvel ezelőtti tragikus sorsából, polgárháborús időszakából kiindulva reflektál mai világunk kihívására. Egyszemélyes indíttatású monodráma, melyben az unoka keresi önnön valóságát a nagyszülők ösvényén járva. Az 1949-es testvérháború az ősi Hellas hübrisze, mely a nemzeti önállóság-, függetlenség- és demokrácia-felfogás különbözőségének tragikumai.

A hetven éves görög tragédia, a nagypapa múltja egyik epizódját – világunk globális méretű kettéhasadásnak nyomásában – unokájának kell újraértelmeznie. Az ősök hagyománya kötelez, az úton végig kell menni...

Szereplők:

Kollatos Fotios

Álmosd Phaedra

Benya Kata

Bokrossy Barbara

Rendező: *Kollatos Fotios*

Rendező asszisztens: *Klitsa Paraskevi*

Lakatos Menyhért Általános Iskola és Gimnázium

„Páfrányvirágok” színjátszói

Medúza titka

(magyar nyelvű előadás)

A 2012-ben alapított – főként roma származású gyermekekből álló színjátszó közösség – 2016-ban kezdett dolgozni az Aga Szczeplanska által írt Tajemnica Meduzy című ifjúsági regény, egy afféle gyerek krimi színpadra állításán.

Az izgalmas történet két lengyel gyermekről, Patiról és Petiről szól, akik Horvátországba utaznak nyaralni a szüleikkel és ott, a mesés Hvar-szigetén izgalmas, olykor veszélyes kalandokba bonyolódnak. A mozgalmas történetből megtudható, hogy ki is az a Medúza, valamint a nem mindennapi feltaláló, miben sántikál a gonosz hajóskapitány és végül,

de nem utolsósorban mi történt Mefisztóval. A vídám, ám egyúttal nagyon is elgondolkodtató előadás gyermekek és gyermeklelkű felnőttek számára egyaránt élvezetes élményt jelent.

Rendező: *Trojan Tünde*

Díszlet: *Mazalik Katalin*

Jelmez: *Mazalik Katalin, Trojan Tünde*

A macskabáb készítője: *Álmosd Phaedra*

Felkészítő tanár: *Romhányi Rita*

Magyarországi Szerb Színház

Szentendrei Evangélium

(Sentandrejsko Jevandjelje)

(szerb nyelvű, magyar feliratos előadás)

Az első ortodox szellemben, szerb nyelven íródott misztériumi játék. 1993-ban Ruzs Milán átdolgozta a régi szentendrei pravoszláv írásos anyagokat, és azokat alapul véve rendezte meg ezt a passiójátékot, amelyet a „Szerb Színház Stúdió”, a Magyarországi Szerb Színház elődje mutatott be. Ezt a gondosan és szépen átgondolt darabot a társulat először a budapesti Nemzeti Színházban vitte színpadra, közel hatvan szereplő közreműködésével.

Szereplők:

Gyorgyev Bránimír

Čorić Tina

Jurkovits Zorica

Vecić Jována

Matoricz József

Ember Tibor

Ruzs Milán

Vukovits Dusan

Princz Tamás

Karagits Gorán

Dujmov Deján

Ratko Kraljević

Krkeljic Mirkó Mitár

Gergev Rásztkó

Čedomir Radlovački,

Božidar Crnjanski

Vladimir Kusalo

Miloš Milojević
 Predrag Šepelj
 Aleksandar Tolimir
 Bojan Zdravčić
 Szent Serafim Sarovski kórus, Nagybecskerek
Rendezte és írta: Rusz Milán
Zeneszerző: Brczán Miroszláv (Kossuth-díjas)
Koreográfus: Vukovits Dusan
Díszlettervező: Mezei Lajos (Magyar Teátrum-díjas)
Jelmeztervező: Molnár László
Világítás: Szabó Bogdán Árpád
Hang: Szabó Bogdán Árpád
Szcenikus: Prágai Tibor
Rendezőasszisztens: Bacsi Katarina

Malko Teatro

Balkáni szindróma

(bolgár nyelvű, magyar feliratozású előadás)

A „zenés komédia személyes felhangokkal” Sztaniszlav Sztratievtől kölcsönözte címét, mert az ő írásai dominálnak a darab irodalmi anyagában. Ott vannak azonban beleszöve a társulat tagjainak saját élményei is, a jók és rosszak egyaránt, mintha az irodalom és a valóság egymással versenyeznének minden pillanatban. A szövegeket olyan dalokkal fűszerezték, amik eddig, így nemigen hangzottak el magyar színpadon. Nem csak azért nem, mert dzsessz-zenészek nyúlnak hozzá, hanem azért is, mert úgy adják elő őket, ahogy Sztaniszlav Sztratiev játszik a szavakkal, gondolatokkal, eszmékkel, országokkal.

Az irodalmi anyag, a zenei feldolgozások és az egyéni élmények hármasa, egységbe forrt és elgondolkodtató, szórakoztató, élményt adó egy órát ad a nézőnek. A Malko Teatro csapatát két nagyon híres bulgáriai színész is megtisztelti az előadásban.

Szereplők:

Georgi Spasov
 Hadzsikosztova Gabriella
 Rosica Spasova

Zenészek:

Eichinger Tibor
 Simon Attila
 Weisz Gábor

Írta és rendezte: C. Nagy István

Díszlet, jelmez: C. Nagy István, Hadzsikosztova Gabriella

Nikola Tesla Szerb Tannyelvű Általános Iskola és Gimnázium
 színjátszó köre – Magyarországi Szerb Színház

Ábrándok vonata (Sudbine u magli)

(szerb nyelvű előadás)

A Dujmov Dragomir magyarországi szerb nemzeti-szerű író, költő és műfordító regényéből a színjátszó kör és a színház társulata által közös produkcióban színre vitt előadás együttes gondolkodás a haza, az otthon, az identitás fogalmáról, a gyökerekről és a gyökértelenségről, az optánsok – magyarországi szerbek, akik lemondtak magyar állampolgárságukról – sorsán keresztül.

„Az Ábrándok vonata című regénynek – miként színpadi változatának is – a XX. század második évtizedének első felében lezajlott optálás és annak következményei a témája. A kötet egyrészt túpontos és hiteles, másrészt mély emberi érzésekkel, súlyos igazságtalanságokkal szembeálló történelmi tabló, abból a korból, amiről sokat beszélünk, de ahogy ezt a regény is bizonyítja, igen keveset tudunk.” (Pavlovics Ágota)

Szereplők:

Filip Ilankovic
 Jovana Majdandzic
 Nadja Marcetic
 Vanja Paolovic
 Katarina Radojicic
 Bojana Mladenovic
 Mitar Mirko Krkeljic
 Ana Margusic
 Anja Panic
 Lara Kamasi
 Marina Sabo
 Dragana Friese
 Jovana Zec
 Marta Mihajlov
 Mila Bozic
 Anastasija Spasojevic
 Nikola Plavsic
 Djordje Vukadinov

Rendező: Jurkovits Zorica

Ének: Marija Simic, Lena Ember

Díszlettervező: Borza Izabella

Színpadi mozgás: Ember Tibor

Pécsi Horvát Színház

Ördögi kör (Vrzino kolo)

(horvát nyelvű előadás)

Joza Ivakić szerelmi komédiájában minden megtörténhet. Olyan körtánc ez, amelyben mindenki a legfontosabbnak gondolja magát és a maga hasznát keresi. Ez sok zavart, bonyodalmat okoz.

A férfi-nő kapcsolat mindaddig érdekes téma marad, amíg létezik férfi és nő, kiváltképpen addig,

amíg van olyan férfi, aki a kisgyerekekhez hasonlóan szereti elvenni a másiktól a játékát. A darabbal leginkább, olyan érzelmeket szeretnénk átvenni a közönségnek, hogy ki-kik a vágyai szerint, azt tegye, amit szeret, vállalja önmagát, legyen büszke önmagára.

Szereplők:

Ivan Čačić

Matea Marušić

Katarina Baban

Denis Bržić

Hrvoje Seršić

Selena Andrić

Goran Smoljanović

Katarina Krištić

Vladimir Andrić

Lisinski táncsoport, Vinkovci

Rendező: *Vjekoslav Janković*

Jelmeztervező: *Saša Došen*

Diszlettervező: *Saša Došen*

Zene: *Igor Valeri*

Koreográfus: *Danijel Šota*

Színpadai mozgás: *Petra Blašković*

Harmonika: *Andrej Pezić*

Operatőr: *Davor Šarić*

Romano Teatro

Beáldozhatók

(magyar nyelvű előadás)

A zenés színpadi műben hajléktalanok kálváriája és álmai jelenítődnek meg. A dráma a mélyszegénységről, a kirekesztettségről, a társadalom periferiájára sodródottak emberi kapcsolatairól szól, zenével és humorral fűszerezve.

Szereplők:

Horváth Adrienn

Szegedi Viola

Macsinga Ildikó

Moczó Róbert

Horváth Zsolt

Rendező, zeneszerző, szövegíró: *Horváth Zsolt*

Vertigo Szlovák Színház

Zsírsegény élet (Low fat life)

(szlovák nyelvű előadás)

Viliam *Klimáček* komédiájának tartalma akár három tagadasként is összefoglalható: Nem eszem, nem élek, nem szeretek. Egy fogyókúra-szanatóriumba invitálják a nézőket, ahol a hölgyek meg akarnak szabadulni fölösleges kilóiktól. A szerkesztőnőt, a képviselőnőt és a pénztárosnőt is ugyanez a szándék hajtja... De ott egy negyedik nő is, aki egyfolytában ostromozza őket. És még valaki, aki mindhármukban ott él. Vidám, vagy könnyfakasztó a történet? Nézőpont kérdése...

Az előadás során a nézők megismerik a szereplők életének legapróbb részleteit is, s talán közben elgondolkodnak a sajátjukról is. Sokszor keserédes mosollyal...

Szereplők:

Kovács Miroslava,

Nagy Iveta,

Záhuszki Ildikó,

Dominika Čuliová,

Lampert Csaba

Rendezte: *Bibiana Budaiová, Jozef Krasula,*
valamint a társulat

Dramaturg: *Onodi Daniela*

Fény, hang: *Gábor Bálint*

Társkereső

(szlovák nyelvű, magyar feliratos előadás)

A kassai író, *Adriana Krúpová* keserédes vígjátéka, ez a szinte krimibe illően fordulatos, enyhe erotikával fűszerezett előadás: fő témája a nő és férfi kapcsolata, a társkeresés problémái női szemszögből. Az életút közepén kialakuló lelki válság és az az üzlet, amit egy házaspár kovácsol az említett problémákból. A főhős egy ügyes vállalkozó asszony, aki üzleti sikereit megalapozandó társkereső irodát nyit. Sok magányos nő keresi fel jövődöbéli társ reményében. Bőven hozzák is a bevételt. Hiányoznak azonban az alkalmas férfiak. A cégvezető üzleti megfontolásokból és jobb híján úgy dönt, hogy az ismerkedni vágyó hölgyeknek csaliként odadobja az egyetlen kéznél levő férfit – a saját férjét...

Szereplők:

Dér Denisa
Nagy András
Jókai Ágnes
Gubik Ági

Thirring Viola, ArtD.

Rendező: Dér András

Dramaturg: Štefan Korenči, Onodi Daniela

Technikus: Bálint Gábor

Díszletező: Czingel István, Hoós Sándor

Zongorán játszik: Sveda Brigitta

Videó: Dér András, Dér Asia

Súgó: Dominika Čuliová

Balkáni szindróma – a Malko Teatro bemutatója

„Élünk szegényen, hősiés létben, valami furcsa törvény szerint. Kéne még inni, de nem fizet senki. Mit lehet tenni? – balkáni szindróma.” Ezzel a gondolattal zárult a Malko Teatro legújabb előadása a Balkáni szindróma. A darab címadó dala nem csak finálénak, de egyetemes igazságnak is parádés... akárcsak maga az előadás.

A '90-es évek Bulgáriája elevenedik meg előttünk a maga keserédes történeteivel és furá alakjaival a Malko Teatro Balkáni szindróma című előadásában. Az alkotók – C. Nagy István, Hadzsikosztova Gabriella, Georgi Szpaszov és Roszica Szapszova – Sztaniszlav Sztratiev szövegeire építették a forgatókönyvet, amit személyes felhangokkal és a bolgár esztrád zene legnagyobb slágereivel fűszereztek. A Balkáni szindróma egy olyan zenés-irodalmi reality show, amely a magas kultúra eszközeivel segít megérteni, hogy a bolgárok tulajdonképpen honnan jönnek, hogyan éltek meg a rendszerváltást és merre tartanak.

A bolgár nagyapám szerint a rossz dolgok azért történnek velünk, hogy megvédjenek minket a még nagyobb rossztól. Érdekes ebből a szemszögből tekinteni a világra főleg egy olyan világra, ami a '90-es évekig nem is létezett, ennek ellenére még a gyerekeink is a bőrükön fogják érezni a nyomait. A történet jól ismert: a rendszerváltást követően Bulgária rossz irányba indult. Nem őriztük meg az értékeinket – nagy részüket elpusztította a szocializmus, –, ez pedig nem csak a materiális javakban, hanem az emberek lelkében is nyomot hagyott. Rengetegen meggazdagodtak, megsokasodtak a csalók, míg a középosztály és a művészek elszegényedtek.

Erre a helyzetre és világképre reflektálnak a Malko Teatro színészei Sztratiev rendkívül elmés és szórakoztató szövegeivel. A darabban a falusi élet mindennapjaiba nyerünk betekintést a főhős, Paszkál (Georgi Szpaszov), az örök entellektüel szemüvegén keresztül. Barátjával, Jeremiással (Roszi Szapszova) olyan korszakalkotó ötleteik vannak, mint hogy diszkót nyissanak a faluban, vagy éppen ők legye-

nek az első bolgár viaszbabuk Madam Tussaud londoni múzeumában.

A néhány perces epizódokat Hadzsikosztova Gabriella személyes bulgáriai élménybeszámolóitörök meg, amelyek a '90-es évek Bulgáriájáról adtak korhú képet. De nem csak Gabi mesélt az este, hanem Roszi és Zsoro is. Igaz, ők elsősorban a karaktereiken keresztül, ugyanakkor a közönséghez idomulva... merthogy a közönséget is bevonták az előadásba. Az improvizáció nyújtotta lehetőségekén keresztül – egy mosollyal, egy gesztussal, vagy éppen történettel – mindenki hozzátett valamit az előadáshoz. Ebben a jól működő, természetes közegben talán az is szerepet játszott, hogy a színészek jól ismerték egymást. Kapcsolatuk a '80-as évekbe nyúlik vissza, amikor István és Gabi még a szófiai Színházi Akadémián oktatott. A történet szépsége, hogy István akkoriban improvizációs technikákat tanított Roszinak és Zsoronak, most pedig egy olyan darabban dolgoztak újra együtt, ami az improvizációra épült.

Az este folyamán három kiváló zenész (Simon Attila, Weisz Gábor, Eichinger Tibor) kíséretében és Hadzsikosztova Gabriella előadásában olyan legendás bolgár dalok is felcsendültek, mint a Balkanszki szindróm, a „Mladostta si otiva”, a Varvjat li dvama – (A kecskeszarv című film dala), vagy éppen az Arlekino. Utóbbinak különösen megható a története. A dalt Emil Dimitrov szerezte, ám Alla Pugacsova előadásában lett nemzetközileg ismert sláger. Arlekino karaktere mégis Hadzsikosztova Gabriellának lehet a legkedvesebb, hiszen ő személyesen is kötődik hozzá: a dalt Emil Dimitrov eredetileg Gabriella édesanyjának, Liliana Kiszjova (1928-2014) operett-énekesnőnek írta 1962-ben.

Az ilyen történetektől, titkos kötelékektől és személyes élményektől volt igazán maradandó ez az előadás.

Dóczi Violetta

Bolgár Hírek 2018/01

Amikor a szerencse is átok

PRAH - Karaván Színház és Művészeti Alapítvány előadása

Spiró György kamaradarabját *Nyári Szilvia* és *Nyári Oszkár*, házaspárt alakító előadásában láthattuk. A színpad díszlete, egy lelakott családi ház konyhájába kalauzol bennünket. *Szirtes Edina* Mókus és *Rozs Tamás* zenéi, teszik drámaiabbá az előadás egyébként is feszült élethelyzeteit.

Mindannyian arra várunk, hogy egyszer ránk mosolyogjon a szerencse. Nagyon sokan szinte megszállottként, hétről hétre azt reméljük, hogy kihúzott nyereszámaink lesznek sorosunk átírói. Eljátszunk a gondolattal, hogy miénk a főnyeremény, s arról ábrándozunk, hogy így egy csapásra megszűnnek az anyagi gondjaink. Nem lesz több késve befizetett csekk, megvehetünk mindent, amire vágyunk, befektethetünk, megalapozhatjuk belőle gyermekeink, sőt talán még unokáink jövőjét is. Ez az álom persze többnyire megreked a képzelet szintjén, és lehet, mi magunk sem gondoljuk komolyan, hogy tényleg ölünkbe csöppenhet a mindent megváltoztató vagyon.

A *Tóth Géza* rendezte színmű, a *Prah* főszereplő házaspárjával azonban megtörténik ez a mesébe illő fordulat. Ötösük lesz a lottón. A valóságot azonban sajnos még akkor is nehezebb elviselni az álmoknál, ha legnagyobb vágyunk válik valóra. A több

nemzedéket kiszolgált rozoga házban élő középkorú embereket, már annyira megkeserítette az élet szürkesége, és az állandó nyomor, hogy nem tudnak mit kezdeni a hirtelen jött áldással. A megváltásnak hitt lottószelvény egyszerre a félelmetessé, és veszélyessé válik. Úgy döntenek az a legjobb megoldás, ha elrejtik, hiszen sosem lehet tudni mikor, derül ki, hogy ők a szerencsések. Valaki el akarhatja tőlük lopni, tán még gyilkosságra is készek, hogy helyettük vehessék fel a nyereményt.

„Prah” ez a felirat áll azon a kakaós dobozon, amibe elrejtik a szelvényt, s míg arról beszélgetnek, hogy mit kezdjenek vele, felszakadnak a régmúlt legfájóbb sebei. A vita vitát szül, a házaspár veszekedése odáig fajul, hogy a feleség már férje elhagyására készül. Egy gazdag embert ugyanis már nem lehet megszárni, hisz megkaphat mindent. A nő fél a megcsalástól, és attól, hogy férje a pénz bűvöletében nem szereti majd többé. Házastársa végül azzal bizonyítja be szerelmét, hogy kályhába dobja, elégeti a papírt.

Így megsemmisül minden, a mardosó múlt, a reményt adó jelen és a boldog, gazdag jövő délibábjá is.

B. É.

Boda Ágnes felvétele

A művészetben egyik vagyunk

ÚT – Kritiki Skepsi görög színházi előadás

Kollatos Fotios rendezte, és ő maga a főszereplője is annak a performansznak, ami azokat a gondolatokat, nehézségeket, kulturális különbségeket láttatja, amelyekkel egy Magyarországra érkező görögnek szembe kellett/kell néznie.

A görög társulat által bemutatott, táncos, zenés, hangulatában keserű előadás, egyfajta visszatekintő „kórelőzménynek” is nevezhető. Modern dramaturgiai eszközök, kivetítők, kamerák beemelésével mutat be egy hetven évvel ezelőtti tragikus életutat úgy, hogy közben a huszonegyedik század kihívásaira is reflektál. Az ősök hagyománya mindenkit egy adott értékrendhez, életúthoz köt. Az unokáknak is hordozniuk kell azt a sorsot, amit a nagypapák bíztak rájuk. Azt a régi utat kell követni és tovább kövezni, amelyet a felmenők jártak. Kollatos Fotios személyes indíttatású monodrámája is erre a folyamatra tekint rá. Azt mutatja be, hogy egy idegen országban miként keresi önmagát az unoka, követve a nagyszülei ösvényén talált nyomokat.

Ahogy a rendező mondja: *„A Magyarországon élő közel négyezer görög nemzetiségű fejében átsuhant már a gondolat, hogy Magyarországon jobb-e, vagy rosszabb-e görögnek lenni, mint magyarnak. Nos, se nem jobb, se nem rosszabb. Más. A saját kultúráddal, a saját nyelveddel, a saját identitásoddal kell megtalálni önmagadat és helyedet a világban. A balansz magában az emberben van, mert Magyarország többször is befogadott bennünket.”*

A darab középpontjában egy Magyarországra érkező görög fiú áll, aki az 1949-es testvérháborúból menekül. Az egyre nagyobb harc, melyet Hellas hübriszének is szokás nevezni, maradéktalanul felémészteti Görögország demokráciáját és függetlenségét is. Magyarország szinte tárt karokkal fogadja be a menekülteket, védelemre, új lehetőségekre, és elsősorban szabadságra vágyókat. De az új lakóhely, új életet, és némiképp új identitást is követel.

Az előadásban nincsenek hosszú párbeszéddek, sőt monológok sem. Csak dalok, amik görögül szólalnak meg, a *Holdviola* együttes *Bánat utca* című nótáját kivéve, melyet a görög és magyar fiatalok magyarul, egy emberként énekelnek. A darab így szinte csak görög nyelven kommunikál, súlyos mondanivalóját mégis mindenki megérti.

Hogyan találkozik egymással a görög és a magyar kultúra? Lehet e nagyobb egyik a másiknál? Ezekre a kérdésekre keresi és adja meg a választ a performansz azon jelenete, amelyben először magyar csárdást, majd görög szirtakit járó néptáncosok egymás közül választanak maguknak párt, és közös örömtáncba kezdenek.

Fotios rendezése azt hangsúlyozza, hogy a művészetben – így a színházban – nincs különbség ember és ember között. A művészetben mindannyian egyik vagyunk.

Bécsi Éva

Film a színpadon: 39 lépcső

A szekszárdi Deutsche Bühne Ungarn 39 lépcsőfok című előadása volt a Magyarországi Nemzetiségi Színházak Fesztiválja egyik záró darabja a Nemzeti Színházban.

Az a krimi-vígjáték, amit német nyelven, Bernd Weitner szövegével, és magyar felirattal (Móra Viktória), négy színész bravúros előadásában láthatott a nagyrészt fiatalokból álló közönség többszörös átdolgozás eredménye. A *39 lépcső* című regényt 1915-ben John Buchan írta, de a történetnek Alfred Hitchcock 1935-ös filmfeldolgozása (39 lépcsőfok) szerzett ismertséget.

A mostani darabban egyedül a főszerepet játssza végig ugyanaz a színész, Tamás Boglári. A többiekre: Melissa Hermannra, Dezső Horgászra és Andrzej Jasklikowskira összesen mintegy negyven szerep jut az előadás alatt úgy, hogy másodpercek alatt váltanak karaktert kalap-, bajusz- vagy ruhacserével, hanghordozással és dialektussal érzékeltetve. A pergő eseményeket pergő beszéd kíséri: mindvégig érthető, kiválóan artikulált, művészi bravúrral.

A darab sikere a színészi előadásban és a négy szerepre szűkített rendezésben rejlik. A történet szerint Richard Hannay középkorú, tehetős, jó megjelenésű agglegény középszerű unalomban éli szürke hétköznapjait Londonban, ám egy napon véletlenül összetalálkozik a titkos ügynökök elől menekülő Annabella Smith-szel, s hirtelen egy irtózatos bű-

nügy és kém történet közepén találja magát. Innentől kezdve a történet a gyilkosság gyanújába keveredett, ám valójában vértlen férfi menekülését és ártatlanságának bizonyításáért folytatott küzdelmét követi. A filmben felfedezhetők Hitler hatalomra jutására és erőszakosságára utaló mozzanatok, a vígjátékban pedig számos a filmre utaló részlet válik komikus elemmé, például robog a vonat, motorbicikli, és közben lobog a sál. A jelenetből való kilépések, kiszólások, a színészek szerepváltása, férfiként női alakítások és a díszletek, kellékek kreatív felhasználása – mind-mind rekeszizmokat gyötrő részletek. Gyors egymásutániségük, halmozásuk hatására szinte belefáradunk a nevetésbe. A mindvégig sietős sodrású darab záró- és egyben talán csúcspontja is, a mai közönség számára kihagyhatatlan Titanic-póz és a hozzá tartozó zene.

A társulat műsorrendjében folyamatosan szerepel a darab, Szekszárdon is megnézheti (Ki ne hagyja!), aki színvonalas német nyelvű szórakozásra vágynak. Érdemes persze a Hitchcock-filmre is időt szánni előtte, hiszen számos humortényező annak ismeretében érvényesül igazán, ha értjük, mire játszik rá. És hogy mi is akkor az a címbéli 39 lépcső? Ez bizony meglepő, és mint minden krimiben, a végén kiderül...

B. K.

Kjoszeva Svetla/ Светла Къосева versei

Szótlan levelek

a macskakövön,
tiszták, melegek,
dől a fényözön;
hevítik hajam,
vállam remeg, süt,
ragyog nyakamban
vértelen testük.
Foglyok az őszben –
végzetes napok –
dal, eltűnőben,
gyanakvás vacog,
felhők menekülnek,
aszaló nyár van,
madárnép ül szent
várakozásban.

Miként a fák, gondosan fölneveljük

a virágtól gyümölcsig duzzadt érzéseket:
a gyűlöletet, szeretetet, vágyat és esztelenséget.
Fölneveljük. Gömbölyödnek lassan.
Telítődnek fanyar édességgel, midőn
félig aléltan sietnek már a föld felé.
A fák megfeszítik ágaikat,
s a levelek hullnak, hullanak
menthetetlenül...
A csönd száműzött világa,
a jelenlétekkkel zsúfolt
(arcunkon átsuhannak –
hívatlanok),
öleli át gyorsuló napunkat.
A pohár mélyén kialszik
a tiszavirágok
félbemaradt évszázada.
Túlharsogja a tücsök a sötétséget,
amely megüledett
kiszáradt torkunkban.
A szakadékból, hol a
csillagok élnek,
az örökkévalóság nyelvét öltögeti.

(Utassy József fordításai)

Безмълвни листи...

Безмълвни листи
стелят паважа,
сухи и чисти
в лятната жажда;
парват косите,
рамото тръпно,
в дланите свити
хрусват безкръвно.
Пленници в есен -
дни неизбежни -
чезнеща песен,
съмнения скрежни;
стаени облаци,
бягащо лято,
спрели са птици
в очакване свято.

Като дърветата отглеждаме грижливо...

Като дърветата отглеждаме грижливо,
от цвят до плод, набъбналите чувства:
омраза, обич, страсти и безумства.

Отглеждаме ги. Бавно се окръглят.
Изпъхва ги тръпчива сладост в мига, когато
в премаляла слабост сами се втурват към земята.

Дърветата над тях изпружват клони
и листите им се отронват
по спасимото...

Körforgás

Elsápadnak a színek sorra,
lassan megcsöndesül az őszvilág.

Arcom szél paskolja pirosra,
a reggel a hűvöst felölti már.

Nem dől össze, nem a világ, nem,
vágyak, bosszúk tábortüze se gyúl,

Íme, a levelek a fűben
Hallgatják a földet és alkonyul.

A csönd tonnái alatt nyögve
köröz, köröz az üres ég

madarak nélkül; mert örökre
elsuhogtak múltjuk fölé.

Кръговрат

Бледнеят багрите, утихва
след хукналото лято есента.

Спокойно вятърът те милва,
с прохлада се намята утринта.

Не рухват светове, не лумват
пожарища с желания и мъст,

полягат листите в тревата
и се заслушват в помнещата пръст.

От тишината натежало
кръжи опразнено небе

без птици, отлетели в стари
неизживени светове.

Angela Korb verseiből

Zuspruch

sage etwas
sprich zu mir
mache meinen stillen Zeiten
ein Ende
damit ich aufhören kann
mir selbst zuzureden

Kreisend

von zu Hause bis nach Hause
führt mein Weg
jeden Tag
im Quadrat kreist mein Körper
um sich erschöpft am Abend
auf einen Kissen schon wieder einmal
auszuruhen

letztendlich

letztendlich
holt dich der Tod
und die Nachrichtensendung
wird weiterhin ausgestrahlt
mit Gewalttaten, Kummer und Nöten
mit Neuzuwachs am Zoo
du hörst es aber nicht mehr
wie töricht die Welt weiterhin tut

Bajtai László felvétele

verblendet

wir haben uns verzettelt
in verzweifelten Zeiten
der Sehnsucht
unsere Wahrheit
scheint jetzt verlogen genug
aber damals brachtest du
den durch die Sonne gefluteten
Raum in sekundentakt
zum Stillstand
dein Strahlen war
tausendfach blendender
heute scheint es verlorene Zeit
von damals

wesentlich

an einen lauen Spätsommerabend
erinnerte ich mich
es war tiefster Winter
mit Kälte und Schnee
ich ersehnte den Frühling herbei
es könnte ja schon glatt Spätsommer sein
doch blieb der Winter noch
um mich länger zu qälen
durch diese lauwarmer Erinnerung
einer trunkener Berührung

Wartezeiten

ich warte auf ein Lebenszeichen
von dir
Vor allem darauf,
dass du mir Wartezeiten
durchbrichst
durch einen Besuch
eine E-Mail
einen Anruf
dass du sagst
gleich bin ich bei dir

ich warte auf Zeiten
die ähnliches versprechen
nicht auf Wartezeiten
angewiesen
wartend mich zu definieren
auf einen Brief
eine Begegnung
jenseits einer erwartenden Haltung

ich warte darauf
nicht mehr warten zu müssen
zu handeln, zu fühlen
ohne der ausgrenzenden Last des Wartens
dies alles Aufgeben-Wollen
auf einen Funken Selbstvertrauen?
das Leben locker zu bestreiten?
einfach nur so

Kniefall

der Asphalt umarmte meine Schritte
und mehr noch
ich stolperte und stand wieder auf
doch war ich gezwungen zu denken
dass vielleicht Niederlagen
alle Menschen wachsen lassen
somit auch mich

Formal

Ein Moment, in dem du spürst,
dass die Endlichkeit nicht in Worte zu fassen ist
Ein Gefühl, das du nicht zu beschreiben weißt
Eigentlich war die Welt auch in Ordnung
bis zuletzt
bis zu diesem Gedanken
und du wusstest damit einfach nicht weiter
umzugehen
durch satte Leere
angenagt worden zu sein

Nagy Gusztáv verseiből

A holokauszt emlékére

Harapj önmagadba a csont és húskupacba,
hogyan eszmélj!
Vérben úsztak a virágok,
és lángra kaptak a rózsák,
s a szél hordta jajkiáltásukat
puskaropogás kísérte kéjjel.
S te, ember, a világ szabad embere, akkor, hol fitogtattad
értelmed és érzelmed zászlaját?
Te eltompultan, némán túrted,
hogyan tehervonatok zakatoljanak
elméd elrozsdásodott sínjein.
Te is ott voltál gondolataid aljas szándékával
a vagonok terelésénél, mint most is,
amikor csírálja a gonoszságnak
burjánzik a világban. Te most is,
mint akkor, hagyod, hogy a gyenge virágokat
eltiporja a gonoszan kavargó szél?
Ember, harapj önmagadba a csont és húskupacba,
hogyan eszmélj, és óvd a virágokat!

Budapesti látület

Az utcán sok ember éhes,
hajléktalan, beteg és bús,
a szegénység kése éles,
lefaragta róluk a húst.

Káosz

Hebrens infók divatja
zúdul a köztudatba.
A tudatlanság nyíltan
éli világát, MA megfizetik
a bolondok kútba dobott köveit,
mert jól tudják az Urak, hogy azokat,
száz okos sem tudja kivenni a mélyből.
Most ott lent építkeznek,
alaptalan várakat vizionálnak,
és hogy a felszint elérik,
előbb talán iskolapadban kéne ülniük.

Jegenyék

Egyszer majd mi is
megerősödünk
mint a jegenyék
egyenes tartással
a jövőnek
s nem hajlunk meg
viharnak
sem a romboló
szeleknek

Egyszer majd mi is
hajlíthatatlan
gerinccel
együtt leszünk
sokan
mint a jegenyék
erősek és nagyok
dicsérni fognak
az angyalok...

Egyszer majd mi is
odaállunk
mint a jegenyék
hatalmas erővel
s nem dönt el
könnyű ígéret
hazug szó
sem álnok
dicséret...

Cím nélkül...

A nagy hegyek itt állnak előttünk
Asszony szülte őket, nem anyaföld
Hatalmas, súlyos kövek
Hogy előre léphessünk
Vihar kéne és a nagy tömeg.

Kirakat

Kirakat alatt a Körúton
kutyamódon az ember
halkan nyüszít, szólni nem mer
talán feladta már, hogy ember

Merre repülnek sóhajok
ezrek lelkekből a vágy
talán jó lenne kényelmes
otthon, szolid megvetett ágy.

De ki törődik most ezzel?
Hazafiség duzzad a mellen
s büszkék vagyunk bűnhődve
piros, fehér, zöld mezben...

Emlékszel?

A kis házak mögötti nádasra,
és a zöld gyepre, ahol ültünk?
Tambura szólt akkor s hittük,
hogy a szerelem ölelt lázasra.

Tombolt bennünk a vágy és a félelem,
egyik se kellett, győzött az értelem,

kislány maradtál, hajlékony gyerek,
emléked halántékomban pereg,
gyáván, okolva magam,
számár voltam, ennyi a szavam...

A közeljövő jóslata...

Mint sebzett
zuhanó madár
irányt veszítve
tehetetlenül
bukdácsolsz
menthetetlenül
s majd vesztedre
jönnek agarak
vicsorognak az agyarak
s nem menekülhetsz
jobbra vagy balra
középen is zárták az utat
s majd, ki utánad kutat
látni fogja
vér fröccsent a falra
mert a kitenyészített falca
a véredre lesz uszítva...

Kövidinka

Csak a saját borát itta
a nagyapám

Kapálta a nagyapja által
ültetett szőlőt
és itta a bort
a szőlőből
mit ő kapált
az unoka

Édesapám ükapja
kövidinkát ültetett

Fiam dédapja
kövidinkát ivott
a szőlőből
mit fiam
nagyapjának
édesapja kapált

Szőlőnk
kihullott az időből

Nagyapám ükunokájának
nem marad más hátra
mint leszüretelni a követ
és kipréselni

Unokámig
elér még a
szomjam

Felső tenger

Alattam a derült égbolt
akár a viasszal mosott alma
mit nekem mennykő és eső
bőkezűen szórom őket ha kell
ha nem kell

Ajándékom senkit se bánt
nem fél tőle kinek nyújtom
ezért nem értem minő szelek
s zagyva hangok fújnak amonnan
miért üzengetnek s könyörögnek nékem
hiszen tudják hogy én mindig azt mondom
igen
s gőzöm sincs ennek ellenkezőjéről

Vagy éppen most fedezem fel az ellentétek ízét
míg magamnak mondom hogy
nem
nem akarom tudni

Tán most fordul visszájára a tenger

Én mindenesetre maradok emez oldalon
s mondom hogy
igen
akkor is ha ki se hallja
akkor is ha mindent magamnak kell adnom
mert mást nem is tudok
és egyebem sincsen

Ég és víz

Nagyon jól megvoltunk
míg súlytalanul lebegtünk
az égben s a vízben
élveztük az elemek
felhajtó erejét

Kinek jutott eszébe
boltozatot emelni
s elválasztani
ezt az aztól

Ki akarta
hogy a sötét ez legyen
a fény pedig
az

Nem tudta ő
hogy mi
nem vagyunk
ő

Összekeverte fejünkben
a sötétet és a fényt
a nappalt és az éjszakát
az ezt és az azt

Ezek után miért furcsállja
hogy nem tudjuk
hol vagyunk mi
és hol van ő

Május alkonya

Lángokban áll, lángokban ég a huszadik századvég,
Száz sötét év, lidérces év legvégén kigyúlt az ég.
Futnak az emberek, mentik a rongyokat,
Lángoló házuknak emléke sem marad.
Fönn a háztetők fölött a megvasalt egekben
Szörnyű, vijjogó vasszárnyú madarak repkednek,
Véget ér századunk, tűz és vér a nyoma,
Ilyen volt, ilyen lett május alkonya.

Az ablakok betörték mind, füstszagot hoz be a szél,
A kutyáink nyugtalanok, ember és állat is fél.
Bújnak a pincébe szülők a gyerekekkel,
Babákról álmodó alvó kisdedekkel,
Közben az éjszaka üvöltő egéről
Lángot okádó sárkányszörny lerepül:
Porrá ég, s nem marad semmi a városból,
Nem menekül semmi a lobogó lángokból.

Az isten is felcsavarta az egek szőnyegét,
Lenn minden hegy, minden sziget elhagyta a helyét.
Földtekénk gumilabda, valaki labdázik,
Földtekénk üveggolyó, valaki rulettezik.
Jött egy földrengés, és a Nap véres lett,
Miért pusztulunk, valaki mondja meg:
Nem tudjuk, nem tudjuk, mi ezt nem tudjuk,
Nem tudjuk, mi már itt semmit sem tudunk.

Milosevits Péter versei négy nyelven

Petar Milošević – Slavomir Gvozdenović: *Sa srpskog limba – De pe limbul sârbesc – A szerb limesről – From the Serbian Border*. Savez Srba u Rumuniji (Romániai Szerbek Szövetsége), Temesvár, 2016.

Milosevits Péter magyarországi és Slavomir Gvozdenović romániai szerb költő közös kötete tíz-tíz verset tartalmaz négy nyelven: szerb eredetiben, román, magyar és angol fordításban. A román fordítást Slavomir Gvozdenović, a magyart Milosevits Péter, az angolt Luminita Nicolescu és Milosevits Mirkó készítette.

A kötetért a két szerző Belgrádban a Rastko Petrović-díj elnevezésű, rangos irodalmi elismerésben részesült 2017-ben. Magyarországon a Szerb Kulturális Központban vásárolható meg (Bp., VI. Nagymező utca 49).

Augusztusi éj

Augusztusi éj
Földöntúli szél
Minden lélek vándorútra kél

Hulló csillagok
Fényük felragyog
Hogy a lélek lásson az úton

Eljött a színeváltozás
Szólnék színe most lesz más

Szentendre mint gyöngé madár
Lent a földről az égbe szállt és
Kővé változott

Már csak a múzeum maradt
Minden más végleg elporladt

Csak a harang kong az éjben
Végét zengi Szentendrének és
Ennyi marad csak

Eljött a színeváltozás
Szólnék színe most lesz más

Szentendrei tornyok fölött
Lengedeznek örök ködök és
Lelkek utaznak

Márványba meredt itt a múlt
Az idő mind hamuba hullt

Szentendrei tornyok fölött
Lengedeznek örök ködök és
Csak a harang szól
És csak a harang szól

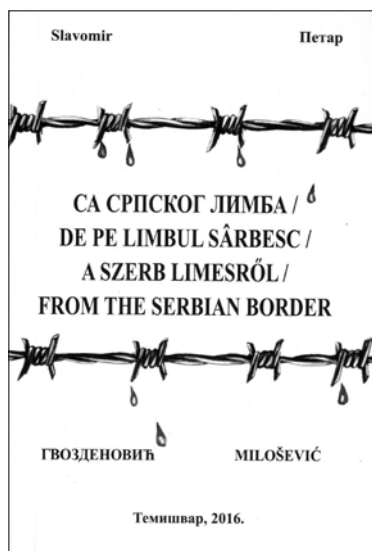
Sztaravoda

Öregvíz, forrás a szentendrei erdőben

Itt az Öreg kegyes volt
s botját földbe döfte

A kőből víz fakadt
az ajkáról ének zendült
mert a vándorok
negyvennapos útjuk során
nem feledték el a dalokat

Itt húzták nyársra a bárányt
itt perdült tánra a hólyagos
láb

Én vagyok az

Ha már bezártatok az ajtót
de valaki mégis bejött
ne féljete
én vagyok az

Ha már alkonyba hajolt a nap
örvendjete a közlő éjnek
mert veletek vagyok én

Ha már kétségbeesetten
ringtok a csónakban
nyugodjatok meg

Felétek tartok
sietős léptekkel
a vízen

S rá se rántsatok
hogy nem tudok
úszni

Itt vonszolta útvégi mámorában
bokorba szemérmes ükapám
ifjú ükanyámat

Lúdbőrözött ükapám
mikor ükanyám görcsösen megragadta
és sültagyag-kérgű tenyerével
véigsimított a hátán

Ükanyám mellbimbói
megduzzadtak mint a környező dombok
s ott ahol mindenki harmatos
rajta is bozontban nőtt a fű

Elváltak jó darabig

Az állatok tapintatosan
bundájukba sunyták a fejüket

Csak a madarak repültek el
s csőrükben agyagot és szalmát hoztak
fészket rakni a szeretőknek
és nekem

Földalatti felhőkarcolók

Hegyen temetkezünk

A lejtőn
mely elibénk mered
s a fennsíkon
amelyre kaptatunk

Megboldogultjaink
fölöttünk lebegnek

Körkörösön emelkednek
az öröklétbe

A mélyalvók
felhőkarcolói közt
nincsen rangsor

Lejtőn és fennsíkon
körbekerengnek
az agyagcellák

Az első utolsó
az utolsó első

Örökké nyitott
a kör

Két alföldi szlovák költő verseiből

A Naša Dolná zem – A mi Alföldünk című kétnyelvű antológiából

Rózsa Dezső verseiből

Rózsa Dezső 1951-ben született Hódmezővásárhelyen. Gyermekkorát Tótkomlóson töltötte. Budapesten járt a Vakok Általános Iskolájába. Eredeti szakmája kárpos. Szeme romlása miatt kénytelen volt elhagyni ezt a szakmát és éveken keresztül telefonkezelőként dolgozott. A debreceni önkormányzattól ment nyugdíjba. 1989 óta ír – kezdetben Braille-írással – verseket.

Művei: Rózsáim (2008), Őszi rózsák (2012)

Harang

Harangszó szól az éteren át,
emléket éleszt fényes hangja.
S megigézi a régi csodát,
és a múlt szebb arcát mutatja.

Megidézi a templom tornyát,
s a gyermek szíve beleremeg.
Hisz visszahozza régi múltját,
ahol kezdte ezt az életet.

A templom tornya csodát rejtett,
rossz falépcsőt a magos felé.
Hisz ott fenn a távolság sejtett,
s más határ nyílt a szem elé.

A távolságból valóság lett,
a sors keze messzire repít.
De mégis őrzöm azt a hitet,
s a harangszó mindig átsegít.

...És kondul az óriáscsengő,
Fülembé száll az éteren át.
Zenéje lassan, mélán lengő,
idézi az egykori csodát.

Volt, hogy tudtam, mit jelöl a hangja,
hogy ki halt meg, fiú vagy leány,
de ma már csak az emlék járja,
Hogy hogy veszett el, az már talány.

A harangszó mindig hazahív,
Bárhon jársz is ezen a földön,
Hisz megmutatja magát az ív,
A kondulást most is őrzöm.

Hisz ez a ház az első hazám,
a kenyér nekem itt volt omlós,
s bárhon járok a világ útján,
Szeretlek, szeretlek, Tótkomlós!

Hartay Csaba verseiből

Hartay Csaba 1977-ben született Gyulán. Szlovák származású, magyar nyelven publikáló költő, regényíró. Szakképesítése: újságíró korrektor. Egy ideig a Békés Megyei Hírlapnál dolgozott újságíróként. 2005-től családi vállalkozást indított. Első verse 1997-ben jelent meg a Sárkányfűben, s azóta rendszeresen jelen van az irodalmi folyóiratokban: egyebek mellett a Kalligram, az Alföld, a Bárka, a Tiszatáj, a Kortárs, valamint az Élet és Irodalom közölte-közli műveit. A Szépirodalmi Társasága és a József Attila Kör tagja.

Eddig nyolc verseskötete jelent meg: a Vakuljon meg az árnyék! 1996-ban, a Gyertyataposás 1998-ban, az Idegen irány 2001-ben, az Időviszony 2003-ban, az Éji magtár 2006-ban, a Nyúlzug 2008-ban, A jövő régészei 2012-ben, a Fényképavar 2016-ban.

Regényei: Lerepül a hülye fejetek (2013), Nem bocil! (2015), Holtág (2016).

Viharsarok

Düledező kísértettanyák körül
Burjánzó füledt gaztenger

Bekötőutak kátyúiban szikkadt
Legújabbkori traktornyom-leletek

Oszló porfelhő és füst
Délibábra málló kombájnok után

Összefér az égbolt és határ
Álmaink sem visznek tovább

Holt-Körös

Iszapba nyúlok
Körmeim alá damil szorul
Ujjaimat kagylók vágják
Tenyerembe rozsdás horog akad
Nyúlik a zsinór
Feszül a fájdalom

Hullámzik a zöld képernyő
Most nem tudom megmutatni
Merre bókásznak a busák

Tapintás

Megtapintottad-e már az éjszakát,
hallgattad-e már a csendet, a csodát,
fülelted-e már a csillagok neszt,
a szelet, ahogy az avart hordja szét?

Érezted-e már a felhők bánatát,
a villám fényének örök varázsát,
vagy a rejtőzködő élet titkait?
És lásd, az éjszaka csöndben így tanít!

Megálmodtad-e már a csönd sötétjét,
a sötétség csendjének ölelését,
amikor csak semmibe néz a szemed,
s nem látva a távot, a test megremeg?

Csak a fül hegyez, ha neszel a sötét
és az éj felkínálja csábos ölet.
Majd álomba ringat, úgy hajnal felé,
s a csillag virágot szór a fény elé.

A szomszéd évszaktól

Az iszapmázas ládát felnyitod a parton.
Benne avarnyálka,
törött kagylóhéj és rozsdás horog.
Volt már ős, csak elsüllyedt.
Volt már összekötetés,
csak elszakadt a zsinór.

Még lennie kell ott valaminek.
Meggulladt sörösüveg.
Felszabadított csónaklánc.
Egyedül képtelenség kiemelni.
Közülük, kik segítettek cipelni a ládát,
a szomszédból átköszön valaki.

Éjjel kell visszajönni.
A fenékről piszkos sárga derengés.
Kiegyetnek hitt izzók üzennek.
Alkonyban elesett nap verem.
Már dideregnek odalent a nyár
legyengült, vézna fényerői.

Papucsek Gregor magyarra fordított verseiből

Tavaszi idill

(*Jarná idyla*)

Örömmel felzúgtak a
hegyek és ígérték, hogy
jön már a tavaszi világ.

Az idő nagy szekere
elvonszolta a telet,
víz mosta a kocsi nyomát.

Sütött a nap melege,
kikelt a fű serege,
sok madár fújta a zenét.

Csiriplő nótájukat
erdei visszhangjukat
a szellő vitte szanaszét.

A kerti almafákon
hintáztatja az ágon
a szellő a rügycsapatot.

A nap a hóvirágnak,
szeretett virágának
a kertben egy pusztit adott.

Esténként

(*Po večeroch*)

Esténként,
amikor töredeznek a gondolatok,
úgy raknám össze a szavakat,
hogy magukra találjanak,
akik nem tudják,
hogy ők már nem ők,
hogy levessék
az alattomos múltban megkopott,
kicsinyhitúségtől átázott ingüket.

Esténként,
Mikor a fáradság álomba süllyeszt,
szavaimmal
beleharangozom
a sűrűsödő sötétségbe,
nehogy nekem örökre
elaludjatok.

Esténként,
mint fáklyák égjenek szavaim,
hogy borostyánfényüknél lássátok
sötétségetek árnyékában,
hogyan álmodom – rólátok.

Őszi dal

(*Jesenná*)

Lement a nap
sötét függöny mögé,
szomorú fűz
hajlik a víz fölé.

Ágairól
latyakos lé locsog,
a folyóban
a víz vadul robog.

Folyó partján
csupaszon áll a fűz,
a hűvös szél
sárga levelet úz.

A szürke köd
lopakszik mint a csósz,
hegyek mögül
közeleg már az ős.

Búcsú az ifjúságtól

(részletek)

Ifjú évek, életem szebb felének
évei: Szálltok! gyorsan s egyre messzebb...
Nem sok virágot köszönök tinéktek,
ha nyíltak is, szirmuk hamar lepergett;
s ritkán süttöt fel napotok, remények,
résein a vad viharfellegeknek.
Ifjúságom, alkonyfényen-halódón,
keserű szív sóhaj, az Isten óvjon.

Ne hidd azt, hogy szellő első fuvalma
elsöpri, amit dajkálsz képzeletben;
ne gondolj mindig új keservre, bajra,
Hagyd a gyógyuló sebet: hegedjen.
Hogy hordónk feneketlen volt, kudarcra:
okulunk belőle vénséges esten!
ifjúságom, sötét hajnal: a szívem
sóhajtoz még utánad – óvjon Isten!

(Tandori Dezső fordítása)

Emil Korytko sírfelirata

Az embert sors legyőzi,
de él az emberiség!
És örökre megőrzi,
ki érte élt, nevét.

(Tandori Dezső fordítása)

Ghazelek

(részletek)

Az én dalom ékes *edény*. gyönyörű nevedé,
szívem mélyén rab vagyok *én*: gyönyörű nevedé.

Szerethetlek? Faggattam a szemed,
s a kérdésre sosem jött felelet.
kedvesen nézel rám, ha messziről látsz,
fenn hordod orrod, ha arra megyek.

Tudom, drágám, mennyi néember hoz rossz hírbe nálad engem,
azt állítják, csak hamisság él szerelmetes szívemben,
kenik-fenik rám nyelvük, kávé mellett a lányok
ujjon számlálják elébed, kit szerettem, kit nevettem.

Zabolátlan duhajoknak ártatlan az ilyen vers,
ájtatosnak mégis gonoszt bizserget *szívében*.
Én, kedvesem. tetszeni csak tenéked akartam,
ezért nem kérdeztem senkit, mi jár az *eszében*.

(Tandori Dezső fordítása)

A boldogtalanság szonettjei

Elérsz, utas a sívó Afrikába

(részlet)

Elérsz, utas, a sívó Afrikába,
ösvényed elvész vadonban, vak éjben,
felhőkön át nem látsz szemernyi fényt sem,
fűben heversz, sóvárogsz holdsugárra.

Az ég kitárul, holdfény hull a tájra:
fészkelő viperákat lát a fényben,
amott tigrisfőkéák odu-mélyben;
s dühödt oroszlán égbe tárt pofája.

(Tandori Dezső fordítása)

A tölgy, amelyet földre dönt a téli

(részlet)

A tölgy, amelyet földre dönt a téli
vihar, ha a tavasz sugára int,
itt-ott kihajt, kilombosul megint,
míg maradék erőit fel nem éli.

De végleges segítség nincs, s amint
az erdő újra öltönyét cseréli,
nem hajt ki már, a fény hiába éri,
hever mohó napok prédájaként.

(Lator László fordítása)

Éretted, ó, gyűlöletes szerencse

(részlet)

Éretted, ó, gyűlöletes szerencse,
nem jön többé panaszos szó a számra;
élet! börtön! istennek érte hála,
rászoktattál már minden gyötremre.

Vállam készen-tartom bármely teherre,
és rákaptam a keserű pohárra;
a bőröm kérges, hát csak karmolássza
szúrós tövis, csalán égesse-verje!

(Tandori Dezső fordítása)

Szonettkoszorú

(részletek)

1

Poétád új koszorút fon, szlovénem,
a tizenöt szonettből szöve egybe,
háromszor öt dal s végül összecsengve,
mint magisztrálé zendül egybe, szépen,

Belőle buggyan s belé ömlik végre
mindegyik szonett - ámde ő a végcél,
a záró sorral mindig új szonett kél,
s így lesz a nagy mű díszes szép füzére.

5

Ígéret csak, hogy van még nap az égen,
ahol szemed fénylő sugára árad,
és ahol immár semmi gond se bánthat,
s felitta fájdalomunk az idő régen;

s öröm sugárzik minden tiszta arcon
és minden kín is véget ér sietve,
és tiszta szívből tör dalunk egekre,
hogy lelkünkben harmóniát fakasszon;

10

Jaj, bús virág, ki másnak énekelnek,
ki nyílsz a kora tavasz mezejében,
midőn az ifjú nap már fenn az égen
izzón tüzel és dalol a mindenség.

De elbújik, ha lenn szélfergeteg kél,
s dühében ködöt, föllegeket kerget,
a vesszős jég egész erdőket ver meg,
s már ágakat tör a havas, hideg tél.

15

MAGISZTRALÉ

Poétád új koszorút fon, szlovénem,
Rokkantan is dicsérlek, mély sebemben.
Itt él a dal mind az új reggelekben,
Mint illatár a rózsák ligetében.

Ígéret csak, hogy nap van még az égen;
Cukrát a csóknak ajkaim nem lopták.
Ott, hol fagyos tél őrzi birodalmát,
Viharban él és zeng dalunk már régen.

(Csuka Zoltán fordítása)

15

MESTERSZONETT

Új koszorút fon költőd a szlovénnek:
emléke tőled kapott mély sebemnek.
Íme, szívemből bimbókat neveltek
a harmatos rózsák, a költemények.

Nem ismerői napsugaras égnek,
becéző szellők rájuk nem leheltek,
köröttük roppant sziklák sora dermedt,
házak, kivette a vihar dühének.

(Lator László fordítása)

Mikor az orvos látja, hogy a testre

(részlet)

Vihar ha támad s tombol fékevesztve,
s haragja immár gátra nem talál,
a révész hagyja: tépje hát az ár
a csónakot, csak áll kétégbeesve.

(Lator László fordítása)

Matija Cop emlékének

(részletek)

„Ifjan hull, kit az istenek kegyelnek.”
Barátom, ezt sikerült igazolnod,
Sápadt vonásid áldozván e jelnek;

Mert derűs és dicsőült volt az arcod,
A szád mosolygott, mintha mondaná még:
Végezzük hát e máris hosszú harcot.

(...)

Voltál, tudom, magad-öröme-híja,
Mint én; s nem boldogságra szána léted,
S a csendes Házban nem sújt semmi kín ma.

Mély, örök békét kívánok tenéked;
De míg nem tesznek engem is a sírba,
Panaszom, Legdrágábbam! hogy mi téged
Ily hamar elveszthettünk, sírva-sírva.

(Tandori Dezső fordítása)

Pohárköszöntő

(ez a részlet a szlovén nemzeti himnusz szövege)

Éljenek mind a népek,
kik várják már a nagy napot,
mely a földkerekségnek
hoz békésebb virradatot;
mennyi rab
lesz szabad
és jó szomszéd a nap alatt!

(Tandori Dezső fordítása)

Tanulság

Sorsom adta kincsem, szép barátnóm
álmom őrzője – ébresztő szerelmem
hű leszel hozzám – tudom – mindhaláig
egyetlenem – én édes anyanyelvem

(Áts Erika fordítása)

Nagyanyó

Kilencvenegy évesen
máig
imáid hangtalan sorai
ölelnek át

Orcádon
ritkán nyílt ki
gondtalan
mosoly

Balzsam és virágzó
krizantémok fűszerillata
lengte be
kis szobádat

Egy ketyegő
türelmes ingaóra
számolta az időt
cica dorombolt a ládán

Imakönyved
elsárgult lapjai
őseink nevével

zizegő selyemként
siklottak
megfáradt kezekben

a rózsafüzér
kopott gyöngyei ujjaid között
már időtlen vándorútra keltek

(A szerző fordítása)

Szülőfalum

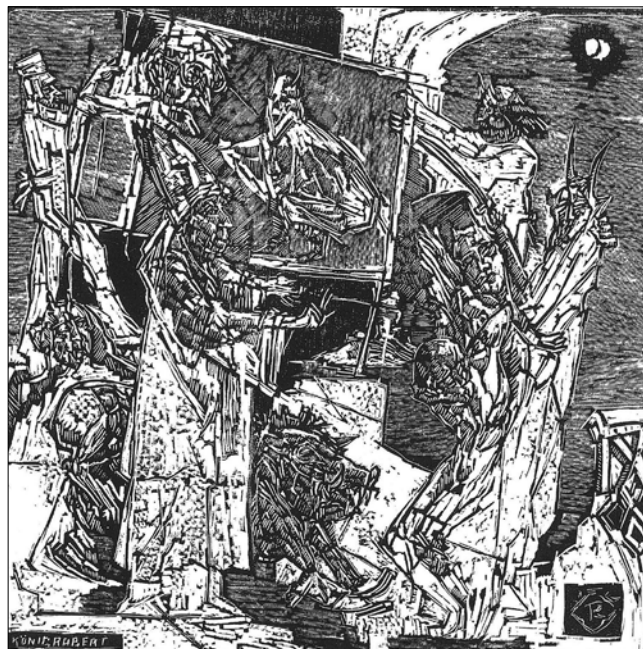
Orgona
Nyár pora
Őszi est
Sírkereszt

(Bayer Béla fordítása)

Ördögűzés

König Róbert fametszete nyomán

Jerg Ratgeb emlékére (1480 körül-1526)

A gonosz
nem csak
bitófán lóg
Közöttünk házal
nap nap után
Követei
hegyes szarvú szörnyecskek
minden ajtón bezörgetnek
Néha békésen
püspökök áldást osztó keze
mögé rejtőznek
máskor megsebzett vadkan dühébe
Az Ember
ingatag
Ha lelke megtörik
tort ülnek
a pokol démonai
Kétkedőket
kereszték árnyékában is
az ördög kísért

(A szerző fordítása)

A szerző Sombereken született, jelenleg Villányban helyettes iskolaigazgató, némettanár, a VUdAK alapító tagja.

Őszi elégia

A költemények fák
minden szó – egy levél
Némelyek még virulnak
mások róten rozsdulnak
végül aztán
mindegyiket e

l
f
ú
j
j
a

a szél

Sombereki romok

Fenn a dombtetőn
bodzabokor árnyékában
nap nap után
két aggastyán őrt áll
Karimás kalapjukat
forgószelel fújta el
homlokukon habarcsredők sora
mélyebbre viharok vájták
Tekintetük a távoli
szétfolyó Tejút ködébe réved
arcukon zilált szakáll
pókhálók selyme
harmatgyöngyök nőnek benne
Bőrükön égésnyom
anyagjegy-koromfoltok
a hízó Hold fényében is látni
terméskő-gerincüket
megtörte
tovatúnt idők terhe
évszázadok
uzsoráskodtak
tégla-testükkel
Ébredező tücskök
ciripelnek néha lábaiknál
hajnalhasadáskor
lassanként megoldják
a két öreg nyelvét...

Ódacserpek

42 Celsius fok

Pillantásod olvadó viasza
pórusaimba csorog,
tapintásod gyapotja
omló kelmeként megtöröl,
szőke hajzuhatag áraszt el
csend-selyemmel.
Úttalan utakon
verejtékgyöngyök
gurulnak a fellélegző parázsba –
láz égeti a nyári délutánt

Esténként

Fútenger felett
cikázó fecske,
lakában elbúvó tücsök,
a gyermekláncfű
továbbúszó
majd ereszkedő
ejtőernyője –
kereső csókokod

Tizenhét

Búzavirággal
koszorúzott
kőszén-sötét
pupilláidban
a szűzi titkok
szentjánosbogarai
rajzanak

„Balaton” ciklus

Fénytörés

Kagyló-kék szemeidből
fénycsepp-gyöngyök
gurulnak szerteszt
Pillantásod
szövevényes hálójában
félszegen vergődöm
Kínzó szomjúságomat
pikkelysíkós ajkaidon
talan sosem oltom

Háló nélkül

Az éjszaka partján
ajkaid hullámaiban
távoli csillagképek
tüze vibrál

A Göncöl szekeren

Búgó orgonahangokkal
csobog az éjszaka
csókjaidban is
A cseppek melódiái
kavicsok közt
a tóba csordogálnak

Költészet

Anyanyelvem
szavai
verskarámban:
az ideák préríjéről
lasszóval befogott
makrancos musztángok

(A szerző fordításai)

Őszutó

I.

Őszi levélzet
tűzijátéka
számptalan szikrát
szór
báli cipők keskeny
lábnyomára
Könnyű léptek
nyomvonalán
könny csillan meg
tegnapról

II.

Hallgat a
locsogó
szökőkút
a parkban
Vize tükrén
gesztenyefák
sápadt barna levelei
hintáznak mint papírhajók
s képét lassan
kioltják

III.

Most is ott van
ahol régen
int felém
mint egykoron –
De a padra
kora esti
köd ült már

(Ember Mária fordítása)

Álmaim túlpartján

szemem fázik
álomba szökik szemhéjam
nem készültem fel erre a korra,
erre a korra
csak remélek, csöndesen
és türelmesen
remélem, hogy egyszer
vége lesz e kornak
remélem, hogy egyszer
majd megértenek
csak ne ébredjek fel míg
nem látom álmaim
tulsó partját

A megíratlan lap előtt

Nagy sebességgel húznak el
alólam az évek, a tavaszok és a nyarak
egyre az ismeretlent keresve
az örökké igazságot
ha tudnám, hol a vég, a kezdet
megfordítanám a homokórát
a megíratlan lap előtt
tudathasadásos század
küszöbén botlok
legdrágább titkaimat
olvashatatlan betűkkel írok

A líra alig hallhatóan cincog

Pulzusomban akadt az óra
a líra alig hallhatóan cincog
versek foszlányai hullanak
akár a szakadó hó
a szavak alján hazugság zörög
a nyitott szem előtt
köddé foszlik a látvány
rothad a vers
a papírok tartományán
tört ritmus alatt
görnyed a szó

Egyengetem az emlékek útját

itt állok tegnap és holnap között
egyengetem az emlékek útját
szemembe gyűjtöm a távoli csillag
remegő sugarát
újra és újra
hazaálmodom magam
szüleim és testvéreim
nevét suttogom
végtelen utak
kacsaringóznak velem
mielőtt végkép
eltűnök a
lakatlan időben

Bizonytalanság

Újabbban minden átrendeződik
az emlékezet is kezd furcsán
szelektálni
szavak szótagokká hullottak szét
ismétlődnek a miértek
s megváltozik az érték
Mit tehet a költő
egy kiszámíthatatlan
ezredévnél lelegején,
hisz végét járja minden,
amiért érdemes volt verset írni !

Téli este

A hold hideg fényben ragyog
lúdbőrzik medrében a folyó
az égbolt holt magányba dermedt
acél szikrázik a hópolyheken

A lombokat rongyosra rázza a szél
saját jegén csúszik el a tél
a tájakon kegyetlen köd ül
szobámban az este lassan szétterül

Pikkelyes didergések

üresség ébreszt
könny csöpög az olvadt jégről,
csendesen perog
a tél a tájat
fagybilincsbe zárja
szívemben
vastagodik a zúzmara
jégtáblák
táncolnak a folyón
szél bolygatja
a fák lombjait
pikkelyes didergések
metszik ligetek
fagyos fényét

Csönd és szó

beszélgetéseink a csöndön
át vezetnek a hallgatásig
szívverésünk titkos beszéd
a tudat álmat vasal szemünkre
arcunkon kutatjuk a lélek
domborzatát
életünk egymásba némult

Álmodozás

van úgy az ember,
hogy álmodozni vágyik,
mégsem jut messzebb:
csak a valóságig

Számban két nyelv feszül egymásnak a szóért

Némán állok az álmos csöndben
Az idő elvérzik a lassú szívverésben

Fonnyad az emlék, elhullanak a virágok
Fáradt vagyok, a hitem is rég elhagyott

Szorong a lélek a test kényszerzubonyában
A könnyek elöntik a látomásokat

Hányódom mint száradó, barnuló levél
Számban két nyelv feszül egymásnak a szóért

Magyarországi német néprajzi kötetek

A Magyar Néprajzi Társaság és az ELTE BTK Germanisztikai Intézet közös kiadványa, a *Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen* legújabb, 2016. és 2017. évi köteteit is kezükbe vehetik már az olvasók. Az 1975-ben útjára indított sorozat teljességre törekszik: a magyarországi németek – egykori megnevezéssel a svábság – hagyományait, népi kultúráját és népszokásait mutatja be. Tanulmányait etnográfusok, germanisták, történészek jegyezik. Szerkesztője Manherz Károly, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Germanisztikai Intézetének professzora.

A sorozat 31. számot viselő, 2016-os kötetében két tanulmány is foglalkozik a magyarországi németek étkezési szokásaival. A *magyarországi németek konyhai kultúrájáról* Wild Katalin, a Pécsi Tudományegyetem Német Nyelvészeti Tanszékének professor emeritája írt, a *Táplálkozási szokások Vértesacsán* című munkát pedig Nagy Ibolya történész-germanista jegyzi. A magyarországi németek, a paraszti kultúra átörökítőiként a XVIII. századi betelepítések során magukkal hozták étkezési szokásaikat, de természetesen idomultak a befogadó ország hagyományaihoz. A szerző a *Schwäbische Türkei* bácskai német településterületet vizsgálta, mivel ott megérkezésüktől folyamatosan, egy tömbben élt – persze más nemzetiségekkel kölcsönhatásban – a németiség. Ennek a kulturális kölcsönhatásnak eredményeképpen a hazai svábság étkezési kultúrája átalakult, a hagyományokat ugyan még őrzi, de a német konyha tájnyelvi szókincse (a szerző részletesen elemzi az ételek névének etimológiáját is) kihalóban van.¹

Nagy Ibolya kutatása² a Fejér megyei Vértesacsá község történetére, étkezési szokásaira irányult. A falu lakosságával készített interjúk alapján rendkívül részletgazdag, az ételek leírásával, összetevőivel is megismertető, képekkel illusztrált tanulmány született. Az acsai paraszti kultúrára jellemző hagyományokat a táplálkozási szokásokon keresztül a maga teljességében mutatja be, feltárva a falu sajátosságait is.

Eperjessy Ernő tanár, néprajzkutató, nyugállományú főtanácsos, a Magyarországi nemzetiségek néprajza köteteinek korábbi sorozatszerkesztője *Újabb adatok a németlukafai üveghuta történetéhez* címet viselő munkájában³ a zselicségi falu katolikus német üveggéző ipari munkásainak tevékenységét, az üveggéző mesterességét mutatja be. A 2012-es kötetében publikált tanulmány folytatása a XVIII. századi kezdetektől napjainkig vezeti el olvasóit, amikor már az egykori lukafai üvegyár és település területét benőtte az erdő.

Simon Andrea Kisdorog község házassági és a házasságkötést megelőző hagyományait, népi szokásait vette górcső alá⁴. Különösen a kelengye, a stafírung összeállításának eszközeire, annak folyamataira összpontosított, megjelenítve a falusi közösségekben jelentkező, a kelengye összeállításakor szembeálló vagyoni különbségeket is. A kisdorogi német nyelvjárást is vizsgálta.

Katona Eszter Rita az emlékezetkultúra⁵ kérdéskörét járja körül, az oral history, azaz a megélt, elbeszélte történelem lehetőségeire hívja fel a figyelmet. Az Egyesült Államokból az 1960-as években indult kutatási irányzat⁶ lehetőséget ad arra, hogy a múlt olyan fontos eseményeit ismerhessünk meg általa, amelyekről nincsenek források, vagy amik vannak hiányosak. Az oral history módszertanával készült interjúk az egyéni sorsok, a mikrotörténeti keretek bemutatása mellett, a meglévő szakirodalmi, levéltári tételekkel kiegészítve, a magyarországi németek esetében elsődleges forrása lehet például a kitelepítés történetének. Katona egy, a német lakosság betelepülésének évfordulójára emlékeztető – a sváb közösség identitásának megerősítését is szolgáló – 2009-es pilisszentiváni falusi ünnepséget bemutatva⁷ vizsgálja a kérdést.

A 2017-es, 32. számú kötet két tanulmánya is foglalkozik a magyarországi németek népviseletével. Wilhelm-Tárnoky Ildikó a bólyi paraszti női népi ruházatot veti össze a helyi iparosok öltözeteivel⁸, s képekkel illusztrálva bemutatja, a két csoport közötti, a viseletben is megjelent versengést.

Gulyás Mária Cecília az eddig még feldolgozatlan táti népviseletet a község lakóival készített interjúkkal is alátámasztva mutatja be. Tanulmányát⁹ szintén gazdag képanyag egészíti ki.

Rendkívül előremutató kutatással jelentkezik a kötetben Fuchs Szandra Titanilla, amikor a gyakran tabunak számító halotti kultúráról, temetkezési szokásokról és a gyásszal, annak folyamatával kapcsolatos népszokásokról ír.¹⁰ Tanulmányában hangsúlyos szerepet kapott a német nyelvű sírfeliratok bemutatása és elemzése, melyekhez Mátyás és Zsám-bék községekben gyűjtött adatokat. E munkájában Németországba kitelepített és itthoni interjúalanyok is segítettek. A forráskiadás jelentősége páratlan.

Muka Viktória tanulmánya¹¹ újabb előrelépés a XVII-XVIII. századi, német nyelven íródott *Mosonszentjánosi Kódex* kutatásában, s kapcsolódik Manherz Károly korábbi elemzéseire, melyek a kódex képeit vizsgálták,¹² illetve később a szövegek transzkripcióját (átírásait – *a szerk.*) közölte.¹³ A ta-

nulmány a Sankt-Johanner Kodex (a Mosonszentjánosi Kódex) más kódexek szövegeivel való összehasonlítását végzi el, kitérve a nyelvjárási alakokra.

Diószegi Antal György a szepességi *Spillenbergs család* sorsát mutatja be¹⁴ rendkívüli alapossággal. Az ő történetük, sorsuk elbeszélésén keresztül jól nyomon követhető, hogy a XX. század vérvivataros éveineként sodorták el a szepességi németiséget.

A magyarországi németek néprajza két legújabb kötetében megjelent tanulmányok is bizonyítják, hogy a néprajzi gyűjtőmunkának nagy jelentősége van bármelyik magyarországi nemzetiség körében, mert a maga nemében páratlan és pótolhatatlan az a kulturális kincs, aminek a magyarországi nemzetiségek birtokában vannak. Ennek megmentése és mindenki számára elérhetővé tétele a mi feladatunk, etnográfusoké, történészeké, a téma iránt fogékony kutatóké, különösen akkor, ha a ma még élő tanúk emlékeivel egészíthetjük ki tudományos kutatásainkat.

Bús Péter János

Jegyzetek:

¹ WILD, Katharina: Die Küchenkultur der Ungarndeutschen. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 31. (2016) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2016]. p. 9-17.

² NAGY, Ibolya: Volksnahrung in Atscha/Vértésacsca. Eine Bestandsaufnahme. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 31. (2016) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2016]. p. 152-220.

³ Ernő, Eperjessy: Neuere Ausgaben zur Geschichte der Glashütte und des Hartkeramikenbetriebs in Deutschlukeva/Németlukafa. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 31. (2016) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2016]. p. 18-26.

⁴ SIMON, Andrea: Die Ausstaffierung eines deutschen Mädchens in Kleindorog/Kisdorog. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 31. (2016) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2016]. p. 29-75.

⁵ A témához ld. NORA, Pierre: Emlékezet és történelem között. Válogatott tanulmányok. /K. HORVÁTH Zsolt (szerk.) – HAAS Lídia (ford.)/ Napvilág, Budapest, 2010.

⁶ Az oral historyról ld. CHARLTON, Thomas L.–MYERS, Lois E.–SHARPLESS, Rebecca (edd.): Handbook of Oral History, Baylor University, cop. 2006. Altamira Press, Lanham, New York, 2008.

⁷ KATONA, Rita Eszter: Empirische Untersuchungen zur Erinnerungskultur bei den Deutschen in Sanktiwan bei Ofen/Pilisszentiván. Die erlebte Identität. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 31. (2016) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2016]. p. 76-151.

⁸ WILHELM-TÁRNOKY, Ildikó: Die Frauentracht der Bauern und der Handwerken in Bohl/Bóly. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 32. (2017) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2017]. p. 174-199.

⁹ GULYÁS, Mária Cecília: Die Ungarndeutsche Volkstracht von Taath/Tát. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 32. (2017) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2017]. p. 200-253.

¹⁰ FUCHS, Szandra Titanilla: Der Tod, das Begräbnis und die Friedhofskultur bei den Deutschen in Schambek/Zsámbék und Maan/Mány, mit besonderem Hinblick auf die deutschen Grabinschriften. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 32. (2017) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2017]. p. 46-173.

¹¹ MUKA, Viktória: Vergleichende Untersuchung des Sankt-Johanner Kodex. . In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 32. (2017) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2017]. p. 9-45.

¹² MANHERZ, Karl: Der Sankt-Johanner Kodex. A mosonszentjánosi könyv. Pytheas, Budapest, 1991.

¹³ MANHERZ, Karl: Der Sankt-Johanner Kodex. Bd. 1-2. Pytheas, Budapest, 2011.

¹⁴ DIÓSZEGI, Antal György: Eine bewegende Familiengeschichte im 20. Jahrhundert (Die Spillenbergs-Familie aus der Zips). In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 32. (2017) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2017]. p. 254-275.

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu

Anna • Változatok székelly asszonysorsra

Ezzel a címmel vendégeskedett Budapesten a székellyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum rendhagyó vándortárlata, amely a Magyar Nemzeti Múzeum alagsorában április 29-ig tekinthető meg. Ha csak kizárólag a kiállított tárgy-együttest szemlélnénk, önmagában már az is megfelelne egy tisztességes helytörténeti gyűjtemény hagyományos néprajzi bemutatójának, ám az ötletgazdák megtoldták mindezt a modern technika megannyi vívmányával! Így a képzelet szülte címszereplő – Anna – hangja egy ingyenesen letölthető mobiltelefonos alkalmazás révén elkíséri az érdeklődőket, sőt e célra készülék is kölcsönözhető a tájékoztató pultnál. Anna helyénvaló megszólaltatásában, izes tájnyelvi utóhatásokat is sejtető példás kiejtéssel és szófűzéssel *Bocskor Báborka*, a Magashegyi Underground népszerű énekesnője működött közre. A történetbeli megesett falusi leánynak mindenekelőtt el kell döntenie, hogy megtartja-e nem kívánt terhességét vagy sem. Ezt követően mindkét választása szerint végig követhetjük kisemberi sorsának alakulását a huszadik század történelmi viharaiiban. Városba került cselédként

Botra támaszkodó öregasszony keresztzemes hímzésű laskaszűróvel
(Fotó: MNM)

Bocskor Báborka énekesnő, Anna monológjának előadója (Fotó: MNM)

egy polgári zsidó családnál a holokauszt idején, vagy tehetős gazdasszonyként, majd a viláégés után üldözött kuláknéként, netán szocialista munkaversenyben robotoló gyári varrónőként, illetve elvakult pártaktivistaként, végül bigott vallásosságba menekülő magányos nyugdíjasként. Az összképet diavetítések, régi tévéműsorok szüntelen folyama, és időszerű, hely-jellemző videóbejársások teszik teljesebbé.

A parányi cselédszobában (vagy inkább ajtó nélküli benyílóban) csak egy gyermekméretű ágy fér el, mellette varróasztalkával, hogy az alkalmazott a szabad idejét is hasznosan töltsse. A vasállványon mosdótál vizes kancsóval, fölötté „Tisztaság Fél egészség” (így!) feliratú hímzett törülközővel. Annál tágasabb az ebédlő! Hengerelt mintás falain ismeretlen kismesterek tájaival és csendeleivel. Üveg, porcelán és ezüst étkezőgarnitúrákkal rakott márványlapos tálalószekrény és zsúrkocsi áll a gépi perzsaszőnyegen, az ebédlőasztal damasztabrosszal van terítve. Váratlanul erre vetítik egyre ismételve a jelenetet, amint egy láthatatlan személy gondos keze

Cselédszoba sarka vetett ágygal és varróasztalkával (Fotó: MNM)

előbb megterít arany szegélyű tányérokkal és ezüst „eszécájggal”, aztán sorra kimeri az aranyló húsleves daragaluskával és zöldséggel a családtagoknak. A végtelenített újramérés pedig már-már rituálissá avatja a mindennapi ceremóniát. A porcelán dísz tárgyakkal és egyéb csecsebecsékkal meg emlékekkel zsúfolt vitrinben álló arasznyi menóra még csak sejteti a tulajdonosok vallását, de az előszoba fogasán, az egyik kabáton a sárga Dávid-csillag kétségtelenné teszi a zsidó származást. Az útra kész bőröndök pedig találgatásra adnak alkalmat, hogy a lakók hivatalos kíváncsiorlásra, esetleg alkalmi menekülésre készülnek a biztos halált jelentő koncentrációs tábor elöl, vagy az elkerülhetetlen gettóba szállítást várják megadás-sal. A régimódi rádió mellett fellapozható az „Új Kelet – zsidó napilap” 1940. február 12-ei megsárgult példánya, az előfizetett kézbesítéshez szükséges eredeti román postabélyeggel ellátva...

A II. világháborút átugorva, közvetlenül az ötvenes évekbe röpit a sivár falragasz, „A Magyar Autonóm Tartomány mezőgazdaságának fejlődése a

népi hatalom éveiben – 1945-1955” címmel, korabeli fekete-fehér amatőr fotókkal, mellettük száraz statisztikai adatokkal. A hatvanas évek derekáról korabeli pártiroda falán Gheorghe *Gheorghiu-Dej* portréja, az ország akkori címerével illetve a PCR (Partidul Comunist Român vagyis a Román Kommunista Párt) búzakoszorúba foglalt sarlós-kalapácsos emblémájával, vörös mezőben. Az asztalon régimódi Standard-írógép, ütött-kopott villanycsengős fekete bakelit telefon, mellette „Az agitátor zsebkönyve” brosúra, címdalán „Éljen a Román Népköztársaság kikiáltásának XV. évfordulója 1947-1962!” jelmondat-tal. Aztán már a „Románia Szocialista Köztársaság” korába érünk, melyet egyebek mellett a *Ceaușescu* házaspár fémbe öntött, domborított arcmása, a gyárakból és földekről sugárzott hurráoptimista termelési tévéhíradók tesznek testközelivé. Meg persze az egy egész falat betöltő, életnagyságú óriásfotó, melyen a teljesen elfásult emberek véget nem érő sora áll a piaci stand előtt egy fejadag fonnyadt zöldpaprikáért...

A „néprajzi körítés” egyrészt a hagyományos szegényparaszti munkamódszerek kézzel készült, amúgy igénytelen, kezdetleges, de manapság festői-nek tűnő kellékeit sorakoztatja fel, a favillától, gereblyétől, lapáttól és cséphadarótól a kendertilolóig. Az igavonó állatok díszesen faragott jármától a fatörzsből kivájt teknőkön át a termény tárolására alkalmas szuszékokig, fedeles ládákig, kenderből szőtt, színes csíkos zsákokig. Ezek ellentételezéseként a szövetségi társulások akkori munkagépei, szekerei is megjelennek.

Polgári ebédlő, damasztabroszra vetített terítéssel (Fotó: MNM)

A parasztcsalád otthoni életének fő színtere a konyha, petróleumlámpa-világítással és csíkos rongyszőnyeggel a padlón. A pingált tálason virágos cseréptányérok, akárcsak a háziszóttos lenvászon terítón, ám itt a láthatatlan nőszemély vetített keze húsmentes „egyáléltelt” merít burgonyával (ahogy arrafelé mondják, pityókával), amely a kukoricacsutkával fűtött sparhelten főtt. A másik szögletben kopott zománcú bádoglevél, sámlí. A falon durva kendertörülköző függ a szögön, a kézitükör és hímzett fésűtok mellett. A fehérre meszelt falon hagymakoszorúk és szárított fűszernövény kötegek lógnak, az ünneplő ruha részei pedig a mestergerendához erősített farúdon sorakoznak a kisámfázott bőrcsizmával együtt. A sarokban faragott feszület és kézzel ácsolt térdeplő, mint a hagyományos népi vallásosság jelképei... Végül egy újabb óriásfotón egy népes parasztcsalád több nemzedékének apraja-nagyja ül a deszkerítés előtti kispadon. Néznek szembe, ahogy egykor a fényképezőgéppel, most a látogatóval, mintegy köszönetet mondva a sorsuk iránt tanúsított érdeklődésért, ezen a szokatlan – részben valóságos, részben audio-virtuális – kiállításon.

W. I.

Deszka magtár gabonás zsákokkal és az udvarhelyi medence panorámaképe

(Fotó: MNM)

Az Ingyesmester sikersorozata

„A könyvet a konyhából hoztam be, a szakácsnőnkől, aki azt állítja (mert a férjének volt egy kis földje Zala vármegyében), hogy a könyv többet ér hat hold földnél... Az élet (mert a feleségem nem győz csodálkozni, milyen gyakorlati tanácsokat tud adni ez a könyv a mindennapi élet és élés szempontjából is) valóban harmonikusan összefonódik itt a kultúrával. Nagy kiadónk ritkán bocsátanak piacra oly igaz és irodalmi művet, mint ez a szakácskönyv...” – írta Babits Mihály *Könyvről könyvre* című szemlésző rovatában, a nagy tekintélyű folyóirat, a *Nyugat* 1933. február 16-i számában. A költő később így dedikálta a szerző számára egyik kötetét: „Magyar Eleknek régi híve Babits Mihály”.

Magyar Elek (1875-1947) postamesteri családban látta meg a napvilágot a pesti belvárosban, az Újvilág (ma Semmelweis) utcában. Visszaemlékezéseiből kiderül, hogy az emeleti lakáshoz tágas pince is tartozott, amely nyáron hűs, télen pedig mérsékelt hőmérsékletű volt. Itt tárolták a népes família teljes évi élelmiszertartalékait az egész nyáron át tartó befőzések és a savanyítandó káposzta hordóba taposása után. Utóbbihoz javarészt anyjának zalai rokonsága küldözte az alapanyagot, a többit pedig a Duna-parti piacon szerezték be. Az öt gyerek közül a legkisebbik szívesen kuktáskodott a konyhában, nem is sejtve, hogy később az itt elsajátított ismeretek szereznek majd számára hírnevet. Az első fővárosi, esti politikai napilap, a Magyarország fe-

lelős szerkesztőjeként ugyanis a reggeli társalóban, a *Pesti Napló*ban 1928. január 29-étől Ingyesmester álnéven indított rovatot „Fejezetek az ingyestörténetéből” címmel. Itt megjelent írásai az első perctől kezdve nagy sikert arattak úgy a szakmai berkekben, mint az olvasók körében. Az egész oldalas összeállítások elején művelődéstörténeti eszmefuttatást közölt valamilyen általános témáról (például a levesekről, sajtokról, teaféleségekről vagy a tartósításról), aztán heti étrendjavaslata majd a menüsor részletes receptjei következtek, amiket olvasói levelekkel, s ezekre adott válaszokkal zárt le. Amikor 1930-ban, a lap jubileumi évkönyvében megjelent a fényképe is, a szerző rejtélye lelepleződött. Később az *Athenaeum Almanach*ban valamint

Az Est Hármaskönyvében is közölt gasztronómiai írásokat. 1940 szeptemberétől rovata *Zilahy Lajos* új lapjában, a Hídban folytatódott, de ez 1944 szeptemberétől nem jelent meg többé. A második világhétség után, 1945 szeptemberétől 1946 októberéig a Képes Figyelő közölte az *Ínyesmester*-írásokat, de aztán a rovatát megszüntették, őt pedig politikai múltja miatt 1947. április végén elbocsátották. Csak három héttel élte túl e döntést.

Külön karriert futott be „*Az Ínyesmester szakácskönyve*”, amelyet legelőször 1932-ben az Athenaeum Nyomda adott ki, 2200 receptet összeválogatva. Erről, a szerinte „vaskos, bibliaszzerű” könyvről írta Babits bevezetesként idézett, dicsérő sorait, amelyhez hozzáfűzte még, hogy az ő megítélésében „informatív, sőt, lexikális célú adatok gyűjteménye, s mégis sokkal több jogon sorolható az irodalomhoz, noha bizonyára kevesebb embernek jut eszébe, hogy oda sorolja”. A lelkes fogadtatáson felbuzdulva következett 1935-ben ugyanennél a kiadónál a folytatás, ezúttal „*Az Ínyesmester 1000 új receptje*” címen. Egyhamar teret hódított a határokon túl is, ahol négy idegen nyelven kalózkidásai láttak napvilágot, például New Yorkban vagy Buenos Airesben. A Corvina gondozásában „*Kochbuch für Feinschmecker*” (Szakácskönyv ínycseknek) címmel megjelent német fordítása 1964-ben Frankfurt am Main Nemzetközi Konyhaművészeti és Szakirodalmi Kiállításán ezüstérmet nyert, míg ugyanők az akkori NDK

olvasótáborának a könyv „*Ungarische Küche für Jedermann*” (Magyar konyha mindenkinek) című változatát szánták. (Ungarische Küche aus erster Hand címmel is ismert német fordítása, de Kuchařská kniha labužník címmel csehül, Kulinarnoje iskustvo i vengerskaja kuhnjaként oroszul, The gourmet's cook book. Hungarian cuisine címlappal angolul szintén többször kiadták – a szerk.)

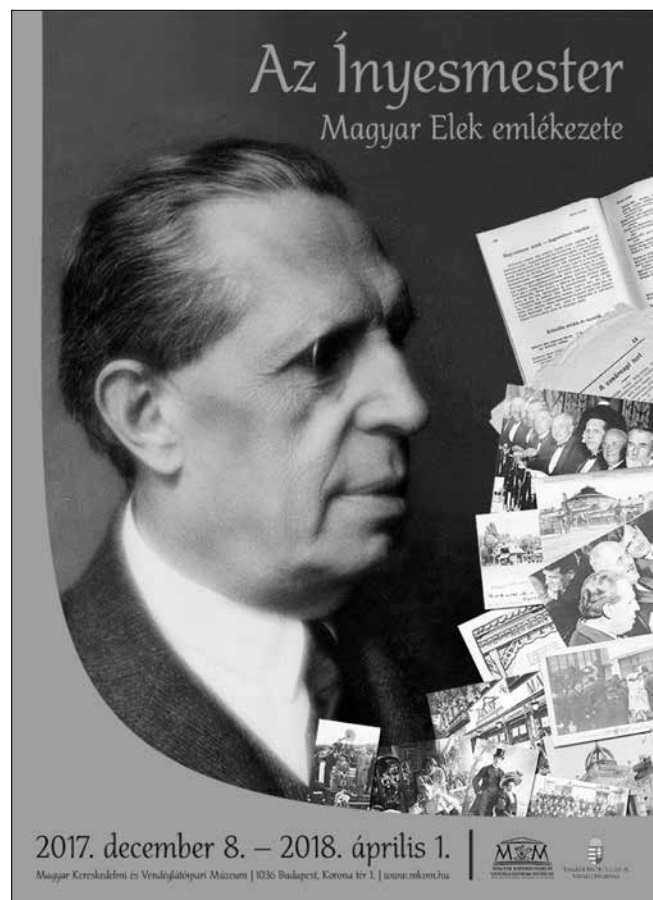
A hetvenes években a szerző kisebbik fia, a sajtós Magyar Pál és szintén szakmabeli menyee, *Siklós Olga*, külön kötetet szerkesztett a tartósításokról szóló írásoknak. Könyvük, „*Az Ínyesmester éléskamrája*”, rövid időn belül (1974-ben és 1978-ban) két kiadást is megért. Hozzávetőleges becslések szerint eddig az eredeti, bővített vagy kurtított változatok és válogatások félszáznál több megjelenésre tehetők. Ezek példányszáma pedig 85 év alatt túlhaladhatta az egymilliót, ami a magyar szakácskönyv-irodalom abszolút rekordja.

E kötetek eredeti példányaiból, valamint közösségi s családi archívumból származó korabeli dokumentumokból, fényképekből, használati tárgyakból, ruhadarabokból, bútorokból és festményekből összeállított kiállítás látható jelenleg Óbudán. Az anyag java részét a főszereplő unokája, *Magyar Bálint* szociológus, politikus, volt oktatási miniszter kölcsönözte. Többek között a család patinás ünnepi étkezésének mutatós példányait, díszkrét virágfüzerek kék mintasoraival díszített fehér porcelánokat, a koronás monogramokkal vésett ezüstneműt juttatta el az emléktárlatra. A fényképek tanúsága szerint Magyar Elek sikerei csúcán a honi konyhaművészet olyan személyiségei mellett ült és kóstolt a bírálóbizottságban, mint például *Gundel Károly* étteremtulajdonos. A Budapesti Szállodások és Vendéglősök Ipartestülete farsangi disznótoros vacsoraestjének záró „*Erdélyi tora*” adott erre alkalmat. Az esemény 1934. február 12-én volt a Metropol Szállóban, ahol az étek sor önmagáért beszélt: „*Tüdőretea leves, erdélyi töltött káposzta, véres és májas hurka, sült kolbász, flekken paprikamártással, zsíros pityókával és káposzta cikával, vargabéles*”. Mai szemmel olvasva, ember legyen a talpán, aki mindezt végig tudta enni...

Pedig a kézzel festett menü és szavazólap hátoldalán a reklámversike szerint ez mindenkinek sikerült: „*Ha száraz, tikkadt a torok / Enyhülést adnak a borok / S ha este lázad a gyomor / Kibékülést kínál a tor... / Az éhség rossz, égő pokol / Mennyország hát a Metropol / Ma kóstold meg tüzes borát / S pompás verseny disznótorát / Ínyenc öröm minden falat / A tálakban misem marad / Mulass komám, s mondd mindenhol / A legjobb volt a Metropol!*”

Az *Ínyesmester – Magyar Elek emlékezete* című kiállítás a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban (Budapest III. ker. Korona tér 1.) látható.

Wagner István

Az *Ínyesmester* a kiállítás plakátján (Fotó: MKVM)

Ünnepi sütemények – hétköznapokra

Bollos eulalia (spanyol)

Hozzávalók: 20 dkg finomliszt, 20 dkg vaj, 20 dkg őrölt mandula, 20 dkg porcukor, 60 db lehéjazott (fehér) mandula, 5 tojás sárgája, 1 zacskó vaníliás cukor, fél kávéskanálnyi fahéj, 1 csipet só, baracklekvár.

A lisztet, vajat, őrölt mandulát, tojássárgáját, a por- és vaníliás cukrot, sót és őrölt fahéjat lágy tésztává gyúrjuk, majd egy órára hűvös helyre tesszük. Ezután 2 centiméter vastagságú lappá gyúrjuk, feltekerjük és egyforma, kb. 1,5-2 centiméteres szeletekre vágjuk. Ezeket kis távolságra egymástól, egy sütőpapírral bélelt tepsibe tesszük. Mindegyikre teszünk néhány egész (fehér) mandulát, majd 130-150 °C-ra előmelegített sütőben kb. 25 percig sütjük. Amikor kivesszük, azon melegében, még a tepsiben finoman megkenjük a baracklekvárral, s abban hagyjuk teljesen kihűlni is. Csak azután szedjük tányérra, vagy tesszük jól zárható süteményes dobozba.

Świąteczny piernik bakaliowy (lengyel)

Hozzávalók: 75 dkg búzaliszt, 35 dkg méz, 25 dkg barna cukor, 3 dl Porter (vagy barna) sör, 15 dkg vaj, 10 dkg durvára darált, vagy apróra vágott dió, 10 dkg mandulaforgács, 10 dkg felaprított mogoró, 10 dkg mazsola, 10 dkg kandírozott narancshéj, 2 evőkanálnyi (őrölt fahéjat, gyömbért, szegfűszeget, kardamomot, szerecsendiót, szegfűborsot, borsot és ánizst tartalmazó) mézeskalács fűszerkeverék, 2 citrom lereszelt héja, 5 g porcukor, 2 evőkanálnyi szóda-bikarbóna, 6 tojás, csipet só.

180 fokra előmelegített sütőben néhány perc alatt kissé megpörköljük az összekevert mogorót, diót és mandulát. Ezután megszórjuk két evőkanál liszttel, s így hagyjuk hűlni. Kb. negyedórára langyos tejbe áztatjuk a kandírozott narancshéjat. A mazsolát forrásból levett vízben áztatjuk, s ha felpuhult, leszűrjük. Egy nagy tálban összekeverjük a diófélékkel, hozzáadjuk a szóda-bikarbónát, sót és a fűszerkeveréket. Feltörjük a tojásokat. A fehérjéket félretesszük, a sárgáját a porcukorral és a szoba-hőmérsékletű vajjal kikeverjük, majd hozzáadjuk a barna cukrot, a sört és a mézet is. Amikor már egyneművé tettük, a lisztet és részletekben belegyúrjuk az eddig másik tálban pihentetett fűszeres-pörkölt olajos magvas, mazsolás keveréket, a narancshéjat (az áztatására használt tejjel együtt), valamint a lereszelt citromhéjat. A tojásfehérjéket habbá verjük és óvatosan összekeverjük a tésztával. Sütőpapírral kibélelt hasáb alakú, vagy özgerinc formá(k)ba adagoljuk, és 60-70 percig sütjük. A sikeres tűpróba

után kivesszük, de tíz percig még a formában hagyjuk, majd kifordítjuk. Teljes kihűlése után olvasztott csokoládéval vonhatjuk be, vagy porcukorral hintve tálaljuk.

Certosino (olasz)

Hozzávalók: 40 dkg liszt, 35 dkg reszelt alma, 20 dkg porcukor, 18 dkg lereszelt étcsokoládé, 15 dkg mazsola, 15 dkg méz, 15 dkg aszalt gyümölcs különféle, 10 dkg fenyőmag, 13 dkg vegyes kandírozott citrom és/vagy narancshéj, 1 csomag ostya-tortalap, 10 dkg lehéjazott (fehér), durvára vágott mandula, 6 dkg vaj, 1,5 dl édes vörösbor, meggybor, vagy cherry, 4 evőkanálnyi kajszibarackdzsem, 2 ek. fahéjpor, 1 ek. sütőpor, 1 ek. édesköménymag, 10-12 db lehéjazott mandulaszem.

Előző este, vagy még korábban tegyük a mazsolát, a fahéjat és az édeskömény mozsárban előzőleg apróra zúzott magját a vörösborba. A lisztet és az összes hozzávalót egy nagy tálba tesszük, a bort átszűrjük (a fűszermaradványok nem kellene, de a bortól megduzzadt mazsolákat hozzáadjuk). Addig keverjük-gyúrjuk a hozzávalókat, amíg egységes tésztát kapunk. Helyezzük a tésztát egy kivajazott 22-25 cm oldalmagasságú tepsibe, melynek alját előbb az ostyalapokkal borítottuk, de csak egy rétegben. A tésztát fedjük le egy pamut konyharuhával és hagyjuk állni legalább három napig. Borítsuk be a tetejét az aszalt gyümölcsökkel és a félretett mandulaszemekkel. 180 fokra előmelegített sütőben süssük 40-50 percig. Utána, amíg még meleg, kenjük meg a tetejét a maradék mézzel, hogy a tészta még beszívja. Amikor a Certosino teljesen kihűlt, borítsuk be alumíniumfóliával, így sokáig eltartható, és szépen szeletelhető.

Dominosteine (német, osztrák)

Hozzávalók: 60 dkg tortabevonó étcsokoládé, 40 dkg gyümölcsdzsem (esetleg narancslekvár), 20 dkg marcipánmassza, 30 dkg finomliszt, 25 dkg méz, 10 dkg porcukor, 7 dkg vaj, 6 dkg barna cukor, 2 tojás, 1 citrom reszelt héja, 3 ek. rum, 2-3 ek. tej, 2 ek. kakaópor, 3 csapott teáskanálnyi sütőpor, 1 tk. mézeskalácsfűszer, 1 csipet só.

Egy kis lábasban össze melegítjük a mézet, a barna cukrot és a vajat. Nem kell felforralni, csak kevergetve addig melegíteni, míg a cukor és a vaj elolvad benne és egynemű lesz. Miután kissé lehűlt, átöntjük egy nagy keverőtálba és hozzáadjuk a tojásokat. Robotgéppel habosra keverjük, miközben apránként hozzáadjuk a kakaót, citromhéjat, sót, mézeskalács-

fűszert és a sütőporral elkevert, előzőleg átszitált lisztet is. Az így elkészített tésztát kivajazott, kiliszteztet téglalap alakú 21x29 cm-es tepsibe öntjük, egyenletesen elsimítjuk és előmelegített sütőben 180 fokon 20-25 perc alatt megsütjük. A kisült tésztaalapot még melegen hosszában félbevágjuk. A dzsemet egy kis lábasban felmelegítjük, hogy kenhető legyen. Az egyik tésztaréteg vágott felét megkenjük vele. A marcipánmasszát kézzel összegyúrjuk a porcukorral és a rummal és két réteg folpack között a tésztaalappal azonos méretűre nyújtjuk. A dzsemmel ráhelyezzük a marcipánt, óvatosan lenyomkodjuk, majd megkenjük egy újabb réteg dzsemmel és ráhelyezzük a másik tésztaalapot. Lenyomkodjuk, és az esetlegesen túllógó marcipánt, lecsurgó dzsemet eltávolítjuk az oldaláról. Fóliába csomagolva hűvös helyen egy napig pihentetjük. A tortabevonót vízfürdő felett, kis tejet hozzáadva felolvasztjuk, elkeverjük, és a szabályos kockákra vágott süteményeket fogpiszkálóra szúrva belemártjuk, hogy minden oldalán megtapadjon. Ezután egymástól kellő távolságra helyezve hagyjuk a csokoládéreteget rádermedni.

Melomakarona (görög)

Hozzávalók: 6-8 csésze liszt, 3 csésze barna cukor, 2 csésze víz, 2 csésze méz, 1 csésze olívaolaj, fél csésze vaj, 2 teáskanálnyi narancslé 2 tk. sütőpor, 1 tk. szódaikarbonsó, 1 narancs lereszelt héja, 1 kupica konyak, 1 marék durvára darált dió, 1 kisebb rúd és 1 csapott mokkáskanálnyi őrölt fahéj.

Az olajat, az olvasztott vajat, a narancs levét és lereszelt héját elkeverjük egy csésze cukorral és a konyakkal. Ezután a lisztet, a sütőport és a szódaikarbonsót is összekeverjük, majd a vajas-olajos léhez adagolva alaposan összegyúrjuk. Az így elkészült tésztából kis tojásdad alakú gombóckákat gyúrunk, s ezeket kissé ellapítjuk, majd sütőpapírral kibélelt tepsibe helyezük. Sütés előtt villával barázdát húzunk a tetejükre. 180 fokra előmelegített sütőben nagyjából fél óráig (amíg aranybarnák lesznek) sütjük. Felforraljuk a vizet, belekeverjük a maradék két csésze barna cukrot és a mézet. Forrástól öt percig főzzük, a tetejéről folyamatosan lemerve a fehér habot. Közben a fahéjat is beletesszük. Amint kissé kihűlt, a meleg szirupot a kisült süteményre locsoljuk és gazdagon megszórjuk a durvára darált dióval s fahéjport is hintünk rá.

Konyaktorta (francia)

Hozzávalók: 26 dkg vaj, 24 dkg cukor, 24 dkg rizsliszt, 20 dkg málnalekvár, 2,5 dl tejszín, 4 tojás + 5 tojás sárgája, 6 evőkanálnyi konyak, 2 ek. meggylikőr, 1/2 citrom lereszelt héja.

A vajat, négy teljes tojást és három sárgáját, a lisztet, cukrot összegyúrjuk, fokozatosan beleadva négy kanál konyakot, a meggylikőrt és a reszelt cit-

romhéjat. A tésztát tortaformába töltjük, és közepes lángon, közepes hőfokon kisütjük. Egy nap pihentetés után két lapra vágjuk, s a málnalekvárral összetapasztjuk. A tetejét a habbá vert tejszínből, két tojás sárgájából, két kanál konyakból és ízlés szerint porcukorból kikevert krémmel kenjük meg.

Tulband (holland)

Hozzávalók: 25 dkg vaj, 20 dkg liszt, 20 dkg cukor, 4 tojás, 2 tasak vaníliás cukor, 1 tasak sütőpor, 1 citrom lereszelt héja, és egy fél citrom leve, 3 evőkanál rumba áztatott mazsola, 2 kanál aszalt ribizli (vagy más aszalt gyümölcs), fél lehéjazott alma és körte felkockázva, ½ dl tej, egy mokkáskanálnyi só, porcukor.

A vajat, cukrot és vaníliás cukrot krémesre keverjük. Egyesével hozzáadjuk a tojásokat, majd folyamatos keverés közben a sót, a citrom lereszelt héját és levét. Ezt követően a liszttel és a sütőporral is összegyúrjuk. Legvégül óvatosan a tésztába keverjük a mazsolát és gyümölcsöket is. Vajjal kikent kuglóf formába tesszük, s 170 fokra előmelegített sütőben közepes lángon kb. 65-70 percig sütjük. (Túpróbbal ellenőrizzük. Ha már nem tapad rá semmi, akkor vehető ki a sütőből.) Rövid ideig hűlni hagyjuk, majd a formából kifordítva a tetejét meghintjük porcukorral. Ormának egyik oldalára (mintegy turbánt díszítő gyémántként) fél szilvát, vagy hasonló formára vágott piros almadarabot tapaszttunk.

Rozsgyestvenszkaja bulocskaja (orosz)

Hozzávalók: 25 dkg finomliszt, 10 dkg vaj, 10 dkg porcukor, 2 dl orosz tea, 1 tasak vaníliás cukor, tojásfehérje, 2 csipet őrölt fahéj, 1 csipet só.

A vajat felolvasztjuk, majd hozzáadjuk az igen erőse főzött teát és a többi hozzávalót is. Addig keverjük, amíg a keverőkanálról és a tál faláról is le nem válik a tészta, amit ezután egy egész napon át nedves konyharuhával letakarva pihentetünk. Amikor a huszonnégy óra eltelt, vékonyra nyújtjuk, kiszaggatjuk, villával többször megszurkáljuk, és két részre választjuk. Az egyik felét tojásfehérjével kenjük meg (ezek fényesek lesznek), a másikat cukros vízzel (ezek fénytelenek maradnak). Előmelegített sütőben, kikenetlen sütőlapon gyorsan kisütjük.

Miskolci diós rudacskák

Hozzávalók: 26 dkg cukor, 20 dkg darált dió, 1 tojás + 2 tojás fehérje, 1/2 citrom leve.

A diót, huszonnégy dkg cukorral és egy tojással masszává keverjük, majd kinyújtjuk. Két tojásfehérjét két dkg cukorral és a citromlével összedolgozunk. Rámorzsoljuk a kinyújtott tészta tetejére, amit ezután hasábokra vágunk. E rudacskákat hézagosan, zsírral kikent tepsibe tesszük, és lassan kiszáritjuk. (Régebben karácsonyfadíszként is szívesen használták.)

Inhalt „Barátság”/„Freundschaft”

Jahrgang 25. Heft 2.

In unserer Aprilnummer stellen wir „Ostern der Völker“ betitelt vor, wie weltweit in den einzelnen Ländern Ostern begangen und gefeiert wird. Nach einigen Jahren Pause wurde erneut ein Theaterfestival der Nationalitätenbühnen organisiert, das „Da/Sein“-Festival wurde im Ungarischen Nationaltheater sowie im Theatersaal der ungarländischen Serben präsentiert. 16 Theateraufführungen konnten interessierte Zuschauer auf Ungarisch, Bulgarisch, Griechisch, Kroatisch, Deutsch, Slowakisch und Serbisch mitverfolgen. Die Zeitschrift Barátság schafft den Überblick aller vorgestellten Stücke und behandelt ausführlich das Stück „Balkan-Syndrom“ des bulgarischen Malko Theaters, die gemeinsame Produktion der Nationalitätenbühnen „In der Suppe“ sowie die Vorstellungen des Romaensembles Karaván, der slowakischen Theatergruppe Vertigo und die des Fünfkirchner Kroatischen Theaters. Im Parlament wurden die Zusatzfördersummen für Nationalitätenselbstverwaltungen und Gemeinden, die Träger ihrer Bildungsinstitutionen – Kindergarten und Schulen – sind, bekanntgegeben, darüber können Sie Näheres in unserem Bericht erfahren. Anlässlich des Tages der Dichtung veröffentlichen wir Gedichte von LyrikerInnen der Nationalitäten. Auf unserer Titelseite sind Werke von Ottó Németh, des slowakischen bildenden Künstlers aus Tótkomlós, und der rumänischen Künstlerin aus Gyula, Adél Kiss, zu sehen.

Die nächste Nummer von BARÁTSÁG erscheint am 15. Juni.

Contents “Barátság”/“Friendship”

Vol. 25. No. 2.

In our April issue we write about how Easter is celebrated in different countries from around the world in an article titled Easter of the Nations. After a long hiatus the Nationality Theater Festival JELEN/LÉT was again organized and held in the National Theater and in the theater hall of the Serbs living in Hungary. Visitors could attend 16 theatrical performances in Hungarian, Bulgarian, Greek, Croatian, German, Slovakian and Serbian. Barátság is publishing a selection of all the pieces performed and we write about the premieres of the Bulgarian Malko Teatro Balkan Syndrome, the all-nationality In the Soup, the Roma Caravan, Vertigo Slovakian and the Croatian Theater of Pécs. The educational auxiliary subsidies were given out in the Parliament to those nationality self-governments and settlements that run their kindergartens and schools by themselves and you can read a detailed report on that. On the occasion of the Day of Poetry we publish the works of nationality poets and on our cover you can see the works of Ottó Németh, a Slovakian artist from Tótkomlós and Adél Kiss Adél, a Romanian artist from Gyula.

The next issue of BARÁTSÁG comes out on the 15th of June.

Lapzárta: 2018. március 29.

A BARÁTSÁG következő száma 2018. június 15-én jelenik meg.